

СПИСАНИЕ ЗА БИБЛИОТЕЧНА ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

БИБЛИОТЕКА

ИЗДАНИЕ НА НАРОДНАТА БИБЛИОТЕКА „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“

5'2006

ГОДИНА XIII

ISSN 0861-847X

СПИСАНИЕ ЗА БИБЛИОТЕЧНА ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

БИБЛИОТЕКА

ГОДИНА ХШ. 5'2006

ГЛАВЕН РЕДАКТОР АЛЕКСАНДРА ДИПЧИКОВА

РЕДАКТОР ПЕТЪР ВЕЛИЧКОВ

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ: АЛЕКСАНДЪР ДИМЧЕВ, АНЕТА ДОНЧЕВА,
АНИ ГЕРГОВА, АНТОАНЕТА ТОТОМАНОВА, БОРЯНА ХРИСТОВА,
ДОНКА ПРАВДОМИРОВА, ЕЛЕНА ЯНАКИЕВА, ЕЛИСАВЕТА МУСАКОВА,
НИНА ШУМАНОВА, СТОЯНКА КЕНДЕРОВА

ДИЗАЙН АНИ КОЛЧЕВА

ПЕЧАТНИ КОЛИ 5,75. ФОРМАТ 16 / 70 X 100. ТИРАЖ 360.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“. 1037 СОФИЯ,
бул. „ВАСИЛ ЛЕВСКИ“ 88

ТЕЛЕФОНИ НА РЕДАКЦИЯТА: 988 28 11 (304, 287, 206).

E-mail dipchikova@nationallibrary.bg

ПЕЧАТНИЦА НА НБКМ. СОФИЯ 2006

РЪКОПИСИ НЕ СЕ ВРЪЩАТ. ISSN 0861-847X

ENNUNTEKA

THE ENNUNTEKA
PUBLISHED BY THE
ENNUNTEKA PUBLISHING CO.
1000 BROADWAY
NEW YORK
1900

Съдържание

Юбилей

ГАНЧО ГАНЧЕВ

ДА УВАЖАВАМЕ МИНАЛОТО,
ДА ИЗГРАЖДАМЕ БЪДЕЩЕТО
ИНТЕРВЮ СЪС

5 СТ.Н.С. Д-Р АЛЕКСАНДРА ДИПЧИКОВА

Събития

12 ИЗЛОЖБАТА
„ЛЕОНАРДО ДА ВИНЧИ“

Актуално

НЕЛИ ГАНЧЕВА

ПРОБЛЕМЪТ ЗА БИБЛИОГРАФСКОТО ОБХВАЩАНЕ НА
ЧУЖДЕСТРАННАТА КИРИЛО-
14 МЕТОДИЕВСКА ЛИТЕРАТУРА

ЧАВДАР ЧЕРНЕВ

25 ЗАБРАВИХМЕ ПЕРОТО,
ПОМНИМ САМО ЧАДЪРА

Любопитно

МАРИО СТАЙКОВ

33 СЪВРЕМЕННОТО ЛИЦЕ
НА ЦБ НА БАН

Събития

ДОНКА ПРАВДОМИРОВА

37 100 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО
НА АКАД. Д. С. ЛИХАЧОВ

Съкровища в книгохранилищата

РУМЯНА ПЕНЧЕВА

38 ЛИЧНАТА БИБЛИОТЕКА
НА Т. Г. ВЛАЙКОВ

Кръгозор

КРАСИМИРА АНГЕЛОВА, МАРИЯ
ПРАСТЕК-САМОКОВА, МАЛГОЖАТА
КИСЕЛОВСКА

43 „СЛАВЯНСКО
БИБЛИОТЕКОЗНАНИЕ“?

МИЛЕНА МИЛАНОВА

ПРАВИЛА ЗА БИБЛИОГРАФСКО
57 ОПИСАНИЕ В НЕМСКОЕЗИЧ-
НИТЕ СТРАНИ

Отклик

ТАТЯНА ЯНАКИЕВА

64 СЛАВИСТИЧНАТА ПАМЕТ
НА БЪЛГАРИЯ

МАРИЯ МЛАДЕНОВА

68 ДВЕ ПРИНОСНИ КНИГИ
ЗА БИБЛИОТЕЧНАТА ЕТИКА

МАРИЯ ЛИЧКОВА

73 БИОБИБЛИОГРАФИЯ
ЗА ВЛАДИМИР АРДЕНСКИ

Световни библиотеки

КИМ БАКШИ

74 КНИГИТЕ СА МОИ
СИНОВЕ

ЕЛХА ДЕНЕВА

80 БИБЛИОГРАФСКИ
СПРАВКИ

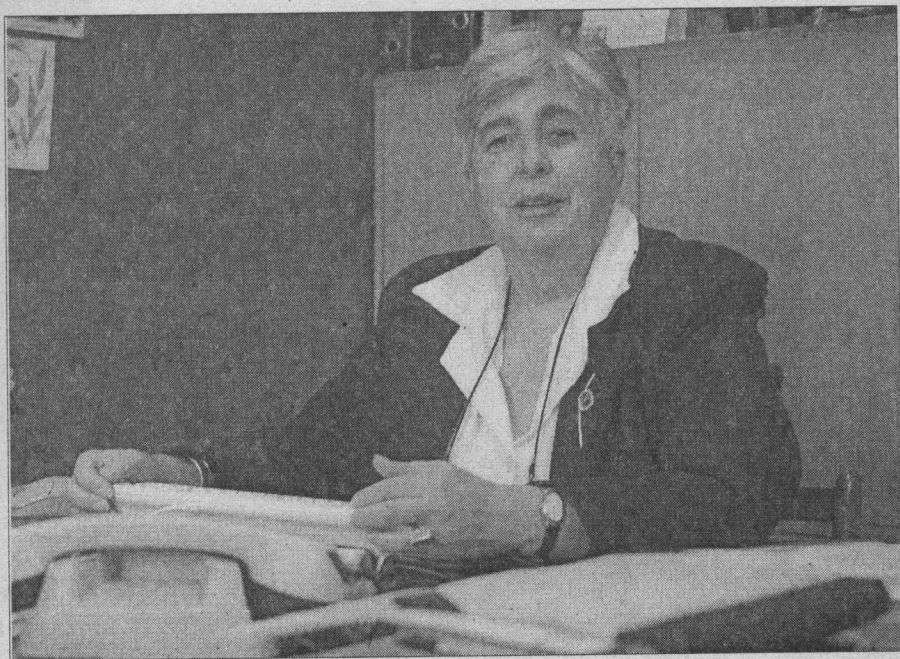

89 ТАЛОН

ЗА АБОНАМЕНТ

ДА УВАЖАВАМЕ МИНАЛОТО, ДА ИЗГРАЖДАМЕ БЪДЕЩЕТО

ИНТЕРВЮ СЪС СТ.Н.С. Д-Р АЛЕКСАНДРА ДИПЧИКОВА,
ГЛАВЕН РЕДАКТОР НА СП. „БИБЛИОТЕКА“,
ПО СЛУЧАЙ НЕЙНАТА 60-ГОДИШНИНА

На 60 години библиотекарите изглеждат като на 40! Според някои учени това е така, защото контактът с книжния прах и с многото бактерии и вируси създава имунитет към болести и вредители... Как вие успяхте да останете резистентна към лошите влияния на отминалото време – в библиотеките и извън тях?

Не съм съвсем сигурна дали е добре за човека да изглежда или да се чувства на годините, на които не е в дейст-

вителност, независимо дали броят им е повече или по-малко. Мисля, че е най-добре да изглежда на толкова, на колкото се чувства. Бактериите и вирусите най-малко могат да влияят на това състояние на духа. Пол Валери казва, че и книгите имат същите врагове като хората – огъня, влагата, вредителите, климатичните условия и ... съдържанието им. Що се отнася до мен, когато бях на 40, имах самочувствие като на 60. Точно тогава живеехме в т.н. „застойни години“,

когато не си поставях никакви сериозни задачи в професионален план. Промени- те, на които сме свидетели през послед- ните двадесетина години както в общес- твен, така и в технологичен план, разк- риха нови хоризонти пред професията ни. Сега и аз, както останалите колеги, съм изправена пред предизвикателства, които изискват да използвам натрупан- ня опит от дългогодишната работа и едновременно с това да влагам енергия- та, която е присъща на младите. Бих ис- кала да мога да кажа, че отминалото вре- ме, независимо от оценката за него, ме е научило да се примирявам с онова, което не мога да променя и едновремен- но с това да се стремя към усъвършен- стване на това, което зависи от мен. Раз- бира се, разумният човек би трябвало да знае, че най-важното условие за това е да можеш да разграничаваш едното от другото.

Интернет също е лошо нещо - като написах „Александра Дипчикова“ в Google, се появи дълъг списък от пети- ции, подписки и други граждански ини- циативи, под които се е подписало въп- росното лице — я в защита на Радио Нова Европа, я за Българския Великден и за какво ли още не. Ама защо не си гле- дате научната работа, а сте тръгна- ли да оправяте света?

Интернет е прекрасно нещо. Излиш- но е тук да се разпростирам върху него- вите достойнства. При цялата огромна информация, която може да се получи от там, той има едно изключително ка- чество — дава възможност на отделната личност да изпъкне както като ползва- тел, така и като създател на част от тази информация. Съвсем различен е въпро-

сът за качеството. От интернет не може да се научи как да отсяваме зърното от плявата. Това се постига с образование, четене, изграждане на обща култура и мироглед. Характерът, възпитанието, времето, прекарано сред книгите в биб- лиотеката, са предпоставки за успех в научната работа, но те са и основа на гражданско чувство, отсъствието на ко- ето може да осуети и най-добрите на- мерения в стремежа към научни пости- жения. Това е особено важно в нашата област, която е на границата между нау- ката и практиката. Всеки библиотекар знае, че основната цел на всяко наше действие е обслужването на читатели- те. За нас тази служба е обществено за- дължение, което не може да се изпъл- нява с безразличие към проблемите на обществото. Аз съм от онези хора, кои- то са мечтали за демокрация и все още мисля, че изграждането на гражданско- то общество е бавен и мъчителен про- цес, но той не трябва да бъде изоставян и всеки носи своята отговорност в него. Демократичното общество зависи от информираните и добре образовани граждани и затова нашата професия не е чужда на обществените процеси. В това се състои и едно от нейните най- големи достойнства.

Кога според вас към библиотекари- те хората ще изпитват същото ува- жение, както към автомонтьора, при когото си оставят колата?

Уважението е нещо, което човек трябва да заслужи. Но как може да бъде ува- жаван онзи, който сам не уважава рабо- тата си? Колко от нас на въпроса с какво се занимават отговарят с гордост „Аз съм библиотекар“? Достойнствата на

една професия се основават на осъзнаването на ценностите, върху които тя е изградена. Увлечени в ежедневната си работа, ние рядко се сещаме за основните отговорности, с които сме натоварени. Мисията на библиотекаря да съхранява и предава на поколенията писмената памет на човечеството, задълженията ни да бъдем в услуга на читателите, да познаваме и пазим традициите на една хилядолетна професия, да създаваме условия за всеобща достъпност на знанието трябва да бъдат осъзнавани от всеки от нас. Има и още нещо, което може да бъде причина за уважението към библиотечната професия. В представата на мнозина библиотекарят е строг и безкомпромисен. Той бди над книгите, настоява за спазването на реда и тишината в читалните, познава всички тайни на каталозите, но не винаги ги споделя с читателите. От всички нас се изискват ежедневни усилия този образ да бъде допълнен с услужливост и находчивост в обслужването. И когато заплащат цената на ремонта на автомобила си на автомонтъора, може би някои от нашите читатели ще осъзнаят, че обслужването в библиотеката почти винаги е безплатно и безкористно и това прави нашата професия не по-малко значима.

Вие сте сред основните виновници за автоматизацията в Народната библиотека и за интегрираната междубиблиотечна мрежа. Не се ли чувствате отговорна за сблъсъка между библиотекаря и компютъра и кой според вас ще пострада повече при този сблъсък?

Съвсем справедливо тук използвате думата „виновник“ защото този процес в нашата страна започна със закъснение

и досега протича неравномерно и е съпроводен с редица трудности от обективен и субективен характер. Случи се така, че в началото на 90-те години на миналия век за няколко години носих тежката отговорност на директор на библиотеката и този период съвпадна с осъзнаването на необходимостта да се направи всичко възможно да започне процес на автоматизиране на библиотечните дейности. Изоставането в тази област беше значително. Този период беше изключително труден за библиотеката. Инфлацията изяждаше и без това намаляващия бюджет, персоналът беше съкращаван ежегодно. Основните задължителни функции на националната библиотека бяха поставени под въпрос, а ние имаме дързостта да поставяме нови задачи и да търсим средства да ги осъществяваме. За мен и моите колеги и съмишленици от Народната библиотека беше очевидно, че необходимото значително финансиране не може да се получи от бюджета и средствата трябва да се търсят от други източници. Едновременно с това си давахме сметка, че процесите на автоматизация трябва да се синхронизират в национален мащаб, за да се получи максимален ефект от тях. Затова обединихме усилия със специалисти от другите големи научни библиотеки и Катедрата по библиотекознание към СУ. В процеса на дискусии се изгради общото мнение, че първият етап от автоматизацията на Народната библиотека трябва да представлява част от една обща концепция за система за обмен на библиографска информация и се пристъпи към разработването на проекта за Национална автоматизирана библиотечно-информационна мрежа (НАБИМ).

Обединените усилия дадоха резултат и проектът беше подкрепен символично от Министерството на културата, а в течение на няколко години се радваше на финансовата поддръжка на Програма „Библиотеки“ към Фондация „Отворено общество“. Общите рамки, които проектът установи, даваха възможност на библиотеките да търсят средства и от други източници при спазване на определени условия, които им даваха възможност да участват в мрежата. Така беше поставено трудното начало на създаването на машинночетима библиографска информация за българската печатна продукция и разпространяването ѝ в други библиотеки, които също започнаха да се автоматизират. В този процес днес участват десетки, може би стотици библиотекари и както неговите инициатори, така и изпълнителите му съзнават отлично неговите несвършенства по отношение на софтуера и трудностите на обмяна на информация без единен формат за нейното предаване. И все пак в този период на финансова оскъдица бяха създадени текущи и ретроспективни бази данни с описания на българските книги, периодични издания и статии. Много библиотеки изградиха собствени електронни каталози и натрупаха немалък опит в обработката на библиографска информация в машинночетим вид, а това е една значително по-добра основа за развитие в бъдеще. Колкото до сблъсъка между библиотекаря и компютъра, мисля, че той не съществува. Библиотечното съсловие се състои от професионалисти, които не се плашат от новите технологии. Повечето от тях

съзнават, че с автоматизирането на дейностите компютърът се превръща в незаменим инструмент за тяхната работа. Това, което е необходимо да осъзнаваме на този етап е, че компютрите наистина са само инструментът, а не същността на работата ни и познаването на възможностите на този инструмент ще ни открие нови и още по-разнообразни възможности да осъществяваме задачите си.

Лошо нещо ли е масовата култура, споделяте ли крилатия израз: по-добре кич, отколкото хич. Ако „Биг брадър“ ви наеме за свой адвокат, какво ще кажете в неговата защита?

Мисля, че към понятието „масова култура“ не е редно да се добавят оценъчни прилагателни. Тази форма на културата е съществувала в различни форми през цялата човешка история. Съвременните средства за информация и комуникация обаче разполагат с огромни възможности за разпространяване и популяризиране на нейните продукти. Тази инвазия кара някои хора да я противопоставят на т.н. „висока култура“, която също се ползва от постиженията на съвременните технологии, но се разпространява сред много по-малък брой хора, защото нейното възприемане изисква по-високо ниво на образование и познания. Тези две форми обаче много често се преплитат и това води до взаимното им обогатяване. В историческа перспектива много често „високата култура“ е черпила сюжети и форми на изразяване от масовата култура. Безвкусицата и пошлостта, които са характерни за кича, обаче съвсем не могат да се нарекат култура. Още повече, че съвсем

не е задължително той да бъде свързан само с масовите форми. Съвсем не са редки случаите на кич в най-претенциозните образци на елитарното изкуство. Затова дотолкова, доколкото мога да съдя с определена категоричност в тази толкова деликатна и спорна област на културния живот, по-скоро бих приела обратния израз – по-добре хич, отколкото кич. Казвам това, не защото смятам, че тези принципи могат по-някакъв начин да се наложат, а защото съм убедена, че както разнообразието на масовата култура, така и изтънчеността на „високата култура“ в повечето свои проявления носят силата на човешкия дух, който не може да бъде победен от кича. Това, разбира се, не означава, че не трябва да реагираме на безвкусното и пошлото в културата. Колкото до „Биг бродър“, трудно мога да си представя, че мога да поема ролята на негов адвокат. Въпреки голямата популярност на това телевизионно предаване, за мен то остава форма на забавление или прекарване на свободното време, което мога да сравня само с боя на петли или кучета. За съжаление комерсиалните интереси на телевизията го превръщат в обществено явление, но разнообразието на живота предлага далеч по-приятни и смислени занимания.

Не мога да забравя един брой на списание „Космос“ от моето детство, в който се описваше как през 2000-та година тротоарите ще са подвижни като ескалаторите на ЦУМ и хората няма да има нужда да ходят пеша. Как си представяте библиотеките след 10 години, когато може би хората няма да има нужда да четат книги?

Увлечението по непреодолимата сила на въздействието на новите технологии върху живота на хората е нещо временно. Рано или късно ще разберем, че те са само средство за улеснение или усъвършенстване на практиката. Споменах, че една от най-значимите ценности на библиотечната професия е нейната отговорност за опазването на писмената памет на човечеството. Ако се върнем назад в историята, ще видим, че писмеността е само форма на предаване на постиженията на паметта. Затова хората ще продължават да четат така, както са възприемали мислите, фиксирани върху глинени плочки, пергамент или папирус, или тиражираните печатни форми. Може би в бъдеще много по-голяма част от тази информация ще бъде възприемана в електронен вид, но книгата няма да изчезне, както не са изчезнали всички други форми на предаване на информация. Още през 1934 г. Ортега и Гасет в своето обръщение към Международния конгрес на библиографите и библиотекарите в Париж посочва, че в бъдеще библиотекарите ще имат много по-важни задачи. Защото, ако дотогава обект на тяхната дейност е била книгата като материален предмет, вече настъпва моментът, когато вниманието им трябва да се насочи към жизнената роля на текста. Той препоръчва на библиотекаря да се превърне в укротител на яростта на книгата. Струва ми се, че това послание не е загубило значението си и до днес. Електронните форми, които предлагат много по-голямо разнообразие при предаването на информация, неминуемо ще създадат още по-сериозни проблеми

при нейната оценка и възприемане от досегашните носители. Библиотекарите могат да използват съществуващите традиции и познания по организация на знанието и да се постараят да се превърнат във водачи из дебрите на информацията. В този смисъл библиотеците не само могат да запазят, но и да разширят функциите си, но за да се постигне тази цел, трябва да се осъзнае, че това не може да стане от само себе си. Нужни са усилия от страна на всеки библиотекар в опознаването на възможностите на новите технологии. Или както се изразява един от водещите съвременни американски библиотечни специалисти Майкъл Горман: „Да уважаваме миналото, да изграждаме бъдещето.“

На 1 януари догодина влизаме в Европейския съюз. Ние ли ще успеем да „кирилизирате“ европейците, или те ще успеят да ни „латинизират“?

Нито едното, нито другото. Като носители на култура, която е създавана и развивана с помощта на кирилицата, с влизането си в Европейския съюз ние ще допринесем за голямото разнообразие на културния живот включително и с по-широкото и познаване. Убедена съм, че за повечето българи отказът от кирилицата в контекста на глобализацията изобщо не е въпрос за обсъждане. Естественото развитие на обмена на информация чрез интернет допринесе за все по-голямата популярност и използването на латиницата в неформалното общуване в мрежата. Смятам, че трябва да се положат усилия този процес да бъде канализиран със стандартизира-

нето на транслитерацията на кирилските букви на латиница и включването на познания върху принципите и правилата на тази транслитерация в обучението на младите хора, които ще бъдат принудени да живеят в многоезична среда.

Ако у вас стане пожар, дайте отсегаете съвет на пожарникарите – кои 10 книги от вашата библиотека да спасят най-напред?

Спомням си, че някъде бях прочела, че когато задали подобен въпрос, свързан с произведения на изобразителното изкуство, на прочутия художник Модилиани, той отговорил: „Най-добре ще бъде да спасите кучето ми, ако случайно е останало в къщата.“ Аз бих отговорила по същия начин. Моята библиотека е съставена от преходни книги, които могат да се намерят винаги, ако държа на тях и искам отново да ги прочета. Притежаването на книгата като материален предмет е важно, ако тя има някаква уникална характеристика. Не случайно при програмите за опазване на писмените културни ценности на първо място се поставя грижата за уникалните документи и фондове – ръкописи, архивни материали, цялостни колекции от националната печатна продукция и т.н. Това съвсем не означава, че не трябва да се отнасяме с внимание към опазването на библиотечните фондове, но трябва да съзнаваме, че отговорност на библиотекарите е да осигурят запазването на уникалните колекции, които не трябва да бъдат загубени за поколенията.

Нека пак да се обърнем към науката – според учени генетици от каталожните картички на Народната библиотека може да се събере ДНК-материал от всеки читател, който си е плюнчил пръстите, за да ги прелиства. Ако това е вярно, кои известни читатели през годините бихте предложили за клониране и кои – не?

Националната библиотека не би трябвало да се занимава с оценка на качествата или предимствата на читателите си. Колкото и да се гордеем, че между редовните наши читатели могат да се открият имената на почти всички представители на културния и научен елит на страната, ние съзнаваме, че ролята на тази институция е да създаде възможност за всеки гражданин да се ползва от това безценно национално богатство. Затова, наред с ежедневното внимание към отделния читател, библиотеката насочва усилията си към по-трудната за изпълнение задача – да осигури получаването, организирането и предоставянето на информация за всеки представител на обществото. В това се състои нашата роля като демократична институция в структурата на устройството на държавата.

Какво пише или бихте написали на вашия екслибрис? С какво се римува „Сашка“, както всички ви наричат?

По принцип смятам, че еднократният избор на девиз или мото, което да отговаря на определена житейска философия, е нещо много ангажиращо. Човек преминава през различни етапи на живота си и условията, в които живее и се развива, до голяма степен влияят върху неговото моментно или по-трайно състояние. Може би през различните години съм харесвала различни сентенции. Спомням си една мисъл, която дълго време бях поставила изписана на библиотечен фиш на бюрото си. Тя отразяваше представата ми за ценностите в живота ми по друго време, но не е изключено да има значение и в бъдеще – „*Libertate amissa libertas nobis in libris*“ („Когато не сме свободни, намираме свободата в книгите“). Колкото до екслибриса, такъв нямам. Както вече казах, за мен личната библиотека не е от значение. Далеч по-важно считам да вложа скромния си принос в изграждането на националната библиотека, която и аз, както всички, се надявам да ползвам винаги, когато ми е необходима.

*Въпросите зададе
Ганчо Ганчев*

Събития

ИЗЛОЖБАТА

„ЛЕОНАРДО ДА ВИНЧИ“

На 18 септември т.г. в Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ бе открита изложбата „Леонардо да Винчи, художествената и техническата рисунка от времето на Италианския ренесанс“. Изложбата бе организирана под патронажа на Н. Пр. г-н Джан Б. Кампаньола, посланик на Република Италия в България, и г-н Георги Пирински, председател на Народното събрание на Република България. Съорганизатори на тази забележителна изложба бяха Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“, Библиотека „Леонардиана“ (гр. Винчи, Италия) и Италианският културен институт в София.

Слова произнесоха проф. Боряна Христова – директор на Народната библиотека, г-н Георги Пирински – председател на Народното събрание, Н. Пр. Джан Б. Кампаньола – посланик на Република Италия, г-н Дарио Парини – кмет на гр. Винчи, проф. Стефан Данаилов – министър на културата, г-н Алесандро Бузони – почетен консул на Република България в Тоскана, Н.Пр. Архиепископ Джузепе Леанца – апостолически нунций на Ватикана в София, г-н Умберто Риналди – директор на Италианския културен институт в София, г-н Романо Нани – директор на Библиотека „Леонардиана“.

Изложбата бе част от проекта „Техниката като културно наследство – историята на техническата рисунка на Ренесанса и ранния модернизъм като общоевропейско наследство“, финансиран от Програма „Култура 2000“ на Европейската комисия. В този проект България е партньор на Италия и Германия.

Изложбата включваше 16 оригинала – ръкописи и старопечатни книги от XV–XVIII век, които за първи път се експонират извън пределите на Италия. Акцентът бе поставен върху т. нар. книга за живописиста на Леонардо, която неговият любим ученик Франческо Мелци съставя под негова диктовка. Ръкописът включва и оригинални рисунки на големия майстор. Това е творба с огромен престиж, която дава началото на разпространението на Леонардовите идеи, достигнали до нас в многобройни ръкописни копия и печатни издания, добили световна слава под наслова „Трактат за живописиста“. Оригиналет, който видя българ-

ската публика, се пази във Ватиканската апостолическа библиотека – известен е като Ватиканският ръкопис от Урбино 1270 (Cod. Vat. Urbinate lat. 1270). Изключителната възможност той да бъде видян у нас дължим на благосклонността на Ватиканската библиотека и Държавния секретариат на Ватикана, които позволиха за първи път неговото излагане в чужбина. Успоредно с различните версии на Леонардовия трактат, в изложбата присъстваха и други оригинални ръкописи и печатни издания, разкриващи нарастващия интерес на ренесансовото общество не само към изкуството, но и към техниката. Сред тях трябва да споменем „Трактат за манифактурата на коприна във Флоренция“ от 1467 г., „Трактат по архитектура“ от Франческо ди Джорджо Мартини от 1481–1484 г., „История на пиротехниката“ от 1540 г. и други изключително ценни творби и книги.

Експозицията продължи при голям интерес до 10 октомври т. г.

Актуално

ПРОБЛЕМЪТ ЗА БИБЛИОГРАФСКОТО ОБХВАЩАНЕ НА ЧУЖДЕСТРАННАТА КИРИЛО- МЕТОДИЕВСКА ЛИТЕРАТУРА

НЕЛИ ГАНЧЕВА

Първият крупен библиографски труд в областта на кирило-методиевистиката е издаден през 1934 г. от Българската академия на науките. Подготвен е от руския учен Григорий Илински(1) и обхваща излязлата по света кирило-методиевска литература за периода 1516–1934 г. След него редица видни учени продължават делото му по събиране и обнародване в указатели(2) и обзори(3) на информация за публикациите, появили се за определен период от време в световен мащаб. От 1980 г. библиографирането на кирило-методиевската книжнина е поверено на създадения през същата година Кирило-Методиевски научен център (КМНЦ) при БАН и тази задача се нарежда сред основните в рамките на дейността му. Сътрудниците на центъра поддържат библиографска картотека, съдържаща описанията на публикуваните след 1940 г. у нас и в чужбина трудове, като стремежът им е да постигнат възможно по-голяма пълнота при обхващането на материалите. Картотеката текущо се обогатява с информация за най-новите постижения в света в разглежданата област, което ѝ придава стойност на изключително ценен за изследователите продукт и я превръща във важна част от изследователския процес. От 2000 г. тя вече съществува и в електронен вид под формата на база данни.

Направеният кратък преглед на историята и съвременното състояние на кирило-методиевската библиография ни насочва към основния проблем във връзка с изработването ѝ – обхващането на чуждестранната литература. Той се корени във факта, че библиографията винаги е била и продължава да бъде плод на усилията на отделни учени от отделни институти в отделни страни, а това противоречи на характера и целите ѝ – да бъде международна, да информира за състоянието на кирило-методиевските проучвания в целия свят. Съвсем ясно е, че подобна задача не може да се осъществява успешно само в рамките на една страна от сътрудниците на един институт, дори и те да са най-компетентните специалисти както в областта на кирило-методиевистиката, така и в областта на библиотечно-информационните науки. Крайният продукт винаги ще страда от съществени пропуски и грешки, породени не от липсата на компетентност, а от липсата на достатъчно добра организация на библиографирането. Решението се налага от само себе си – организиране на библиографския отчет на основата на широко международно сътрудничество, при което всяка страна изпраща данни за собствените си приноси в кирило-методиевистиката. Разбира се, за да се осъществи подобно сътрудничество, наложително

е да бъдат точно регламентирани отговорностите на участниците в съвместния проект, а също така да се посочи и институцията, която е упълномощена да събира, обработва и публикува предоставената ѝ информация. Въпреки че пътят, който трябва да се измине, за да започне библиографията да функционира като сводна международна, е сложен и изпълнен с немалко трудности. Но екипът на КМНЦ е убеден, че той няма алтернатива. Само по него ще може да се достигне до съставянето на наистина пълна кирило-методиевска библиография, покриваща целия документален поток в дадената област, което чувствително ще повиши стойността ѝ на информационен ресурс. Затова в настоящата статия сме се постарали да представим нашата визия за начина, по който би могло да се организира преминаването на библиографията на широка международна основа, като предлагаме някои конкретни стъпки в тази посока, а също така излагаме и съществуващите проблеми. Преди това обаче считаме за необходимо да направим кратък преглед на основните видове източници на информация за съвременните публикации по кирило-методиевистика, който не само ще подпомогне проучвателската дейност у нас, но и, надяваме се, ще генерира идеи за бъдещо сътрудничество.

Кирило-методиевистиката се оформя като самостоятелна област в славистиката през втората половина на XX в., но интересът към комплекса от проблеми, свързани с Кирило-Методиевото дело и неговите традиции в Европа, се заражда векове преди това и обуславя появата на една значителна част от славистичните изследвания от XVII в. до днес. Специфичният ѝ характер на комплексна дисциплина определя разнообразието от аспекти, в които се разглеждат проблемите, както и връзката ѝ с редица други сфери на хуманитарното знание – славянска филология, класическа филология, история, византология, богословие,

философия, изкуствознание и музикознание. Същевременно тя съчетава различни методи на проучване – лингвистични, палеографски, текстологически, литературоведски, културно-исторически, – като днес вече много рядко се използва само един метод в чист вид, в повечето случаи изследванията са синтетични, комплексни, което свидетелства за постигането на едно ново ниво в развитието на науката. Така очертаната сложност и многопосочност на проучвания материал, при който много често границата между трудовете, които се вписват изцяло в рамките на кирило-методиевистиката, и онези, които остават извън тях, е доста размита, предопределя необходимостта от въвеждането на ясни критерии за подбор на материалите. За да се ориентира правилно в потока от документи и да преценява точно кои от тях да подбере, проучвателят е снабден с прецизно и детайлно разработени систематична класификационна схема и предметен рубрикатор, определящи обхвата на библиографията. Ролята им на помощно средство при селектирането на документите е изключително важна, тъй като благодарение на тях се избягва реално съществуващата опасност от натрупване на записи, които нямат място в изработвания библиографски отчет, а биха се вписали доста добре например в един по-общ опис на трудовете по славянознание. В случая основният ограничителен фактор е факторът време – проучваната от нас литература се интересува от културната история на славяните главно през IX–XI в. С други думи, за да бъде точен в дейността си, библиографът трябва много добре да познава обекта на разглежданата тук дисциплина, подробно отразен в споменатите по-горе класификационна схема и предметен рубрикатор. Така от изключително богатия арсенал от източници, попълван от всички области, с които кирило-методиевистиката поради своя интердисциплинарен характер си кореспондира, той ще може правилно да подбере само матери-

алите, влизащи в обхвата на изработваната библиография. А възможностите за информационно обезпечаване на базата на различни по вид и форма ресурси са наистина респектиращи. По-нататък ще систематизираме основните видове източници, използвани днес за съставянето на библиографията, а в отделна публикация ще оповестим пълния списък на тези източници. Подобно цялостно представяне на фонда от ресурси, на който се основава библиографският отчет, несъмнено ще разшири възможностите за издирване на информация главно за чуждестранната кирило-методиевска литература и като краен резултат ще доведе до увеличаване на дела на регистрираната такава литература.

Първостепенно значение сред източниците имат библиографиите и справочниците поради високата степен на концентрация на данни в тях. Сведения за една немалка част от най-новите публикации в интересувашата ни област извличаме от текущите национални библиографии на следните страни: Австрия, България, Великобритания, Германия, Италия, Македония, Полша, Русия, Словакия, Словения, Сърбия, Франция, Хърватия, Чехия. Тук със съжаление трябва да посочим, че достъпът в Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ (НБКМ) до някои от тези указатели е затруднен и проучвателят трябва да вложи немалко усилия, за да се добере до тях. Разбира се, причината е обективна – липса на място, където съответният фонд да се разположи и подреди така, че да бъде лесно достъпен. Освен това не винаги всички национални библиографии се получават редовно в НБКМ, понякога се наблюдават пропуски и прекъсвания за определени периоди в комплектуването на някои от указателите и бюлетините. Така например през последните години има проблеми със снабдяването на националната ни библиотека с основните серии на текущата библиография на Русия. Всичко това би поставило проучвателя

пред непреодолими препятствия, ако не съществуваша електронните издания на тези библиографии с възможност за дистанционен достъп. Редица от тях вече са достъпни on-line и могат да се ползват чрез интернет, а някои се разпространяват и записани на CD-ROM (Великобритания, Германия, Испания, Франция, Чехия). Друг основен източник на информация за чуждестранните публикации по кирило-методиевистика са специализираните научни библиографии. В областта на социалните и хуманитарните науки особено ценни за нас са библиографските справочници, които предоставят данни за проучванията върху културната история на Европа през Средновековието. Най-резултатно е търсенето в следните указатели:

1. „1/4 Annee Philologique: Bibliographie critique et analytique de 3/4 antiquite greco-latine“.

2. „Bibliographie Linguistique de 3/4 Annee... et Complement des Annees Precedentes“ (издание на постоянния Международен комитет на лингвистите към международния съвет по философия и хуманитаристика, което съдържа сведения за изследванията върху старите славянски езици, отпечатани по света през съответната година, заедно с кумулации от предходни години).

3. „Новая литература по социальным и гуманитарным наукам. Библиографический указатель. Серия Языкознание“ и „Новая литература по социальным и гуманитарным наукам. Библиографический указатель. Серия Литературоведение“ (издания на Института за научна информация по обществени науки към Руската академия на науките – ИНИОН).

4. „Bibliografia jezykoznawstwa slawistycznego za rok...“ (издание на Института за славистика към Полската академия на науките).

Тук трябва да открийм изключителното значение на последните два източника (№ 3 и 4), което се дължи на факта, че те ритмично публикуват данни за новоизлезлите

филологически трудове в международен мащаб, в това число и за значителна част от кирило-методиевските филологически изследвания. ИНИОН предлага указателите си не само в печатен вид, но и записани като бази данни на CD-ROM, с което осигурява допълнителни възможности за достъп до информацията. Подробни сведения за дейността на института и за изданията му се съдържат на неговата web-страница (<http://www.inion.ru/index5.php>). В кръга на перманентно проучването от нас извори попадат също така „European Bibliography of Slavic and East European Studies“ и „American Bibliography of Slavic and East European Studies“, профилирани да отразяват данни за нови публикации в страните от Източна Европа. Освен в печатна, те съществуват и в електронна форма, като електронните им варианти са представени в интернет (<http://www.ebsees.msh-paris.fr/>; <http://www.library.uiuc.edu/absees/>) с възможност за on-line търсене в тях. Сведения за чуждестранните статии и студии в областта на славистиката, респективно на кирило-методиевистиката, черпим и от справочниците „New Contents Slavistics“ и „Current Contents Linguistics“, които текущо информират за съдържанията на най-представителните списания и периодични сборници с филологическа насоченост, като ги отпечатват фототипно. Особено полезен за нас е бюлетинът „New Contents Slavistics“, тъй като отразява най-съществените приноси в славянознанието по света. За съжаление обаче от 1995 г. той не се получава в България. Важна роля за информационното осигуряване имат и описите, представящи научната продукция на отделни славистични центрове в и извън Европа, библиографиите на трудовете на видни палеослависти, реферативните журнали, информационните бюлетени и енциклопедичните издания, свързани с медиевистичната проблематика, а така също и библиотечните каталози и библиографските картотеки в по-големите българс-

ки библиотеки. Изяснените в началото на статията особености на кирило-методиевистиката, отнасящи се до комплексния характер на проучванията, при които се прилагат различни подходи и обектът се изследва от позицията и с методите на различни научни дисциплини, са предпоставка за наличието при нея на големи възможности за издирване и събиране на данни от широк кръг източници. Така например, сред справочниците, използвани за съставянето на библиографския отчет, попадат не само специализираните в областта на филологията издания, но и такива, които са свързани с други области – история на средновековна Европа, философия, богословие, изкуствознание. Настоящото представяне на основните видове печатни източници ще остане непълно, ако в него пропуснем да включим тематичните и юбилейните сборници, сборниците с материали от научни форуми, периодичните сборници, поредиците и списанията, които поместват материали по славистика и медиевистика. Често те се явяват не само първични извори на данни за съдържанията се в тях публикации, но и вторични документи, от които се извличат сведения за други публикации. Особено ценни са изданията, които редовно предоставят библиографски списъци с излязлата за определени периоди литература. Такива са например списанията „Старобългарска литература“, „Byzantinische Zeitschrift“, „Byzantinoslavica“, „Gazette du livre medieval“, „Slovo“. Трябва да отбележим също така, че настоящата библиография включва информация не само за научната, но и за научно-популярната и популярната литература, от което следва, че в кръга на проучването документи влизат научно-популярните списания и вестниците (основните наши и достъпните ни чуждестранни вестници).

Отбелязаните дотук източници съществуват и биват използвани от нас предимно в печатна форма – ние мислим за тях като за печатни издания, възприемаме ги като кни-

ги, които можем да поръчваме и проучваме в някоя от най-големите български библиотеки, разбира се, ако те са налични там. Въпреки че немалка част от споменатите ресурси вече имат електронни варианти, които са достъпни в интернет или се разпространяват записани на CD-ROM, традиционната печатна форма продължава да се ползва с най-висока степен на доверие в научните среди и е предпочитана от потребителите. Обяснение на този факт можем да търсим в няколко посоки. На първо място, не всички потребители са добре осведомени за наличните в интернет информационни ресурси и за средствата и начините за търсене в мрежата. На второ място, нерядко представяните там материали само частично възпроизвеждат печатния първообраз на документа. На трето място, редица сайтове въвеждат някои ограничения: платен достъп или заплащане на част от услугите; ползване на ресурсите на дадена библиотека само от нейните абонати или на дадена мрежа само от библиотеките, участващи в нея, и други. На четвърто място, понякога информацията в интернет е нетрайна и внезапно изчезва. Разбира се, към този списък можем да прибавим и други ограничения и неудобства, свързани с работата в глобалната мрежа и с електронните ресурси като цяло. Въпреки това обаче в съвременното общество вече никой не може да си позволи да пренебрегва възможностите, които му предоставят тези ресурси. В още по-голяма степен това важи за библиографите и информационните работници, които, за да бъдат конкурентноспособни на световния информационен пазар, отдавна са надскочили границите на собствените си библиотечни сбирки и фондове и активно използват всички съществуващи възможности за дистанционен достъп до редица източници. Именно по този начин те осигуряват представителност на предлаганите данни. Казаното дотук може да бъде изцяло отнесено и към конкретния обект на нашето изложение – кирило-мето-

диевската библиография. За осигуряването на сравнително пълно библиографско покритие на чуждестранните приноси в кирило-методиевистиката е необходимо периодично да бъдат проучвани значителен брой различни по вид електронни ресурси, представени в интернет или записани на компактдискове. Първото условие за резултатно търсене в глобалната мрежа е да се познаят добре наличните в нея средства за търсене в областта на хуманитарните науки, и по-специално в областта на славянската медиевистика. От виртуалните библиотеки подходящи за издирване на такава информация са:

1. „Bibliotheca Slavica“ (<http://www.libsu.uni-sofia.bg/>), поддържа се от Централната университетска библиотека в София и Факултета по славянски филологии при Софийския университет „Св. Климент Охридски“).

2. „Slavophilia“ (<http://www.slavophilia.com/>), събира ресурси от славянските и източноевропейските страни с широк тематичен обхват, сред които важно място заемат изследванията по история, лингвистика, славистика и медиевистика).

3. „Humbul“ (<http://www.humbul.ac.uk/>), която от юли 2006 г. е присъединена към „Intute: Arts&Humanities“ (<http://www.intute.ac.uk/artsandhumanities/> и сайтът ѝ съответно вече не се обновява).

4. „Questia“ (<http://www.questia.com/>), считат я за най-голямата on-line библиотека в света, специализирана в областта на хуманитарните и обществените науки. Осигурява достъп до пълния текст на десетки хиляди книги и на стотици хиляди статии в списания и вестници, който обаче е платен).

5. „Voice of the Shuttle“ (<http://vos.ucsb.edu/>) и други.

До web-страниците на славистичните институти по света и съответно до сведения за публикационната им дейност, както и до някои персонални web-страници можем да достигнем чрез указателя „Yahoo“ или

търсачката „Google“. Надеждно средство за търсене са също така и библиотечно-информационните мрежи. Най-голямата в света такава мрежа е Online Computer Library Center (OCLC, <http://www.oclc.org/>), като значителна част от обхванатите в нея библиотеки са академични. Сред тях е и Централната библиотека на Българската академия на науките. Освен своя своден каталог WorldCat OCLC предоставя за ползване чрез интернет и множество други бази данни, които са достъпни само в библиотеките, членувачи в мрежата. Изключително плодотворна с оглед на нашите интереси е работата с още един своден каталог с големи информационни възможности – Karlsruher Virtueller Katalog (KVK, <http://www.ubka.uni-karlsruhe.de/kvk.html>). Той обхваща главно библиотеките в Германия (страната, в която поне доскоро славистиката беше най-добре развита), Швейцария и Австрия, но в него участват и много други страни от целия свят. В резултат на осъществено търсене в този каталог се появява списък на издирените материали с посочване на точното им местонахождение и потребителят може да ги поръча за заемане или копиране. Първостепенен източник на информация са и on-line каталозите на редица големи библиотеки: Британската библиотека; Конгресната библиотека; Националните библиотеки на Австрия, Германия, Испания, Италия (библиотеката в Рим и библиотеката в Неапол), Франция, Чехия; Руската държавна библиотека в Москва и Руската национална библиотека в Санкт Петербург; Университетската библиотека в Братислава; Университетската библиотека на щат Охайо в Колумбъс и Хилендарската изследователска библиотека (т. нар. „Хилендарска стая“). Разбира се, интерес за нас представляват и разположените в интернет каталози на най-големите български библиотеки:

1. Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ (поддържа сводни каталози на чуждестранните книги и на чуждестранните

периодични издания в България; на сайта ѝ е публикуван списък на по-важните виртуални библиотеки, указатели и портали с линкове към тях, както и информация за бази данни, които могат да се ползват в библиотеката).

2. Университетската библиотека СУ „Св. Климент Охридски“ (осигурява достъп до електронния си каталог ALEPH, електронната библиотека „Bibliotheca Slavica“, няколко бази данни в режим on-line и web-справочник).

3. Централната библиотека на БАН. В кръга на основните извори попадат и всички свързани с разглежданата проблематика бази данни. Невинаги достъпът до тях е лесен – в повечето случаи on-line базите са достъпни в интернет срещу заплащане, а off-line базите можем да проучваме единствено в библиотеките и институтите, които ги притежават и поддържат. Въпреки това, фактът, че те са изключително ценен извор, ни мотивира непрекъснато да издирваме информация за непроучени от нас бази данни, от които да черпим нови сведения. Особено голяма стойност имат представените в интернет пълнотекстови бази, тъй като благодарение на тях всеки читател, независимо от мястото на което се намира, има възможност да се запознае с текста на избрани книги и статии от списания и вестници. Със задоволство трябва да отбележим, че напоследък се увеличава броят на сайтовете, публикуващи пълните текстове на книги и статии в областта на медиевистиката. Едни от най-представителните сред тях са „Internet Medieval Source Book“ (<http://www.fordham.edu/halsall/>) и „Historical Text Archive“ (<http://historicaltextarchive.com/>). Също така немалко славистични списания вече имат електронни версии, представени в интернет: „Древняя Русь. Вопросы медиевистики“ (<http://www.drevnyaya.ru/>), „AION Slavistica“ (<http://www.iuo.it/diped/publicazioni/slavistica/>), „Scando-Slavica“ (<http://hf.uio.no/east/bulg/scsl/>), „Slavica occitania“ ([Библиотека 5' 2006](http://www.recherches-</p>
</div>
<div data-bbox=)

slaves.paris4.sorbonne.fr/Publications/Slavica_Occitania.htm) и т. н. Други пък съществуват само като електронни – например електронното списание за хуманитаристика „Littera et lingua“, разположено на сайта на „Bibliotheca Slavica“. Обект на перманентно проучване са и т. нар. „славистични сайтове“, които се създават и поддържат от институти и центрове, работещи върху проблемите на славистиката. Те съдържат богата информация за проектите, форумите и изданията на съответните институти. Осъществяването на успешно търсене чрез предложените средства и в посочените информационно-търсещи системи е свързано, от една страна, с отличното познаване на техния информационно-търсещ език, и, от друга страна, с избора на правилна стратегия за търсене.

Считаме, че предложеният тук кратък преглед, без да има претенции за изчерпателност, е достатъчен, за да създаде представа за широкия обхват и многообразието на източниците, генериращи данни за кирило-методиевските публикации. Тази представа обаче не носи на проучвателя спокойствие и увереност, а напротив, засилва у него съмненията във възможността за издирване, проучване и регистриране на всички такива публикации в световен мащаб само от сътрудниците на един институт и само в една отделна страна. Това пък отново поставя на дневен ред въпроса за необходимостта от международно участие при съставянето на библиографията. Казвам отново, тъй като постановката за международно сътрудничество в кирило-методиевистиката съвсем не е нова – още през 1934 г. участниците в Четвъртия международен византоложки конгрес в София и във Втория международен конгрес на славистите във Варшава вземат решение за създаване на Международна кирило-методиевска комисия, която прави първите стъпки към организирането на подобно сътрудничество, но поради военната обстановка в Европа прекъс-

ва дейността си и не успява да изпълни своята програма. След това и други славистични конгреси издигат идеята за интегриране на усилията в тази област, а съставителите на публикуваните досега кирило-методиевски библиографии в предговорите към тях споделят убеждението си, че изработването им трябва да се превърне в колективно дело. Само по този начин могат да се постигнат добри резултати, и то в много посоки: пълно библиографско покритие на проучваната литература, точност и коректност на данните, ритмичност при библиографския отчет, избягване на дублирането на усилията в международен мащаб, икономия на време и пари. Въпреки добрите намерения, взетите решения и очакваните резултати днес подготвянето на кирило-методиевската библиография продължава да бъде до голяма степен индивидуално дело, лишено от сериозна подкрепа отвън. Наистина организирането ѝ на широка международна основа е свързано с преодоляването на немалко трудности и с решаването на редица проблеми. Отлагането на тази дейност досега вероятно се дължи на липсата на желание за това от страна на потенциалните участници в подобен проект, а може би и на липсата на по-специален интерес към него. Ние обаче сме убедени, че библиографията в областта на кирило-методиевистиката има съществена информационна стойност не само за науката, но и за културата изобщо и че в интерес на бъдещото ѝ развитие е необходимо да бъдат положени нужните усилия за осъществяването на такъв проект.

Въпреки че кирило-методиевските изследвания имат по принцип комплексен характер, кирило-методиевистиката е една специализирана област в рамките на славистиката, която разглежда точно определен кръг от проблеми. Редица институти по света свързват дейността си с изследването на някои от тези проблеми, но само като част от по-общата проблематика, с която се занимават. КМНЦ при БАН е един от малко-

то институти в световен мащаб, които са посветили дейността си на детайлното проучване на всички въпроси в разглежданата област и неслучайно именно на него е поверена задачата да подготвя пълна кирило-методиевска библиография. Всъщност центърът е единствената институция в света, в която целенасочено се работи по подготовката на тази специализирана библиография. Това, от една страна, увеличава изключително много стойността ѝ, но, от друга, затруднява нейното организиране на своден международен принцип поради отсъствието в отделните страни на библиографски отчет за издаваната от тях кирило-методиевска литература. Ако имаше такъв отчет, цялостната организация вероятно би изглеждала така – всяка от участващите страни предоставя сведения за собствените си приноси, които се въвеждат в обща база данни, и по този начин се избягва дублирането на усилията в международен мащаб. Липсата обаче на такава информация на национално ниво (изключение прави единствено България) допълнително затруднява и забавя осъществяването на идеята за сътрудничество, тъй като тя тепърва трябва да бъде издирвана и събирана на едно място. Най-уместно е това да се извършва в библиотеките и библиографските центрове на онези славистични институти по света, които работят върху кирило-методиевските въпроси, имат значителен брой публикувани изследвания по тях и, разбира се, желаят да подкрепят и да се включат в един такъв проект за подготвяне на сводна международна библиография. Чрез участието си в него те ще имат възможност не само да представят данни за своите трудове, но и да черпят сведения за чуждестранните приноси, а подобен обмен на информация е ценен за развитието на науката. Още в началото трябва да се даде отговор и на въпроса, коя ще бъде водещата страна и водещата институция в проекта. Поемайки тази роля, съответната институция се задължава да изпълнява следни-

те задачи: да поддържа общата база данни; да приема, въвежда, обработва и публикува в печатен и електронен вид предоставената ѝ информация; да осигурява координация между отделните участници. Смятаме, че ролята на такова средишно звено се полага на България, и по-специално – на КМНЦ при БАН. В подкрепа на това твърдение можем да посочим следните основни доводи. На първо място, България е страната с най-значителните приноси в областта на кирило-методиевската библиография. На второ място, една от задачите на КМНЦ е да осигурява библиографското покритие на кирило-методиевската книжнина. Нейното изпълнение в продължение на десетилетия дава възможност на сътрудниците му да натрупат богат опит и да създадат ценни контакти с чуждестранни учени. На трето място, центърът разполага с библиографска база данни, в която вече са въведени немалък брой записи и която може да се превърне в обща за всички подаващи информация страни. С увеличаването на броя и обхвата на събраните в нея материали тя ще придобие характеристиките на един представителен електронен указател и ще бъде разположена в интернет. Не е маловажен и фактът, че сред научните среди навсякъде по света КМНЦ се ползва с голямо доверие и има изключително висок авторитет. Всичко това доказва, че именно тази организация трябва да поеме водещата роля в осъществяването на предлагания проект.

Реализацията на така очертания план за сътрудничество предполага решаването на редица съществени проблеми, свързани с въвеждането на записи от други бази в общата база данни. Както посочихме по-горе, най-вероятно те ще постъпват във вече създадената и поддържана от КМНЦ библиографска база данни. Тя е изградена на основата на базовия софтуерен продукт CDS/ISIS, притежаващ вграден комуникативен формат ISO 2709. Тук възниква първият и

най-важен въпрос – хармонизирани ли са практиките на желаещите да участват в проекта библиографски центрове както на ниво стандарти за описание, така и на ниво формати за обмен на машинночетими данни. Трябва да отбележим, че сътрудниците на центъра се придържат към приетите у нас национални стандарти за описание на отделните видове материали, разработени на основата на международните ISBD стандарти. За осигуряването на безпроблемно въвеждане на нова информация в базата е необходимо всички страни да спазват общи стандарти и правила за описание, както и да се стремят към постигането на идентичност по отношение на структурата и характера на данните в записите. Необходимо е също така да се осигури съпоставимост между форматите за библиографски обмен. Освен това изключително важно е да се постигне единство и съгласуваност между институтите по отношение на т. нар. „авторитетни данни“, които в случая са формите на: авторските имена, имената на личности от Средновековието и на изследователи, географските имена, предметните рубрики. От една страна, те изпълняват ролята на точки за достъп до информацията за документите на входи към базата, а от друга, контролират въвеждането на нови записи в нея. Именно поради това се налага партньорите да се споразумеят относно техния обхват и унифицирането на формите им. Наложително е да се възприеме и единна класификационна схема, по която да се систематизират материалите, както и единен модел за изработване на анотациите. Тъй като участниците в проекта за сводна библиография ще подготвят своите записи с цел да ги предоставят на общата база, поддържана от КМНЦ, то би било добре те да уеднаквят практиката си според тази на центъра. В противен случай ще се наложи получаваните там данни да бъдат редактирани, което прави ползването им неефективно. Освен това тези участници трябва да са много доб-

ре запознати с точния обект на библиографията, за да могат правилно да преценяват и подбират публикациите и да изпращат информация само за онези от тях, които са посветени изцяло или частично на кръга от теми и проблеми, изучавани от кирило-методиевистиката. Както вече посочихме, разработените в центъра систематична класификация и предметен рубризатор се явяват ценно помощно средство в тази посока. Другият съществен проблем, по който трябва да се вземе общо решение и да се достигне до унифициране на практиката на библиографските центрове, е свързан с работата с описания, съдържащи диакритични знаци и букви, които не се срещат в българската, руската и английската азбука. Нужно е да поясним, че описанията със знаци от разширената кирилица или разширената латиница, както и със старобългарски или гръцки букви в нашата библиография представляват значителна част от общия им брой, тъй като тя предоставя сведения за публикациите по целия свят, написани на най-различни езици, в това число и на гръцки, италиански, немски, полски, румънски, словенски, сръбски, унгарски, френски, хърватски, чешки и други. Това налага всички страни да достигнат до единно решение за начина на представяне на тези публикации в базата данни, което не е задължително да бъде съобразено със съществуващата в КМНЦ практика. А тя е следната. Описанията се въвеждат в транслитериран вид (информационно-търсещата система не може да обработва и да извършва търсене в текстовете, съдържащи знаци извън стандартната кирилица и стандартната латиница), а оригиналните им варианти се записват на външни файлове, които се свързват с базата като прикачени текстове. При наличието на друга технология за представяне на разглежданите материали, предложена от някой от партньорите в проекта, центърът е готов да я обсъди и възприеме, ако, разбира се, тя осигурява по-голяма бързина и е по-удобна

за ползване. Ако обаче всички страни се обединят около прилаганата в центъра практика, те несъмнено трябва да уеднаквят системите си за транслитериране. Технологиата за прикачване на файлове към записите в базата данни може да се използва и за прилагане на пълните текстове на някои от описваните документи (статии и книги), особено на онези, които представляват библиографска рядкост. Би било добре участниците да поемат ангажимент за предоставяне не само на данни за документите, но и на техни електронни копия. Осигуряването на достъп до пълните текстове чрез базата ще бъде една безценна придобивка за потребителите и без съмнение ще повиши изключително много интереса към нея. Не можем да отменим без внимание и още един доста сложен проблем – проблемът за интелектуалната собственост върху записите в условията на кооперирано библиографиране. Той трябва предварително да бъде решен по най-справедливия начин в съответствие с международноприетите правни норми.

Изложените проблеми показват, че организирането на библиографията на основата на широко международно сътрудничество не е нито бърз, нито лесен процес. За осъществяването му е нужно да се обединят усилията и уменията на слависти, библиотечно-информационни работници и програмисти от различни институти по света, чиято дейност е свързана по някакъв начин с генерирането и разпространяването на информация за съвременното състояние на кирило-методиевските проучвания в световен мащаб. Само чрез създаването на таква обединение може да се достигне до изработването на наистина представителен информационен продукт, който да има претенцията да обхваща цялата кирило-методиевска книжнина и да е достъпен не само в електронна форма чрез разполагането му в интернет, но и под формата на редовно отпечатвани библиографски сводове.

Участие в подготовянето на сводна международна библиография биха могли да вземат всички институти и организации у нас и в чужбина, с които КМНЦ поддържа контакти и си сътрудничи при разработването на съвместни проекти. Сред тях са: в Австрия – Институтът по славистика при Виенския университет; в България – Институтът за български език при БАН, Институтът за литература при БАН, Съветът за чуждестранна българистика при БАН; в Германия – Славянският семинар на Университета във Фрайбург; в Гърция – Факултетът по балканистика при Солунския университет; в Израел – Центърът за славянски езици и литератури на Еврейския университет в Йерусалим; в Италия – Институтът по славянска филология на Департамента по лингвистика в Пиза, Катедрата по славянска филология на Университета в Палермо, Факултетът по филология и философия на Университета във Флоренция; в Полша – Институтът по славистика при Полската академия на науките във Варшава, Институтът по славянски филологии при Ягелонския университет в Краков, Катедрата по славянски филологии при Лодзкия университет; в Русия – Институтът за руска литература (Пушкински дом) при Руската академия на науките (РАН) в Санкт Петербург, Институтът за руски език при РАН в Москва, Институтът по славянознание и балканистика при РАН в Москва; в САЩ – Центърът за извори за средновековни славянски проучвания и Центърът за славянски и източноевропейски проучвания към Охайския държавен университет в Колумбъс; в Словакия – Словашкият литературен музей в Мартин; в Чехия – Славянският институт при Академията на науките на Чешката република в Прага. За участие в проекта би трябвало да бъдат поканени и библиографските центрове към националните библиотеки на всички посочени страни, като тук, разбира се, на първо място се нарежда Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ в София.

Изключително ценни са и личните контакти на сътрудниците на КМНЦ с видни чуждестранни учени както от изброените вече страни, така и от Литва, Македония, Румъния, Сърбия, Унгария, Хърватия, тъй като способстват за осъществяването на обмен на информация и на публикации по кирило-методиевските въпроси.

Предложеният в настоящата статия проект за организиране на кирило-методиевската библиография на принципно нова основа затвърждава позицията на България като водеща страна в тази област, позиция, която тя доста успешно защитава и при изследването на някои от проблемите в сферата на кирило-методиевистиката. Осъществяването му ще гарантира пълнотата на библиографското обхващане и ще превърне изработваната библиография в продукт с още по-голяма информационна стойност, който напълно да отговаря на изискванията към този тип продукти в съвременния свят. Надяваме се, че нашите потенциални партньори от страната и чужбина ще откликнат на инициативата за сътрудничество и ще се възползват от предоставената им възможност да популяризират собствените си приноси в област, която обогатява представите ни за духовното присъствие на славяните

в средновековна Европа и за трайното им влияние върху културата на целия европейски континент.

Бележки

1. **Ильинский, Г. А.** Опыт систематической кирилло-мефодьевской библиографии. Под ред. и с доп. М. Г. Попруженка и Ст. М. Романского. С., 1934. XLIII, 303 с.

2. **Попруженко, М., Ст. Романски.** Кирило-методиевска библиография за 1934–1940 год. С., 1942. XXVIII, 169 с.; **Мржаева, И. Е.** Библиография по кирилло-мефодиевской проблематике. 1945–1974 гг. М., 1980. 224 с.; **Дуйчев, Ив., А. Кирмагова, А. Паунова.** Кирило-методиевска библиография. 1940–1980. С., 1983. 724 с.

3. **Дуйчев, Ив.** Чужди приноси към изследването на българското минало. Библиографски преглед. – Год. Бълг. библиогр. инст., 1, 1948, 509–520; **Николова, Св.** Съвременен състояние на Кирило-Методиевите проучвания в чужбина. – Сп. БАН, 19, 1973, № 2, 21–40; № 3, 20–43; **Nicolova, Sv.** Nouvelles recherches sur la vie et l'oeuvre de Cyrille et Methode. – Palaeobulgarica, 1, 1977, № 4, 34–49; **Николова, Св.** Актуални текстологически проблеми на кирило-методиевистиката. – В: Славянска филология. Т. 21. С., 1993, 31–48.

ЗАБРАВИХМЕ ПЕРОТО, ПОМНИМ САМО ЧАДЪРА

БИБЛИОГРАФСКИ ОБЗОР НА ПРОИЗВЕДЕНИЯТА НА ГЕОРГИ МАРКОВ

ЧАВДАР ЧЕРНЕВ

„Помнете Георги като велик писател, а не като жертва на убийство!“

Анабел Маркова, 2001 г.

Преди десетина години, като студент в Библиотекарския институт, проведох сред колежките си малка анкета – коя е първата дума, която се сещат, когато чуят името на Гео Милев. „Септември“, разбира се, отговаряха най-често запитваните. Или „Иконите спят“. Някоя спомена „Пламък“. Друга, представяйки си вероятно портрета с характерния кичур, вметна „изкуствено око“. „Елена Фурнаджиева“, отвърна онази, на която наскоро се бе паднало да описва библиографията на поета. „Кокалянско ханче“, изостроумничиха накрая, защото тъкмо от квартал „Гео Милев“ тръгвал автобуса към този обект.

„А Георги Марков?“, запитвах отново. За да чуя веднага уточняващото: „Онзи, дето беше убит с чадър ли?“ Разбира се, връстничките ми знаеха още и „Задочни репортажи за България“. Но творбата на писателя идваше винаги (и само тя) след споменаването на смъртоносното приспособление.

Прочее, занимаваше ме повече именно Георги Марков. За Гео Милев питах, за да уловя контраста в съвременния (както тогава, така и сега) поглед към двамата ни писатели, чиито живот ина-

че е прекъснат по твърде сходен, жесток и нелеп начин.

Гео е убит от „безотговорни фактори“ в София през една от тревожните пролетни нощи на 1925 г. Заради силата на перото му. Авторът загива, но написаното от него продължава да живее, да не слиза от печатарските преси – „Пълно събрание съчиненията“, „Съчинения“, „Избрани произведения“, „Библиографски указател“, „Летопис“... И разни други изследвания. И преводи. България се гордее с творчеството на този свой син. Убийците, също българи, служители на тогавашна власт, по воля на добрия случай са установени, съдени и осъдени няколко десетилетия по-късно. После забравени. Те обаче са убили ненаписаното от жертвата си, без да смогнат да заличат написаното.

Марков е убит в Лондон през един тъжен есенен ден на 1978 г. Сигурно ще да е пак заради силата на перото му. И отново – от „безотговорни фактори“. Може би дори на сходна служба. Може би на друга – техните имена и няколко десетилетия по-късно така и не се намират случай да назове никой съд. Но те – тези неизяснени имена – не само вчера, но и днес се радват на всеобщо внимание. Те постепенно стават дори познати от своята жертва. Те вече не са просто убийците на Георги Марков.

Напротив, Марков се снижава до някой си, чието име едва ли не е важно само, защото е бил убит от Тях! Той няма „Съчинения“, няма „Библиографски указател“, няма „Летопис“. Ние не знаем дори заглавието на първото публикувано негово произведение, камо ли да можем да го прочетем. Днешна България изобщо не се гордее с творчеството на този свой син. А значи налага си съвсем безрезервно да поеме позора и на неговите убийци. Ако не на ония, които унищожиха ненаписаното от него, то поне на тях, които бавно и неотклонно обезличават и заличават написаното.

За първи път националната ни библиография (на която иначе в значителна степен разчита настоящата работа) забелязва Марков през 1957 г., когато „Литературен фронт“ (№ 4, 24 ян.) публикува разказа му „Розата“ (Летопис на пер. печ., 1957, № 751). Същото произведение поставя начело и една библиографска справка, приложена към програмата за „Възпоменателна вечер за Георги Марков по повод 61-та годишнина от рождението на писателя“ (1990 г.). Друга подобна справка, публикувана по същото време в изданието на Пловдивската народна библиотека „Библиосвят“ (1990, № 1) указва, че „първите си разкази и фейлетони [Марков] публикува в печата през 1952/53 г.“. Без обаче да посочва повече данни. Дори най-обемното излязло досега проучване, посветено на Марков, иначе особено впечатляващо с богатия набор от документален и библиографски материал, когато става дума за началото на творческия път на изследвания автор, се задоволява да отбележи, че „писателят прави първите си литературни стъпки в нача-

лото на 50-те години“ и „през 1952 г., когато е на 23 години, са отпечатани неговите фейлетони във в. „Стършел“ и други вестници“ (Христов, Хр. Убийте „Скитник“. 2. доп. изд. С., 2006, с. 56)(1).

Както изобщо е характерно за творчеството му, още при първите си произведения Марков търси темите си и разкрива конфликти, почерпени от живия живот. През 1955 г. „Стършел“ (№ 467, 21 ян.) публикува фейлетона му „Как се издигнах“, чийто сюжет по-късно ще стане основа и на сатиричната му комедия „за връзките“ „Аз бях той“ (1969). „Сюжетът е направо от живота! Похубаво не можеш да го измислиш“ – споделя след още време сам авторът (Задочни репортажи... С., 1990, с. 72. Пак там подробно е разказана и самата реална случка). На пътя към подмяната на истинските таланти в изкуството с посредствености, привлечени от възможността да получат престиж и пари, е посветен фейлетонът „На хляба мекото“ („Стършел“, № 490, 1 юли 1955 г.). Подлизурковщината е обект на присмех в по-непретенциозния „Началникът лови риба“ („Стършел“, № 444, 13 авг. 1954 г.).

Все през този период, по собствените признания на Марков, той пише и редица очерци, които засега изобщо не са установени. (С изключение на един по-късен, за Металообработващия завод „Г. Димитров“: „По пътя на времето“, ЛФ, № 47, 23 ноем. 1961.) „Аз не зная по-кошмарна форма на злоупотреба с човешкия език от очерците, помествани по нашите вестници и списания, не малко от които съм писал аз самият. Оправданието за това езиково престъпление на всички (без изключение) млади автори у нас беше, че в периода преди

утвърждаването човек можеше да се издържа единствено чрез писане на очерци. Публикуването на разкази и стихотворения беше твърде нерентабилно, когато авторът още не си е извоювал име“ (Задочни репортажи... С., 1990, с. 130).

Първата книга на Георги Марков, „Цезиева нощ“, съдържаща две „приключенско-разузнавачески“ новели, излиза през 1957 г. в 10 000 тираж. За нея по-късно авторът пише: „Спомням си един разговор с Емилиян Станев по онова време, когато беше редактор на белетристиката в „Литературен фронт“. Заекващ от неудобство, аз се опитах да се извинявам за първата си книга. И тогава Емилиян, който беше много различен от сегашния Емилиян, ми каза: „Не е зле да започнеш с такава книга! Зле е, ако свършиш с такава“ (Задочни репортажи... С., 1990, с. 116). Година по-късно „Цезиева нощ“ става и първата книга на Марков, издадена в чужбина – на руски език („В поисках цезия“. Москва, 1958). След още година, през 1959, излиза романът за юноши „Победителите на Аякс“ (8000 тир.; също и лит. сценарий, в съавторство, в „Киноизкуство“, 1958, № 7).

Все по това време „Литературен фронт“, „Септември“ и др. печатат и поредица негови разкази и новели: „Розата“ (ЛФ, № 4, 24 ян. 1957), „Пролет“ (ЛФ, № 17, 25 апр. 1957), „Последен патент“ („Септември“, 1958, № 12), „Анкета“ („Септември“, 1959, № 6), „Дневникът на инженера“ (ЛФ, № 27, 9 юли 1959), „Желязко“ (ЛФ, № 38, 24 септ. 1959), „Младият и Старият“ и „Смърт – живот“ („Септември“, 1960, № 2), „Майки и синове“ и „Завръщането на Стоян“

(„Септември“, 1960, № 10); „Победа. Из „Записки на инженера“ („Септември“, 1960, № 12), „Чудният човек“ („Земеделско знаме“, № 4484, 29 ян. 1961).

Най-плодотворният период на Марков са 60-те години. Още в началото на 1961 г. едновременно излизат сборниците му „Анкета“ и „Между нощта и деня“ (съответно 4000 и 5000 тир.). На следната година новелата „Анкета“ е екранизирана (лит. сценарий, в съавторство, в „Киноизкуство“, 1962, № 9), а премиерата е през февруари 1963 г. Междувременно писателят създава и най-превежданото си по-сетне произведение – романа „Мъже“ (1962 г., 8000 тир.; преди това в „Септември“, 1961, № 6, 11 и 12), който претърпява ново (преработено) издание още на следната година (пак в 8000 тир.) и също е екранизиран (1965).

Само за седем години (1963–1969) Марков създава цяла редица пиеси (които под надслов „Пиесите на Георги Марков“ единствено бяха събрани поцялостно в ново време и издадени, обогатени и с ценни бележки, в незначителен тираж – 800 екз.): „Госпожата на господин Търговеца на сирене“ (1963, циклопеч.), „Ние, котарците“ (1965, циклопеч.; също и под загл. „Кафе с претенция“, 1966, Театр. библ. № 6. 3500 тир.), „Последният патент“ (1965, Библ. Театр. самодейност. № 9. 3349 тир.), „Да се провреш под дъгата“ (1966, циклопеч.; също „Театър“, 1966, № 11), „Асансьорът“ и „Калай“ (1967, Театр. библ. № 11. 2955 тир.), „Атентат в затворената улица“ (в „Пиеси“, 1968. 3000 тир.), „Аз бях той“ (1969, циклопеч.) и „Комунисти“ (1969, циклопеч.).

През този период са публикувани

разказите му „Зимна приказка“ („Читалище“, 1962, № 11), „Празното пространство“ („Пламяк“, 1965, № 10), „Бомбаджии“ („Нар. култура“, № 44, 29 окт. 1966 и „Разкази 66-67“, 1968), „Голямото подземно бучене“ („Пламяк“, 1966, № 12), „Жена“ („Читалище“, 1966, № 12), „Подялба на вещите“ („Разкази 64-65“, 1966), както и „На всеки километър“ (лит. сценарий, в съавторство, в „Киноизкуство“, 1969, № 8). Излизат и сборниците с разкази и новели „Портретът на моя двойник“ (1966. 10 100 тир.) и „Жените на Варшава“ (1968. 13 000 тир.).

Още през 1957 г. започва превеждането на Георги Марков на чужди езици – макар и отначало само в наши издания. Според съставения от Веселин Трайков библиографски указател „Българска художествена литература на чужди езици 1823–1962“ (1964) най-първо два разказа (за чиито публикации в оригинал нямаме сведения) са отпечатани в издаваното в София на френски и английски език сп. „България днес“ (1957, № 24; 1958, № 6). Разкази от Марков са обнародвани и в излизащите на български и руски език списания „Наша родина“ (1959, № 10 и 1960, № 11) и „Лада“ (1962, № 2 и 5). Младият писател е включен и в сборника от най-нови български разкази на турски език „Bir ufuktan bir ufka“ („От простор на простор“. София, 1962). Отново у нас е преведен на руски и издаден и романът му „Мъже“ (под заглавие „Трое“. 1963. 10 300 тир.).

Както вече бе казано, първото задгранично издание на Марков е преводът отново на руски език на новелите от „Дезиева нощ“ (1958). А през 1961 г. неговият разказ „Майки и синове“ „прес-

кача“ зад „Желязната завеса“ – публикуван е в издания в Западна Германия сборник „Erzähler der slawischen volker“ („Съвременни разказвачи от славянските народи“). Също във ФРГ, в сборника „Der Eiserne Leuchter und andere bulgarische Erzählungen“ („Железният светилник и други български повести“, 1967) е преведен и разказът „Бомбаджии“. Повече произведения от Георги Марков присъстват в сборниците и антологиите, представящи български белетристи в страните от Източния блок: „Скраб“ („Съкровище. Разкази на български писатели“. Минск, 1967), „Gorose poludnie“ („Горещо пладне. Български разкази“. Варшава, 1967), „Весенние соки“ („Пролетни сокове“. Москва, 1968), „Новеллы и повести“ (Москва, 1969), „Der Mandelzweig“ („Бадемовият клон“. Берлин и Ваймар, 1969).

Все по това време, в самостоятелни издания излизат преводи на „Последният патент“ – на чешки („Posledni patent“. Прага, 1963. 6000 тир.); на „Мъже“ – на руски („Трое“. София, 1963. 10 300 тир.), унгарски („Ferfiak“. Будапеща, 1963. 8000 тир.), украински („Мужчини“. Киев, 1964. 24 000 тир.), чешки („Muzi“. Прага, 1964. 7000 тир.), немски („Zeit im Gepäck“. Берлин, 1965), полски („Mezyczni“. Варшава, 1965. 10 290 тир.) и арменски („Мужчины“. Ереван, 1969. 10 000 тир.); на „Госпожата на господин Търговеца на сирене“ – на чешки („Zena obchodnika se syrem“. Прага, 1964) и немски („Die Frau Gemahein des Herrn Kasehandlers“. Берлин, 1966); на новелата „Санаториумът на д-р Господов“ от сборника „Портретът на моя двойник“ – на полски („Sanatorium Doktora GOSPODOWA“. Варшава, 1970.

8290 тир.); на „Жените на Варшава“ – на словашки („Zeny Diavolskeho vrchu“. Братислава, 1970).

Като цяло, за периода до 1970 г. са установени 29 книги от Георги Марков – 16 на български (1957–1969) и 13 на други езици (1958–1970), 11 сборника, в които участва – 3 на български (1966–1968) и 8 на други езици (1961–1969) и 37 публикации в българския периодичен печат (1954–1969), като не се броят изказванията и интервютата. На пълнота на данните може да се разчита само за книгите му на български език.

Всичко изброено дотук, се притежава от Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ в София. Заслужава да се отбележи и интересният факт, че поне до първата половина на 90-те години на миналия век в Окръжната библиотека в Ловеч съществуваше екземпляр с произведения (на български) на инкриминирания след 1970 г. за две десетилетия писател, чиито датник безпристрастно свидетелстваше, че през цялото това време тази „изтървана“ бройка се е движила съвсем свободно между читателите. Подобен случай имаше и в малка ведомствена библиотечка в Плевен, която вероятно отдавна вече не съществува.

Едно от двете отбелязани издания, осъществени през 1970 г., вероятно е последната книга на Георги Марков, издадена приживе на своя автор. След заминаването му от България, освен върху материалите за своите радиопредавания в ВВС, „Дойче веле“ и „Свободна Европа“, Марков работи върху пиесите „Архангел Михаил“ (1970) и „Мустациите“ (1970), пише в съавторство с Дейвид Филипс романа „The Right

Honourable Chimpanzee“ („Достопочтеното шимпанзе“), планира издаването на литературно списание „Нов Златорог“. „Архангел Михаил“ е поставена в Лондон, където е представяна и „Да се провреш под дъгата“, получава награда на Единбургския театрален фестивал (1974) и е излъчена на английски език от Световната служба на BBC (1976). „Достопочтеното шимпанзе“, което, както пише Марков в едно свое писмо, „няма нищо общо с България, може би с онова изключение, че тукашните маймуни и българските маймуни са расли в една и съща гора“ (Аз бях той. 121 документа за и от Георги Марков. С., 1999, с. 260), бива откупено от издателството, което първо публикува и „Животинската ферма“ на Джордж Оруел в началото на 1978 г., но излиза от печат едва след кончината на автора – на 27 ноем. 1978 г. (Марков умира на 11 септ. с.г.). Смъртта слага край и на плановите за „Нов Златорог“.

Твърде трудно е да се получи точна представа за цялото литературно наследство на плодовития български автор, включващо и непубликуваните му творби. Във всички случаи обаче сред тях има дори романи. Още през 1965 г. предисловие към комедията „Последният патент“ твърди: „Предстои да излезе романът му „Часове за всичко“ (с. 3). Вярно, възможно е този замисъл изобщо да не е бил осъществен. Но несъмнено я има написаната през 1969 г. в съавторство със Стефан Цанев пиеса „Дневникът или девет заседания за спасяването на България“ (Вж Мъже. 3. изд. С., 1990, с. 7; също: Задочни репортажи... С., 1990, с. 314).

През 1982 г. в бележка към „Литера-

турни есета“ Надя Кожухарова пише: „в неиздадения му [на Марков] роман „Отпадъчни води“ (1969) възтъжествува схващането за освободения човек“ (с. 98). Явно авторката е държала в ръце така озаглавено по-обхватно произведение, но на читателя и днес е познато само краткото едноименно есе, включено в „Задочни репортажи за България“ (С., 1990, с. 324–331).

Въпреки обнародването през 1990 и 1992 г. на два откъса, само в ръкопис и досега остава и романът „Великият покрив“ („Покривът“, писан през 1963 г.). Впрочем, тук желание за публикуването му не липсва – през 1997 г. опит за цялостното му отпечатване прави едно новозапочващо списание. „Вариантът, с който разполага „Български месечник“ – съобщава редакцията, – е съхранен благодарение на г-жа Елена Попова. Тя някога го е преписвала на машина по молба на автора и тайно от него е запазила едно копие, което, за жалост, не е пълно... Къде е окончателният текст – това остава част от загадката „Джери Марков“... Литературното разследване продължава.“ След няколко броя романът прекъсва, а после се появява съобщение: „Наистина объркана е съдбата на този роман. В кн. 4–5 спряхме неговото публикуване до изясняване на авторските му права. Сега отново продължаваме, за да го спрем пак, докато получим съгласието на английската съпруга на Г. Марков – Анабел“. Повече откъси обаче не се появяват, а и списанието по-сетне спира.

Най-накрая, през 1975 г., Марков „започва да пише роман за живота си в чужбина. В едно от писмата до своите родители през май 1975 г. писателят спо-

менава тази подробност, но същевременно изразява недоволството от работата си над него“ (Христов, Хр. Убийте „Скитник“. 2. доп. изд. С., 2006, с. 319). Дали и доколко е осъществен този замисъл не е ясно.

През десетилетието, последвало смъртта на Георги Марков, излизат общо 6 негови книги, 4 от които са различни варианти на „Задочни репортажи за България“. Най-напред, през 1980–1981 г. е осъществено тяхно двутомно издание на български в Цюрих. (То се притежава от НБКМ.) Същото, фототипно умалено до джобен формат и отпечатано върху съвсем тънка хартия, се явява и с все тази датировка, но с други издателски данни: „София, Самиздат“. (Тази разновидност сме срещали само в лични колекции.) Съкратен превод на английски на „Репортажите“ (под надслов „The Truth that Killed“ – „Истината, която убива“) излиза през 1983 г. в Лондон, а през следващата година и в Ню Йорк. (НБКМ има само изданието от САЩ.)

Останалите две заглавия са публикувани във Франция все по същото време – през 1982 и 1983 г. Най-напред са издадени на български „Литературни есета“. (НБКМ притежава ксерокопие от това издание, а книгата бе преиздадена у нас през 1990 г.) На следната година на френски излиза „L'Odyssee d'un passeport (et autres nouvelles)“ – „Одисеята на един паспорт (и други новели)“. Този сборник и до днес не е публикуван в България, а в Народната библиотека липсва екземпляр от него.

Промените през 1989 г., които отново правят възможно публикуването на произведения от Г. Марков у нас, за кратко насочват интереса на издатели и

редактори към творчеството на писателя. Основната част съвременни публикации на негови съчинения са осъществени именно през периода 1990–1991 г. След това основно място заемат спекулациите със смъртта му.

И тъй, през първата година на демокрацията (1990) почитателите на Марков са зарадвани с 3 негови книги, следните две години (1991–1992) книгите вече са 2, а през изминалите оттогава до днес четиринайсет години (1993–2006) излизат общо още 4: „Задочни репортажи за България“ (1990. 70 085 тир.), „Литературни есета“ (1990. 20 065 тир.), „Мъже“ (1990. 4970 тир.), „Когато часовниците са спрели. Нови задочни репортажи за България“ (1991. 20 070 тир.), „Голямата любов на Георги Марков. Неизвестни писма до Здравка“ (1992. 8000 тир.), „Портретът на моя двойник“ (1996. 2000 тир.), „Аз бях той. 121 документа за и от Георги Марков“ (1999), „Портретът на моя двойник. Жените на Варшава“ (2001) и „Пиесите на Георги Марков“ (2002. 800 тир.).

През същия период има сведения само за една преводна книга на Марков, на чешки – „Uvahy o ceskoslovenskem jaru 1968“ („Размисли за Чехословашката пролет 1968“. Прага, 1991), вероятно извадка от „Задочните репортажи“. Тя не се притежава от НБКМ.

Казаното относно книгите с пълна сила важи и за периодичния печат, само с разликата, че там личат почти единствено творби от емигрантския период на Марков. За 1990–1991 г. са установени общо 17 публикации: „Из „Задочни репортажи за България“ („Труд“, № 6-8, 10–12 ян. 1990), „Литературни есета“ („Лит. фронт“, № 4, 25 ян. 1990), „Бим-

билистанска журналистика“ („Всяка неделя“, 1990, № 1), „Из „Литературни есета“ („Нов Златорог“, 1990, № 1), „Из „Задочни репортажи за България“ („Съвременник“, 1990, № 2), „Човек да изстрада всичко. Из личната кореспонденция на Г. Марков („Народна култура“, № 9, 2 март 1990), „Открито писмо до Любомир Левчев“ („Нар. зем. знаме“, № 3, 13 март 1990), „Срещи с Тодор Живков“ („Отечество“, 1990, № 3-6), „Из „Ехо от студентските години“ („Век 21“, № 3, 18 апр. 1990), „Покривът“ („Лит. фронт“, № 17, 26 апр. 1990), „Биография на властта“ („Век 21“, № 6-8, 9-23 май 1990), „Архангел Михаил“ („Театър“, 1990, № 10), „Мълчи или пет години от нашествието в Чехословакия“ („Сигнал БВ“, 1991, № 3), „Есе за взаимното разбиране“ („Труд“, № 94, 22 май 1991), „Ехо от есента на Джордж Оруел“ („Труд“, № 95, 23 май 1991), „Западно-то левичарство – илюзии и действителност“ („Труд“, № 97, 27 май 1991) и „Радиорепортажи“ („Ез. и лит.“, 1991, № 5).

Отново 17 публикации знаем и за целия последвал период от 1992 г. до наши дни: „Покривът“ („Орфей-Orfeus“, 1992, № 2), „Не се гаси туй що не гасне“ („Век 21“, № 33, 19 авг. 1992), „Българската роза“ („Лит. форум“, № 22, 2 юни 1993), „Не се гаси туй що не гасне“ („Демокрация“, № 193, 20 авг. 1993), „Сталинчетата“ („Демокрация“, № 199, 27 авг. 1993), „Собственият фашизъм“ („Демокрация“, № 217, 17 септ. 1993), „Сравнения“ („Демокрация“, № 223, 24 септ. 1993), „Промяната“ („Демокрация“, № 235, 8 окт. 1993), „Система и хора“ („Демокрация“, № 255, 1 ноем. 1993), „Нежност и честност“ („Век 21“, № 9, 13 март 1996), „Архангел Михаил“

(„Пламък“, 1997, № 9–10), „Покривът“ („Български месечник“, 1997, № 1; 1998, № 2–3, 6–7), „За правото да казваш какво мислиш“ и „Писмо до Любомир Левчев – поет“ („Демокр. преглед“, 1998, № 37) и „Вилна зона“ („Демокр. преглед“ 1999, № 39–40).

В последно време няколко есета от Марков бяха публикувани в „Гласове“, но този вестник засега не се депозира в Народната библиотека и не е възможно да бъде указано точно, какво и кога е излязло в него. Ние разполагаме със сведения за следните материали: „Имаше такъв, но сега го няма и никога не го е имало“ (№ 12, 14 апр. 2006), „Другарят Статукво“ (№ 18, 26 май 2006) и „Писмо до Христо Ботев“ (№ 19, 2 юни 2006).

Прочее, остава да се надяваме, че все някой някога ще се сети да издири, събере и издаде всички произведения на Георги Марков – публикувани и непубликувани, писани и извън, и в България, – в един съответстващ на величината на

твореца вид и отговарящ на интереса към него тираж(2).

Бележки

1. За съжаление, не можахме да се доберем до сведения, дали по-пълна информация не притежава Институтът за литература към БАН (в чийто тритомен „Речник на българската литература“ (1976–1982) Георги Марков по обясними причини не фигурира). Доста време достъпът до библиографската картотека на този институт беше изключително затруднен, а напоследък – такъв изобщо няма. Щял обаче да излиза нов речник.

2. Авторът ще бъде особено признателен за всички бележки и допълнения към представения списък. За да може през 2009 г., когато ще трябва да се чества 80-годишнината от рождението на Георги Марков, да бъде събрана достатъчно пълна библиография поне на неговите произведения (у нас и в чужбина). А защо не и на произведенията за него?

За контакти: knigovnitci@abv.bg

СЪВРЕМЕННОТО ЛИЦЕ НА ЦБ НА БАН

МАРИО СТАЙКОВ

Централната библиотека на Българската академия на науките днес е изправена пред сериозни предизвикателства – „нейните водещи цели и задачи са неразривно свързани със стратегията за развитие на БАН, с националните интереси и световните тенденции за опазване на културно-историческото книжовно наследство и за информационно осигуряване на научните и приложни изследвания“ (1, с. 11). На тази база тя е търсен партньор както за национални, така и за международни проекти. Нейното място в библиотечно-информационната среда определя изискванията и към визуалното ѝ представяне с цел не само да вдъхва доверие и респект у своите потребители и партньори, да комуникира по безупречен начин с тях, но и да им въздейства чрез целия инструментариум на графичния дизайн, използван по подходящ начин. Това именно определя новия подход на ръководството на ЦБ на БАН към въпроса за цялостния дизайн на рекламата ѝ както в традиционното, така и във виртуалното пространство.

Рекламата като динамична, бързо трансформираща се сфера на човешката дейност е свързана не само с производството и търговията, а справедливо е определяна като част от общочовешката култура. Възможностите, които днес се разкриват пред нея, са обусловени от навлизането на новите инфор-

мационни технологии в процесите на нейното проектиране, създаване и разпространение. А това е свързано с редица предизвикателства пред екипа, изработващ концепцията и оформящ графичния дизайн като част от рекламата на библиотеката.

Изграждането на цялостен „фирмен“ дизайн на Централната библиотека на БАН е задача отговорна, изискваща добро познаване както на нейните съвременни възможности и бъдеща стратегия, така и на изискванията на нейната читателска аудитория (целевата група, към която е адресирана рекламата). Освен това, трябва да се има предвид, че върху оформянето на графичния дизайн определяща роля има предназначението на рекламата, което може да се разглежда в два аспекта: като средство за представяне на библиотеката и нейната идентификация и като начин да се предоставя на потребителите нужната информация за възможностите на библиотеката, като се привличат и нови потребители.

Ръководно начало при изработването на графичния дизайн е простотата на изображението и лекотата при общуване с целевата група.

Като първи и основен негов елемент, еднакво важен и необходим както в печатната, така и в електронната реклама, е запазеният знак (логото).

Логото е белег и средство за иденти-

фикация на рекламираната институция. Неговото присъствие особено в началото на всеки рекламен материал е абсолютно необходимо; то трябва да изгради трайна визуална представа в съзнанието на потребителя. Логото е символ на дейността на институцията и едновременно с това създава условия за комуникативност и естетическо въздействие. То трябва да бъде дискретно, стилно и изчистено от излишни подробности. С такива именно качества се отличава логото на Централната библиотека на БАН. То символизира разтворена книга, но съдържа също идея за грацията и светлина и присъства като графичен и информационен елемент във всички рекламни материали на библиотеката.

Добрата бланка за писма представя необходимата информация за библиотеката ясно и точно, обозримо от пръв поглед, като в същото време не поставя на втори план основната информация – съдържанието на самото писмо. Логото и дизайнът на плика повтарят тези на бланката с пропорционално намалени размери. Информацията, която се съдържа в дизайна на бланката и плика, отразява точно философията в дейността и цялостния имидж на библиотеката.

Визитките също играят ролята на рекламни издания, като изпълняват функцията на посредник в осъществяване на контактите с потребители и партньори. Те съдържат значителна по обем и съдържание информация – името на притежателя на картичката и неговата длъжност, представени ясно и отчетливо, заедно с името на библиотеката и логото. Разположението на цялата, съществена

по своя характер информация е дело на дизайнера – резултат на неговия вкус и умение да съчетае в хармонично цяло всички данни, да избере подходящ цвят или комбинация от цветове.

Проспектът във формата на папка съдържа богата информация, предназначена за определен сегмент от аудиторията с цел да я убеди да ползва услугата на рекламираната библиотека. Информацията в проспекта е изчерпателна не само защото съдържа повече данни за един информационен продукт, а защото обхваща повече продукти, различни по своите показатели. Ето защо тя е точна и ясна, даваща възможност за сравнение с информационните продукти на други библиотеки, за да може потребителят да се ориентира и правилно да определи своя избор.

Заедно със съдържателната страна особено важно за проспекта, за да постигне своята цел, е неговото оформление. „В модерния проспект текст и илюстрация са точно балансирани, фирменият стил се откроява ярко, рекламните константи изобилстват. Основно правило е илюстрацията да има максимално документален характер“ (3, с. 246). Особено важно за папката-проспект е да бъде оригинална, атрактивна, привличаща интереса на потребителя. Това се постига с богатите възможности на съвременните технологии, както и на доброто познаване на целевата група и създаване на необходимите предпоставки за повишаване на нейния интерес и бързата ѝ реакция. Напоследък в рекламната практика навлизат и каталожните папки, наричани още каталог-проспекти, с набор от проспекти за отделни продукти и услуги. Тяхното ос-

новно предимство е „във възможността да се добавят или изземват неактуални материали, да се предлага цялата папка или набор от проспекти, съобразен с интересите на адресата, да се осъвременяват комуникациите бързо и изгодно и да се поевтинят контактите“ (пак там, с. 247).

Друг графичен елемент, който присъства на поканата за предстоящи събития и чествания, на разделителя за книги и на някои от електронните покани, е растерно изобразена птица от сродни елементи, която символизира динамика, възход, развитие.

Опаковката на документи, предназначени за изпращане на потребителите по пощата, също е оформена по подходящ начин, в същия стил.

Всички посочени елементи още веднъж подчертават цялостния, утвърден вече начин на представяне на библиотеката пред нейната читателска аудитория.

За печатната реклама не по-малко значение има оформлението на изданията на библиотеката. Корицата на изданието на Централната библиотека на БАН „Библиотеки на БАН. Справочник 2005“ (2) е оформена в стила на цялостния ѝ графичен дизайн. Освен логото в горния ляв ъгъл, фризьт, който присъства на корицата, символизира връзката между специалните библиотеки от системата на Българската академия на науките, а в по-широк контекст – показва мястото на Централната библиотека и нейните филиали в световната мрежа и нейните функции като участник в световния информационен процес.

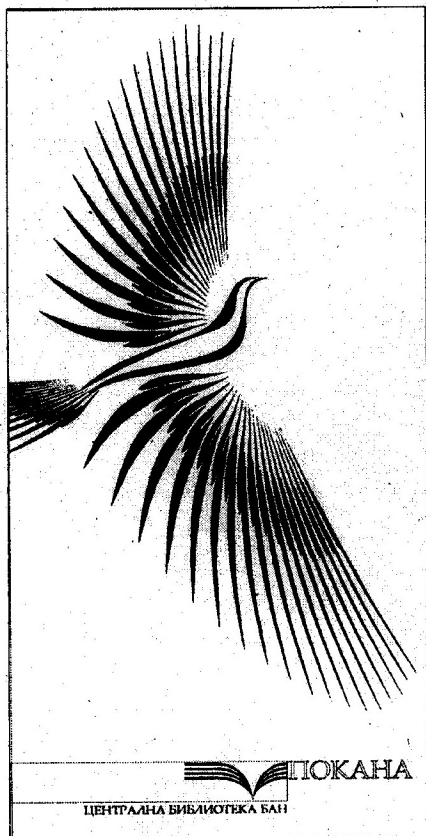
Фризьт като носител на същото съдържание и със същите функции е включен

като съставен елемент и на web-сайта, на папката, на електронните покани и пр.

Особеностите на графичния дизайн в електронната реклама на Централната библиотека на БАН, са продиктувани от предимствата, които световната мрежа интернет предоставя. А те са: достъп до предлаганата информация от всяка точка на земното кълбо и по всяко време на денонощието; обратна връзка чрез достъп до web-сайта, който дава актуална информация за библиотеката. Потребителят научава от web-сайта за цялата гама от продукти, които библиотеката предлага, както и необходими и важни сведения за самата нея. Цялостното въздействие на web-дизайна се основава на хармоничното и взаимодопълващо се възприемане на отделните му компоненти, всеки от които е необходима част от общото, подчинена на основната идея на рекламното послание.

Основните качества, които притежава дизайнът на Централната библиотека на БАН, са:

- целенасоченост – всеки елемент (графичен, текстови, функционален) е съобразен със същността на посланието;
- логическа последователност на изказа, обединяващ в подходящи групи определени дейности, услуги или продукти, които библиотеката предлага – това създава условия за последователност на въздействието;
- стилово единство;
- графичен и цветови контраст;
- пестеливост на средствата с цел достъпност и лекота при възприемането;
- определяне на композиционен цен-

тър – синхронизиране и оформяне на детайлите.

Дизайнът в рекламата на Централната библиотека на БАН е изграден с помощта на съвременния графичен софтуер, който със средствата на своята изразност още един път внушава идеята за нейните технически постижения. Перспективите за нейното развитие разкриват благоприятни възможности за по-нататъшното усъвършенстване и на рекламата ѝ с цел улесняване на нейните съвременни и бъдещи комуникации.

Литература

1. **Кръстев, Д.** Централната библиотека на БАН – настояще и бъдеще // Библиотеките на БАН. Справочник 2005. Съст. М. Аргирова-Герасимова. Ред. С. Анева. – София, Акад. изд. Проф. М. Дринов, 2005, 9–32.

2. **Библиотеките на БАН.** Справочник 2005. Съст. М. Аргирова-Герасимова. Ред. С. Анева. – София, Акад. изд. Проф. М. Дринов, 2005: – 127 с.

3. **Доганов, Д. и Ф. Палфи.** Рекламата каквато е. – София, Princesps, 2000. – 360 с.

4. **Петров, Г.** Рекламен дизайн. – София, Болид, 2002. – 176 с.

100 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА АКАД. Д. С. ЛИХАЧОВ

ДОНКА ПРАВДОМИРОВА

На 28 ноември т.г. се навършват 100 години от рождението на световноизвестния руски литературовед медиевист и културолог акад. Дмитрий Сергеевич Лихачов.

В славистичните изследвания на видния хуманитарист България заема особено място. От висотата на авторитетен учен акад. Лихачов обосновава аргументирано и безпристрастно ролята на славянските равноапостоли св. св. Кирил и Методий в историята на европейската култура; оцени дейността на Търновската книжовна школа като явление от европейски мащаб; създаде философското понятие „българската държава на духа“ и го разтълкува в гениалната лаконичност: „Плътта на българската държава създаде Аспарух, а нейния дух – Кирил и Методий. И тази държава на духа, където в стегнат строй застанаха в защита на българския народ езикът, писмеността и литературата – не можаха да победят чуждестранните завоеватели.“

За да отбележи 100-годишнината от рождението на своя духовен защитник и голям приятел и да сведе глава пред

паметта му, у нас се подготвят специални инициативи.

Създаден е Национален организационен комитет под патронажа на президента Георги Първанов, и със съпредседатели: ректорът на СУ „Св. Климент Охридски“ проф. Боян Биолчев, ректорът на Великотърновския университет „Св. Кирил и Методий“ проф. Иван Харалампиев, ректорът на СВУБИТ проф. Стоян Денчев.

Традиционната годишна научна конференция на СВУБИТ по случай Деня на народните будители ще бъде на тема „Държава на духа“ и ще бъде посветена на живота и дейността на акад. Д. С. Лихачов и на хуманитарното знание.

Съставена е биобиблиография „Акад. Д. С. Лихачов и България“, която ще излезе от печат на 1 ноември т.г.

Университети и библиотеки, както и училища, ще почетат паметта на Д. С. Лихачов, а националното тържествено честване на юбилея му ще се състои на 23 ноември т.г. в Народния театър „Иван Вазов“.

Съкровища в книгохранилищата

ЛИЧНАТА БИБЛИОТЕКА

НА Т. Г. ВЛАЙКОВ

РУМЯНА ПЕНЧЕВА

През лятото на 2002 г. г-н Радко Влайков, правнук на писателя Т. Г. Влайков, дари на Националния литературен музей ръкописи, лични вещи и мебели, снимки и над 1200 тома от библиотеката на класика. Архивът съдържаеше манускрипта на мемоарите „Преживяното“, неизвестната повест „Депутатът Делчо Жабурков“ (1896) (след 108 години в ръцете на читателите), документите по строежа и дарението на днешното кино „Влайкова“, лични документи на Мария Бадева-Влайкова, третата му съпруга, ръкописен „Речник на употребяваните турски думи в Пирдоп до 1885 година“ от Алипия Г. Влайков (брат на писателя). Интерес представляват финансовите книги на сп. „Демократически преглед“ за 1914 и 1921 г. с приходите и разходите на изданието, хонорарите на сътрудниците. Стотици поздравителни писма и телеграми по повод 70-годишния юбилей на Влайков са вече на разположение на изследователите. Притежание на музея е и кореспонденция и други документи, свързани с въздържателната дейност на Влайков. В началото на 80-те години на XX век Тодор Илев, внук на писателя, дарява голям масив от документи на БАН (Влайков е действителен член от 1900 г.) и това обяснява липсата на архив, свързан с политическата дейност на писателя.

Възползвайки се от безсмъртното

клише, че личните библиотеки са отражение на интересите, вкусовете и предпочитанията на собствениците им, бих искала да запозная по-широк кръг от специалисти и изследователи с наследството, оставено от Тодор Генчов Влайков. Той започва да събира библиотеката си със средствата, които получава за работата си при съставянето на „Словарь болгарского языка по памятникам народной словесности и произведениям новейшей печати“ (1885–1888) на руския проф. А. Л. Дювернуа. Пълните съчинения на Тургенев, Чехов, Гогол, Херцен, Лермонтов и вече забравения П. Д. Боборокин в 12 тома намират своя български дом. По повод 24 май през 1930 г. и полагането на основния камък на Студентския дом Влайков оповестява дарение от 514 книги – „... много съчинения, предимно на руски език, по конституционно право, по политическа икономика, по социология и особено по социалния въпрос и по аграрните реформи.“ Тези книги са предназначени за бъдещата библиотека в дома: „... началото, на която полагам с[ъс] своето скромно дарение, [да] послужи на днешните и бъдещи студенти, за да могат, като разширяват чрез самообразование добиваните от своята Alma Mater научни знания и да си изработят не само научен, но и обществен мироглед, в основата на който да лежи един нравствен и социален идеал.“ Три години по-късно

няма и следа от дарените книги – разграбени са. Не са известни други доброволни раздели на притежателя им и неговите наследници с книжовното богатство. В края на 90-те години на миналия век възрастният и самотен Т. Илев не е в състояние да спре вандалите и клошари, които са нахлували в дома му и са опустошавали и крали вещи и книги, които са ставали обект на сделки в столични антиквариати.

Бихме могли най-общо да групираме постъпилите в музея книги в няколко категории – религиозна литература, педагогическа, кооперативно дело, мемоари, документални, литературоведски и исторически изследвания за бележити личности и събития, справочни и юбилейни издания, художествени текстове на български писатели.

Книгите на религиозна тематика са близо 50. Не е изненадващо тяхното присъствие – Влайков е израснал в силно религиозно семейство, но той се е интересувал и от философия на религията. Авторът с най-осезателно присъствие е Григорий Петров – писател и богослов с огромна известност, недолюбван от ортодоксалния клир, но и с най-голям тираж в българското книгоиздаване. Присъстват трудовете му „Черният Мойсей“ (1926), „Сократ и ние“ (1926), „Пророк на болшевиизма“ (1927), „Апостолското учение“ (1933) и др. Сред другите заглавия ще споменем „Християнски ли са нравствените и философските идеи на Гьоте във „Фауст“?“ (1932) от архим. д-р Антим Шивачев, „Религията в светлината на науката“ (1933) от Н. Алексиев, „Молебен канон и биографията на св. Мъченик Мина“ (1911), „Потребност от религия“ (1931)

на проф. А. Евтимий, „На път за Дамаск или Научен анализ на евангелските чудеса“ (1932) на екзарх Стефан I. Място намират и трудове на архимандрит Серафим, Левкийски епископ Партений, Симон Франк, епископ Николай Велимирович и др. По мнение на Н. Хаджигев, директор на Църковноисторическия музей, тази сбирка е много ценна, а някои от книгите са изключително редки.

Известно е, че Т. Г. Влайков е учителствал, един от създателите е на Съюза на българските учители, автор на читанки за II, III и IV отделение (с над двадесет преиздания). Първата публикация на 20-годишния Влайков през 1885 г. – разказът „Седянка“ – е в сп. „Народен учител“ – многобройни поправки подказват, че вече зрелият писател е дообработвал творбата за повторна публикация. Педагогически трудове на М. Влайков – „Възпитанието в новата държава“ (1935), Хр. Недялков – „Творческият път на българския учител“, а също така и пълните течения на сп. „Учител“ от 1893 до 1897 г. и броевете от 1898–1899 г. на в. „Съзнание“, орган на Българския учителски съюз, вече могат да бъдат видяни и проучвани в Националния литературен музей.

Вероятно книгите, посветени на кооперативното дело, са били повече заради интереса и личното участие в организирането на първата българска кооперация в с. Мирково на самия Т. Влайков. След дарението за студентската библиотека писателят поддържа интереса си към проблематиката и негово притежание стават книгите на Ф. Клиндера „Мисията на кооперациите в националния и международния живот“ (1937), „Практически въпроси на коопе-

рацииите в България“ (1938) от Н. Сакаров, изследователският труд на Др. Драганов „Първата българска кооперация и нейните основатели“ (1930) и др.

Сбирката от документалната и мемоарна литература както и от различни литературни и исторически изследвания също говори за многопосочните интереси на писателя. Ще споменем труда на М. Маджаров „Дипломатическа подготовка на нашите войни. Спомени, частни писма, шифровани телеграми и поверителни доклади“ (1932) с автограф, книгата на Никола Милев „Под стените на Одрин. Дневник“ 1927, „Биография на Ивана Николов Момчилов“ (1912) от Милан Радиволев, „Д-р Иван Селимински“ (1935) на Никола Станев, „Кратък обзор на научната деятелност на Ю. И. Венелин (Гуцы)“ (1927) на Юлий Гаджега, „Опит за история на град Сливен“ (1911) с автограф от автора д-р С. Табаков, „Софийската църква Света София“ (1913) на Богдан Филев, „Алеко – реалист и гражданин“ (1937) на Иван Мешеков, „Кесарий поп Василев – учител и общественик от времето на възраждането“ с автограф от автора Христо Вакарелски, „Спомени от септемврийските събития, 1923 г.“ (1932) на прот. Й. Попов, „История и етнография на гр. Чирпан“ (1938) от Ник. Събчев, „Автобиография, дневници и спомени“ на д-р Хр. Танев Стамболски (1927), „История на българите“ (1939) на К. Иречек, „Бачо Киро. Материали и документи“ (1937), „Спомени“ (1927) с автограф на авторката Рада Киркович, „Спомени на Арсени Костенцев“ (1916), „Показалец на печатаните през XIX век български народни песни 1815–1860 и 1861–1878“ в 2 тома от Антон Стоилов, „Чър-

ти от живота и писателската дейност на Любен Каравелов“ (1885) от З. Стоянов, „Творчество и живот. Автобиографични страници“ (1931) на А. Страшимиров, „Родопски книжовници“ (1935) с автограф на Ат. Примовски, „Автобиография, дневници и спомени“ на д-р Хр. Стамболски (1931), „Опит за психологически анализ на нашия обществен живот“ (1922) с автограф на Н. Кръстников.

Особено богата е сбирката с юбилейни издания, които Влайков е притежавал: „В чест на Т. Г. Масарик“ (1930), по повод 80-годишнината на чехословашкият президент, „Александър Балабанов 1898–1934“, „Стоян Костурков 1866–1932“, „Добри Чинтулов по случай стогодишнината от рождението му“ (1922), „Тридесет години литературна дейност на поета Ем. п. Димитров. 1906–1936“ (1936), а също така и за Ив. Вазов (с автограф), Я. Сакъзов, Н. Цанов, Ив. Селимински, „Юбилеен сборник на Сухиндолското читалище „Трезвеност“ (1896), „Юбилейна книга на Софийската духовна семинария“ (1932), с автограф от ректора, и още много други издания на кооперации, училища, читалища.

Съвсем логично е художествената литература да намира най-голямо място в библиотеката на писателя. Редом до преводните книги на А. Доде, Балзак, У. Фосколо, С. В. Лейдбетър, Селма Лагерльоф, модния тогава Хамсун, са книгите от български автори, които са най-респектиращата (над 800 тома) част от библиотеката на класика. Списъкът включва автори, останали масово известни до наши дни, но и творци на литературни опити напълно забравени

днес – Венеймин (псевдоним на Стефан Велчев), М. Летов, авторът на „Епична сборка. Вихрушка“ В. Узунов, Ив. Иванов с романа си „Съдбоносната воденица“ и мн. мн. др., които явно са търсили одобрението и поощрението на дядо Влайков. Всички тези книги носят автографите на авторите. Едва ли има голямо име от българската литература, което да не присъства в личната библиотека на Влайков. Ив. Вазов, К. Величков, Пенчо Славейков, Яворов, Н. Райнов, Н. Лилиев, А. Страшимиров, Яна Язова, К. Петканов, Ст. Чилингиров, Евгения Марс, Б. Пенев, К. Константинов и още много. Ако се установи липса, тя се е появила след набезите на грамотни апаши. Необяснимо е отсъствието иначе на послания от д-р Кръстев – деляла ги е една ограда на ул. „Аспарух“, Яворов и П. Славейков – съседи и гости на страниците на „Демократически преглед“, наследниците си спомнят и автограф на Багряна върху „Вечната и святата“. В издание от 1934 г. на „Под манастирската лоза“ четем: „На Г-н Т. Влайков от Елин Пелин. 9. XII. 936“. М. Кремен е надписал „Схлупени стрехи“ така: „На уважаемия Г-н Т. Влайков с благодарност за гостоприемството в „Дем[ократически] Пр[еглед]“. 17. XII. 1913“. Сред другите автографи няма да подминем следните: „На Т. Г. Влайков – един от майсторите на българския език. 22. 2. 1942 г.“ (автограф на Ст. Чилингиров върху „Възхвала на българския език“), „На събрата и приятеля Т. Г. Влайков. Красно село, 25. IV. 42“ (автограф на Кирил Христов на стихосбирката „Игра над бездни“). Новоизлязлата си книга „Земята на българите“ А. Каралийчев надписва така: „На Дядо Влай-

ков, скъпият и неуморим книжовник – с най-топло чувство.“ Атанас Далчев е по-духовит: „По[-]голям късмет щяхте да имате, безспорно, ако, вместо книжката „Париж“ Ви паднеше да заминете за града Париж. 30. I. 1932“. „На Т. Г. Влайков с уважение и най-добри чувства на признателност. Ф. Попова-Мутафова. 1942, София.“ – този автограф намираме върху второто издание на „Недзялка Стаматова“ и е последният, който получава той от писателката – в библиотеката му е цялото ѝ творчество. Останалите членове на „Стрелец“ – К. Гълъбов, Св. Минков, Ч. Мутафов, П. Михайлов, също са добре представени. Едва ли само, защото Влайков е последният от следвъзрожденското поколение или защото е председател на Писателския съюз (1928–1930), но и понеже е смятал с присъщия си демократизъм и човешка доброта, че талантите могат да търсят различни изразни средства и особена изява.

Разбира се, подвързаните течения на „Демократически преглед“, чийто основател, редактор и деен сътрудник е Влайков, е сред периодичните издания, запазени най-цялостно в библиотеката му. Също така оцелели са отделни броеве на сп. „Българска мисъл“, „Съдба“, „Читалище“, сп. „Труд“ (1887), „Християнка“ (1940–1943), „Братско слово“, „Кооперативен поход“, „Домашен приятел“ (1896) и др.

Библиотеката на класика е не само богата в разнообразието си, но е истинско естетическо удоволствие да докосваш подвързаните с еднакви подвързии с кожени гръбчета книги и заглавия, изписани с позлатени букви. В архива бяха намерени списъци с книги, които е

трябвало да бъдат взети или дадени в „Печатница и книговезница на П. Калъчев“. Всяка книга е със собствена сигнатура, съществуват и податки за наличието на каталог на притежаваните от писателя книги. През 1888 г. Влайков пише до родителите си: „Моето богатство, моята сила ще бъдат книгите или това, което съм усвоил от книгите, а оръжието ми ще бъде словото и перото.“

Това специално отношение към писаното слово го съпровожда през целия му живот.

Разпокъсаността на архива и библиотеката на Тодор Влайков – в НЛМ, БАН и частни сбирки възпрепятства изграждането на по-цялостен образ за творчествата му лаборатория, за дългия му и интересен обществен и политически живот, за междуличностните му отношения.

IN MEMORIAM

ЕЛЕНА НИКОЛОВА КИРОВА

10 октомври 1919 – 20 август 2006 г.

След дълго и тежко боледуване почина доц. д-р Елена Кирова, дългогодишен преподавател в СУ „Св. Климент Охридски“.

Тя бе сред най-изявените български библиотековеди, вярна съратница на проф. Тодор Боров, с когото заедно създадоха Катедрата по библиотекознание и научна информация в Историческия факултет. В продължение на 3 десетилетия тя съхрани делото на проф. Тодор Боров като след неговото пенсиониране пое Катедрата и успешно я ръководи в продължение на 15 години.

Нейни възпитаници са няколко поколения библиотечно-информационни специалисти, които работят в големите библиотеки на България и в отрасловите информационни центрове. Книгите ѝ „Общо библиотекознание“, „Теория и практика на библиотечното дело“, „История на библиотеките“, както и многобройните ѝ изследвания за развитието на ученическите и на личните библиотеки на видни българи и до сега не са изгубили своята актуалност.

Ще япомним с нейната доброта, отзывчивост и благ характер.

Поклон пред светлата ѝ памет.

*Катедра по библиотекознание, научна информация
и културна политика към Философския факултет на СУ*

К р ъ г о з о р

„СЛАВЯНСКО БИБЛИОТЕКОЗНАНИЕ“?

АНАЛИЗ НА БЪЛГАРО-ПОЛСКОТО СЪТРУДНИЧЕСТВО В ОБЛАСТТА НА БИН ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУЧНИТЕ ИЗСЛЕДВАНИЯ⁽¹⁾

КРАСИМИРА АНГЕЛОВА,
МАРИЯ ПРАСТЕК-САМОКОВА, МАЛГОЖАТА КИСИЛОВСКА

Въведение

Целта на този текст е да представи някои от приликите и разликите между българското и полското образование и научни изследвания в областта на библиотечно-информационните науки (БИН). Опитали сме се да открием влиянието на общата ни славянска принадлежност (и в културен, и в езиков аспект) върху развитието на БИН в двете страни. Местната, регионалната, а в продължение на няколко десетилетия и „социалистическата“ традиция, както и общоевропейското културно-историческо наследство и перспективите за развитие предопределят сходствата помежду ни. Разликите идват от такива аспекти на културата като религия, църковен и обреден календар, език (азбука, граматика), както и от класификацията и развитието на науките, та дори и от географските условия. Националните и професионални стереотипи също имат, както изглежда, голямо значение, понеже те се явяват източници на положителни и отрицателни нагласи и намират отражение както в научно-изследователската дейност, така и в сътрудничеството в областта на образованието.

Значително въздействие върху БИН образованието в нашите две страни оказ-

ва и процесът на присъединяването ни към ЕС. Научната и преподавателска колегия осъзнава, че образователните ни институции не могат да функционират извън европейския контекст и това засилва стремежът ни към хармонизиране на учебните програми по БИН с тези на останалите европейски университети, както и към поддържането на ползотворно сътрудничество с редица европейски университети, обучаващи библиотечни и информационни специалисти.

Тези наши идеи и разбирания бяха изпитани и потвърдени по време на обменните гостувания и по време на продългосрочните пребивавания на преподаватели и студенти от библиотечни училища на двете страни: Катедрата по библиотекознание, научна информация и културна политика към СУ и Института по информационни науки и книгознание към Варшавския университет. Обмените бяха осъществени през последните години в рамките на програмата „Сократ/Еразъм“ и благодарение на сключените между нас двустранни институционални договори за сътрудничество.

**Българо-полски межкултурен
обмен – хронология**

Традиционно между България и Полша съществуват много добри културни, исторически, икономически и политически връзки. Като членки на групата, наричана евфемистично „семејството на социалистическите страни“, през втората половина на XX век нашите две страни принадлежат към една и съща политическа и икономическа структура. Между тях се осъществява оживено сътрудничество в редица области на обществения живот. Разбира се, тези връзки се обуславят и от естествената ни принадлежност към друго едно семејство – това на народите от славянската езикова група (факт, който през споменатия период е по-скоро омаловажаван).

В рамките на този текст ние се опитваме да се концентрираме само върху някои факти, процеси, феномени и пр., които сближават и разграничават нашите нации, независимо от политическата им принадлежност в даден момент.

Един от най-старите българо-полски културни контакти датира от началото на XV век и е свързан с дейността на българския църковен проповедник Григорий Цамблак (1365–1420) на територията на Полша и Великото Литовско княжество. След своето представителство на Цариградската патриаршия в Молдова, той е повикан от митрополит Киприан в Русия, вероятно за помощ при споровете между Литовското и Московското княжества. На път за Москва Григорий научава за смъртта на Киприан и остава в Литовското княжество, където в 1413 или 1414 г. с поддръжката на княз Витовт и полския княз Владислав Ягелло е ръкоположен за литовски митрополит. Цамблак е поддръжник на идеята за обединение на католическата и пра-

вославната църква. Идеите му не се приемат от Константинопол и цариградският патриарх го лишава от свещенически сан. През 1415 г. по желание на Витовт е хиротонисан от западноруските епископи без съгласието на патриарха. Воден от идеите си за обединение на християнската църква, той участва в събора в Констанц в Германия през 1418 г. едновременно с посланиците на византийския император. Приет е там тържествено от папата, но отхвърля унията с Рим.

Сред най-старите полско-български контакти е и битката при Варна на 10 ноември 1444 г. (Kaluski M.) Тази битка и гибелта на полско-унгарския крал Владислав III в нея са също основа на едни от първите писмени сведения за връзките между Полша и България. По това време е създадена и българската народна песен за Владислав Варненчик – фолклорен славянски епос, описващ го като защитник на поробените от османците.

В периода между края на XIX век и началото на Първата световна война (1914 г.) много българи се обучават в полски университети, политехники и ветеринарни академии в Краков и Лвов. В Полша са се дипломирали почти всички пионери на българската ветеринарна медицина.

Във времето между двете световни войни (1918–1939) българо-полските междуправителствени и международни отношения са много топли и приятелски. Двете страни развиват интензивни търговски отношения и през 1928 г. в София се създава Полско-българска търговска камара. През 30-те години на XX век се открива редовна авиолиния Варшава-Солун през София.

Полските туристи приемат България за една от най-желаните туристически дестинации и с удоволствие се запознават с културата и бита на българите. Интензивират се и журналистическите контакти между двете страни. Осъществява се широко културно и научно-изследователско сътрудничество(2).

Когато в края на 1939 г. нацистите арестуват учени и преподаватели от Ягелонския университет в Краков, много български учени, между които професорите Стоян Романски и К. Мирчев от Софийския университет, както и министърът на външните работи на България, се обявяват в тяхна защита.

Добрите контакти между двете страни се запазват и по време на Втората световна война. Голяма група българи си сътрудничи с полската национална армия, а множество български дипломати осигуряват паспорти за поляци, чийто живот е застрашен от немските нашествия (Watrobski).

Дори само тези подобрени моменти от дългата история на нашите взаимоотношения доказват колко близки са през вековете и различните исторически превратности нашите два славянски народа. Историята ни дава множество сведения за осъществяваната взаимна подкрепа в тежки времена, за финалото и настоящо приятелство и традиционна гостоприемност. Поляците и днес обичат да прекарват почивките си по българското Черноморие, а българите винаги са били увлечени по полските момичета... Съществуват, разбира се, и насложени погрешни клишета като полският стереотип, според който българският език е почти идентичен с руския или пък българската представа, че пол-

ската азбука се състои предимно от съгласни като s, c, z... Българите са убедени също и в това, че Балтийско море е твърде студено, за да се къпеш в него. И двата народа са изненадани от използваните различни методи на невербална комуникация, особено отнасящи се до изразяване на съгласие и несъгласие.

Идването на новото хилядолетие предостави още един шанс за по-добро взаимно опознаване и укрепване на съществуващите между двете страни и култури връзки. Младото поколение има възможността и желанието да се възползва от този шанс и това личи от интереса на БИН студентите от нашите два университета към различни форми на обмен като напр. европейската програма за студентска мобилност „Сократ/Еразъм“.

Библиотечно-информационно образование – история и институции

Библиотечното образование в България няма особено дълга история – то започва едва след Втората световна война, макар че отделни курсове по библиотекознание и библиография са четени като факултативни или в рамките на специализация за работещи в библиотечната сфера професионалисти. През последните години по проблемите на БИН образованието в България са създадени множество качествени анализи (Т. Янакиева, А.-М. Тотоманова, А. Димчев и др.). В развитието на библиотечното образование важна роля изиграват различните институции в областта:

- създаденият през 1950 г. Държавен библиотечен институт;
- възстановената през 1993 г. самостоятелната специалност „Библиотечно-ин-

формационни науки“ в СУ (специалността има своя над 50-годишна история);

- откритите през последните 2 десетилетия нови БИН специалности в още 9 български университета;

- създаденият към СУ и СБИР през 2001 г. Център за продължаващо обучение на библиотекари.

Екстензивното развитие на образователните институции и увеличаващият се (засега) брой на студентите са характеристика на съвременното БИН образование в България (Тотоманова, А.-М.). Друга открояваща се тенденция е свързана с динамиката на институционалните промени – включване на колежи в университетските структури, разработването на нови учебни програми и гъвкави учебни планове, въвеждането на форми на дистанционно обучение и пр.

Висшето БИН образование в Полша има повече от 50-годишна история (първата БИН катедра е създадена през 1945 г. в Университета в Лодз, втората – през 1951 г. във Варшавския университет). Днес самостоятелни БИН специалности, акредитирани от Националната университетска акредитационна комисия, съществуват във всички по-големи полски университети като тези във Варшава, Краков, Вроцлав, Катовице, Торун, Люблин. Традицията в БИН образованието обаче също има своите корени далеч по-назад – още през XIX век (Йоахим Лелевел пръв започва четенето на лекции по библиология във Варшавския университет). Същинско библиотечно-информационно образование се въвежда през 20-те и 30-те години на XX век, когато започва предлагането на професионални курсове за работещи в библиотеки специалисти. И днес в Пол-

ша функционира Център за обучение по библиотечни и информационни науки и документалистика, който предлага курсове за завършилите колежи и работещи в информационни институции (предимно в библиотеки) професионалисти. Центърът се намира във Варшава, но има дузина филиали в цялата страна. Завършилите обучението си в центъра могат да продължат образованието си на ниво „бакалавър“ във Варшавския университет.

След политическите и икономическите промени в средата на 90-те години на XX век повечето полски образователни институции в областта на БИН осъществяват реформа, засягаща техните учебни програми. Някогашната система на висшето образование с 5-годишна продължителност на образователния процес е трансформирана в система с две образователни степени: тригодишна бакалавърска програма (6 семестъра) и двугодишна магистърска програма (4 семестъра). Въведена е (както и в България, макар и по-рано, и по-масово) Европейската система за трансфер на кредити. В Института по информационни науки и книгознание към Варшавския университет тази реформа е осъществена пилотно, благодарение на проект по програма „Темпус“ и в сътрудничество с партньорските специалности от Германия, Холандия и Великобритания.

БИН образование – учебни програми

През последните десетилетия в световен мащаб широко е дискутирана темата за академичните програми в БИН образователната сфера. Много възраже-

ния в България предизвиква „еклектичният характер на учебния план“ (Т. Янкиева). Някои от основните обсъждани въпроси в България по отношение на БИН образованието са:

- учебното съдържание и доминиращите в учебните програми хуманитарни дисциплини;
- ориентирано към практиката обучение или баланс между теоретическото и практическото обучение по отделните дисциплини;
- съотношението „знания/умения“;
- преподаване на комуникативни умения (т. нар. „soft skills“) и пр.

Бързите промени в информационната среда, нарастващите изисквания към професията на библиотекаря и информационния специалист и интензивната конкуренция между образователните институции в дигиталната среда са сред основните причини, поради които се налагат радикални промени на различни нива в БИН образованието. Общо е разбирането, че новите БИН образователни програми трябва да предвиждат и изпреварват нуждите на пазара (а не само да се стремят да отговарят на вече съществуващите) и, съответно на тези нужди, да предлагат съвременни и актуални курсове, чиято цел е подготовката на бъдещи специалисти с иновативно поведение и способности да прилагат нови модели и решения в комплексна, ориентирана към дигиталната информация среда. Ето защо за нашето БИН образование е от изключително значение да се съобразява с изискването за непрекъснато изпреварване на пазарните изисквания, в противен случай то ще се окаже старомодно.

Фактори като гореспоменатите дик-

туват промени в наименованията, учебните програми и стратегиите на българските образователни институции в областта на библиотечно-информационните науки. Една от стратегиите, които тези образователни институции решават да възприемат при съвременните условия и обстоятелства, е изграждането на връзки и сътрудничество както в рамките на институцията, така и с външни партньори. Висшето образование по БИН в България се намира в процес на трансформация, основните индикатори за който са:

- промяна в учебните програми и програмите на отделните курсове и учебни дисциплини, включваща и структурни промени като преминаване към тристепенно ниво на образование, а именно: бакалавърска, магистърска и докторска степен;
- обучение и подготовка на нови видове специалисти, осъществявано паралелно с традиционното обучение;
- активно въвеждане и използване на нови информационни технологии в образователния процес;
- въвеждане на Европейската система за трансфер на кредити.

Технологичното развитие не само налага включването на нови учебни дисциплини в учебните програми, но предлага и нови методи и начини за осъществяване на БИН образованието, включващи и дистанционни форми на обучение. Разработването на ефективни учебни програми предполага откриването на подходящия баланс между учебните дисциплини, включени в класическите/традиционни БИН образователни програми, осигуряващи широк спектър от знания в различни области, от една стра-

на, и дисциплините, свързани с технологичното обучение, от друга. Подобно на другите страни от Централна и Източна Европа, обучаващи библиотечни и информационни специалисти, ние сме изправени пред проблема за необходимостта от реструктуриране на учебните програми и обучение на специалисти, които да отговарят много по-пълно на социалната поръчка. За да решим този проблем, ние се нуждаем, на първо място, от задълбочено изследване на актуалното състояние на библиотечната система в България и нуждата от квалифицирани специалисти, респ. от очертаване на техните профили. Ето и някои факти от последното проведено национално изследване (2006) в тази връзка(3):

1. В момента в България функционират над 6000 библиотеки от различен вид. В много малка част от всички тях са въведени информационни технологии вследствие на недостатъчно финансиране, липса на последователна държавна политика и неадекватна компетентност от страна на библиотекарите. В същото време повечето научни, специални и публични библиотеки изпитват нужда от млади специалисти, притежаващи умения да прилагат най-новите продукти на информационните и комуникационните технологии.

2. България ратифицира Стратегията за развитие на информационното общество; която в момента се прилага, макар и с много бавни темпове (достатъчно е само да се спомене, че според споменатото проучване около 60–70 % от библиотеките нямат дори по един компютър).

3. С широкото въвеждане на съвре-

менни информационни технологии в институциите от общественния сектор се наблюдава нарастваща нужда от специалисти с добра подготовка в областта на издирването, откриването и управлението на информационни ресурси, както и с потенциал в генерирането на нови знания.

Аналогични ли са проблемите в Полша?

Учебните програми по БИН, предлагани на полските студенти, се опитват да обединят традицията на университетското образование със съвременните и перспективни изисквания на пазара. Те отразяват традицията на хуманитарното образование в най-старите университети на Централна и Източна Европа, т.е. голям дял в програмите заемат фундаментални дисциплини като философия, логика, история, литература, езикознание, социология, математика. Преобладава също така „традиционният“ метод на преподаване: всеки курс започва с теория и методология на съответната дисциплина, с дефиниране на понятията и представяне на историческото ѝ развитие (често връщащо се назад до древността и преминаващо през последните 2000 години, за да се достигне до представянето на съвременни решения и налагащи се тенденции на развитие). Това има своите предимства, разбира се, защото създава наистина добра основа за развитие на критично мислене, на свързване на събития и тенденции в историята, както и за по-нататъшно изследване и ориентиране в информацията, в нейните извори и съдържание. В това отношение полската традиция не се отличава от българската – наблюдават се същите традиционни мето-

ди и форми на преподаване, както и съдържание на учебните програми, особено що се касае за БИН образованието, предлагано от университетите.

Разбира се и в двете страни преподаването включва представянето на съвременни решения и научно-изследователски концепции и практики от сферата на БИН и сродните науки(4). На бакалавърско ниво приоритетно в програмите е застъпено професионалното знание: библиографски формати, индексирание, обработка на информацията, потребителски нужди, история на книгите и библиотеките, информационни системи, библиотечна автоматизация, организация на знанието и др. В магистърските програми акцентът се поставя върху изграждане на научно-изследователски умения, както и върху специализираното знание в определени области, най-популярните от които са: мениджмънт на знанието, бизнес информация, стари и редки книги, библиотечна организация и мениджмънт, редакторска и издателска дейност (само в Полша).

Това, което се променя понастоящем в учебните програми на полския институт, е съотношението между задължителни и свободно избираеми дисциплини в полза на последните. Студентите могат да избират между различни дисциплини, преподавани не само в института, но и във всички други факултети и институти на университета. Това им дава шанса да обогатят своите познания и опит, респ. своето CV и да представят след завършването си много нови интереси, опит и квалификации на потенциалните си работодатели. Обща тенденция за полското образование в момента е да се предоставя на студентите въз-

можност да разработват и съставят сами своя собствена учебна програма в съответствие с техните интереси и потребности. Тази тенденция рефлектира в най-новите стандарти за БИН образование, приети от държавните органи в края на април 2006 г. Тези стандарти определят няколко основни групи от дисциплини, които трябва да влязат в задължителната програма по БИН, а остават на съответните образователни институции правото на избор за включването на много други дисциплини в групата на избираемите. Тези стандарти отразяват две тенденции в развитието на БИН в Полша: първата е фокусирана върху потенциала за развитие на ИКТ за целите на информационния мениджмънт, а втората – върху социалните отговорности, свързани с информацията, като е-включване, информационна грамотност, информационно поведение, етика и пр. Освен това на бакалавърско ниво стандартите определят няколко „основни“ дисциплини от сферата на хуманитарните науки, които трябва да бъдат преподавани за всички специалности. Целта на включването на такива напълно еднакви или сходни основни дисциплини в различните бакалавърски програми е да се улеснят студентите при желана от тях смяна на специалността на ниво магистратура. Въпреки всичко това все още изглежда крайно наложително на такива „нови“ за програмата студенти в една БИН магистърска програма да се преподават важни и задължителни умения като индексирание, формати, обработка на информацията, справочно-библиографско обслужване и пр.

Друг проблем са учебните практики, които (на фона на тежката ситуация с

пазара на труда в Полша) дават на студентите възможност да съберат толкова важния и необходим за тях опит и да упражнят и приложат практически умения, основаващи се на актуално и съвременно знание в областта на БИН. Много често се случва – след подобен успешен практически „пробен“ период, студентите да бъдат назначени на постоянна работа в съответната институция, в която са осъществили учебната си практика.

БИН образованието –международно сътрудничество

В търсене на възможности за разширяване на международното сътрудничество след политическите промени през 1989 г.(5) Катедрата по библиотекознание, научна информация и културна политика към СУ „Св. Кл. Охридски“ установи контакти и сключи двустранни договори за партньорство в научно-изследователската и учебната дейност с Университета за приложни науки и изкуства в гр. Хановер, Германия, с Университета за професионално образование в гр. Девентър, Холандия, с Варшавския и Вилнюския университети, с университетите в Бордо, Франция, и в Парма, Италия. Сътрудничество съществува и с американски, и с азиатски университети.

Международното академично сътрудничество в Полша се засилва след 1990 г. Варшавският университет е в тесни партньорски връзки с университетите в Девентър, Хановер, София, Братислава и Вилнюс. В тази партньорска общност научихме много за осигуряване на качеството като най-значим и решаващ фактор за възприемането на

една специалност, за акредитирането ѝ и за осигуряването на необходимите финансови и други ресурси за нейното съществуване и развитие. В края на 90-те години в Полша, а малко по-късно и в България, проблемът за гарантиране на качеството в образованието – и респективно акредитацията, стават особено актуални.

През последните пет години студенти и преподаватели от споменатите европейски университети ползват възможностите за сътрудничество на различни нива, предоставяни от програмата „Сократ/Еразъм“. В рамките на тази програма са осъществявани т. нар. „интензивни проекти“ за разработка и реализиране на съвместни инициативи или изследвания. Преподаватели и студенти ползват освен това формите за мобилност, даващи им шанс да съпоставят и съизмерят нивото си с това на европейските си колеги, да работят в конкурентна среда, да се изявят като медиатори за въвеждането на нови програми и методи на преподаване, както и да участват в екипи за разрешаване на конкретни проблеми. Всички участници в това сътрудничество високо оценяват ползите от него, от общуването с останалите партньори и от обмена на мнения, идеи и информация. В рамките на тази програма в нашите две специалности (в България и Полша) ежегодно гост лектори от останалите университети четат лекции, провеждат краткосрочни курсове на модулен принцип и практически семинари, разработват и провеждат общи курсове с местните колеги-преподаватели и пр.

Студентите по БИН, участващи в обменните програми с останалите БИН

висши училища, възприемат обучение-то в интернационална среда като подобряващо не само техните професионални познания и умения, но и техните комуникативни умения, тяхната гъвкавост и считат, че то им дава възможност да отговорят позитивно на предизвикателствата на образователната и професионалната среда. Анализът на отчетите на български и полски студенти, даващи оценка на своето пребиваване в чуждестранен университет, показва, че установените контакти с хора от друга културна среда са разширили тяхното разбиране за съвременните социални отношения и са ги направили адаптивни и по-целеустремени към натрупване на знания и опит. На полските студенти, обучавали се в България, изключително допадат практическите методи на преподаване в отделни дисциплини (като напр. музеезнение, библиотекознание, проектен мениджмънт) като например:

а) изнасяне на лекции и семинари извън аудиторията:

- посещението на някои от най-значимите паметници на българската история и култура и „живото и активно участие“ на студентите в усвояването на знанията за тях;

- получаването на част от необходимите знания за функционирането и проблемните ситуации в българските библиотеки на място в тях, и то не само от преподавателя, а и от работещи библиотечни и информационни специалисти;

б) възможност за работа в екип по изготвяне на реален проект в сферата на БИН и на базата на поставено от реално съществуваща библиотека или култур-

на организация задание, в непрекъснат контакт с „поръчителите“ на заданието и възможност за проследяване на последващата реализация на проекта при евентуален успех на изготвено също от тях предложение за финансиране.

Българските студенти пък намират за изключително ценни предлаганите от Варшавския университет многобройни възможности и инициативи за интегриране на чуждестранните студенти в научно-изследователската дейност на института и в професионалния живот на полските библиотечно-информационни специалисти (участие в проучвания и изследвания, участие в професионални и студентски конференции, условия за публикуване на материали в специализирания печат, почасова работа в информационни институции и пр.). И на полските, и на българските студенти са предоставени много условия за срещи с местните им връстници, с местната култура, национално историческо наследство, бит и традиции не само на столиците, в които се провежда обучението, но и извън тях.

Това, което българските студенти определят като положително и важно по отношение на академичния живот във Варшавския университет, е преобладаването на семинарните занятия, в които „абсолютно всички студенти биват въвлечени в оживени дискусии, което спомага за по-лесното и неусетно усвояване на теоретичните знания“. Според твърденията на студентите, които са участвали в обмена, преподавателите и от двата университета са направили всичко възможно да ги интегрират в средата и са им предоставили максимум шансове за изява: за участие в научни и

практически форуми и срещи на различни нива в и извън университета, за пълноправно участие в разработки, изследвания и пр. дейности, споменати вече по-горе. Някои от възлаганите на студентите курсови работи – като напр. сравнителен анализ на библиотечната политика или развитието на библиотечното дело в България и Полша; сравнителен анализ на българските и полските информационни потребители и техните потребности; издирване на информация и изследване на проектите за дигитализация в библиотеките от двете страни и пр., са помогнали на студентите да преоткрият много общи или сходни тенденции, процеси и развитие на библиотечното дело в двете страни, но са им показали също така и съществуващите разлики, очертали са по-ясно наличните проблеми и са им подсказали много идеи за разрешаването на последните.

„Изучаването на непознат чужд език, срещата с непознати хора, запознаването с нови места, с различна нагласа към живота, с друг менталитет, е нещо, което не може да бъде описано – то трябва да бъде изживяно! Да си гост-студент по обменна програма те кара да откриваш толкова много неща не само за света около теб, но и за теб самия – толкова, колкото може би никога не би открил „у дома“; „Какво препоръчваме на тези обменни програми? – Да ангажират повече местните студенти при интегрирането на гостуващите студенти в приемащия университет. Да се увеличи броят на участващите в обмена страни така, че повече млади хора да получат този уникален в живота им шанс!“ – ето част от мненията на студентите участници в обмена.

Днес нашето сътрудничество – освен чрез програмата за мобилност на преподаватели и студенти и за интензивни програми „Сократ/Еразъм“, намира изразение и в провежданите ежегодно в продължение на 14 години в различни страни международни студентски летни училища/семинари за студенти и преподаватели по БИН, както и в организиранияте и провеждани съвместно международни научни и практически конференции.

Ежегодните международни студентски летни семинари (ISSS) се организират предимно „от студенти за студенти“ от университетите в Ханوفر, Девентър, Варшава, София и Вилнюс и традиционно се радват на огромен успех и интерес. Интерес към тези форуми проявяват и новите ни партньори от университетите в Бордо и в Парма.

Надяваме се, ще работим и занапред нашето сътрудничество със сродни специалности от различни европейски страни да се разшири и задълбочи, като при това започне да играе ефективна роля и при определянето на националните образователни и научни стратегии в областта на БИН. Подобна необходимост е донякъде обусловена и от протичащия в момента в Европа процес на интеграция. Пожелателно е все пак европейското сътрудничество в нашата област да измести акцента си от проекти и програми, подкрепящи и насърчаващи мобилност, към използване на ресурсите на различни програми за международно сътрудничество за инициране, координация и провеждане на задълбочени и мащабни съвместни научно-изследователски проекти и базови научни проучвания в областта на БИН.

БИН образование – перспективи

Какво е „настоящото положение“ на БИН образованието в нашите две страни? Студентите ни завършват образованието си при нас с много нови компетенции и умения да осъществяват набор от процеси, които допринасят за развитието на библиотечно-информационните дейности в новата дигитална среда. Така например завършилите нашите специалности са подготвени отлично да ползват и създават електронни, в частност интернет ресурси, като прилагат усвоените умения за работа с ИКТ, познанията си за правните изисквания към електронните ресурси и достъпа до информация (авторско право, право на интелектуална собственост) и повишената по време на следването им социална отговорност. Почти всички БИН учебни програми предлагат курсове по уеб-дизайн. Магистърските програми по информационен мениджмънт и на двете специалности предлагат или подготвят курс по „Мениджмънт на електронни/дигитални библиотеки“, който разглежда проблеми на ползването на библиотечните услуги в мрежова среда, управлението и организацията на електронните библиотечни ресурси и пр. Подобни курсове се преподават и в някои от останалите висши библиотечни училища в страната (в университета във Велико Търново, в СВУБИТ). Варшавският университет предлага курс по „Мениджмънт на информация и знание“ в рамките на магистърската си програма, акцентиращ както върху технологичните, така и върху социалните аспекти на управлението на източниците на знание в различните видове организации.

Две основни характеристики описват

статута и развитието на българските БИН училища (Т. Янакиева). Първата е дълбочината и обхвата/диапазона на техните програми. Повечето от споменатите 9 БИН училища в страната предлагат само една обобщена образователна степен „специалист по БИН“ (с 2- или 3-годишен период на обучение) или степен „бакалавър по БИН“. Само три програми предлагат обучение в повече образователни степени. Единствено Катедрата по библиотекознание, научна информация и културна политика към СУ обучава студенти във всички образователни степени. Втората характеристика е перспективата на учебните програми. При изготвянето на някои БИН програми се изхожда от презумпцията, че в тях трябва да преобладават библиотечните дисциплини и сродни хуманитарни дисциплини. При други програми определящо при съставянето им е развитието на професията на информационния специалист, съответно водещи са дисциплини, свързани с издирване, извличане, обработка на информацията (все повече на електронната информация). С цел да се отговори на новите изисквания на пазара и на развиващите се/създаващи се ниши за информационни професии, образователните институции в сферата трябва да разработят по-богат избор от профили в своите учебни програми. Тези специализации трябва да предлагат изучаването на много нови дисциплини и да интегрират многообразен спектър от информация от други дисциплини в единна, фокусирана върху „информационните науки“ програма.

Тази тенденция се наблюдава и в България, но е особено подчертана в новата стратегия на полските държавни ин-

ституции по отношение на образованието. Полската образователна стратегия цели натрупване на разнородно знание и опит от страна на обучаващите се по възможно най-гъвкава схема, което от своя страна трябва да изгради модерно мислещи и „по-широко скроени“ специалисти. Тази тенденция набира сила благодарение на сътрудничеството между университетите и други институции в сферата на висшето образование на международно (ниво факултети, програма „Сократ/Еразъм“) и национално ниво (в Полша съществува програма за обмен на студенти между университетите, наречена „МОСТ“).

Заклучение

През последното десетилетие станахме свидетели на развитие на новата информационна епоха. Информационните и комуникационни технологии, основен двигател на информационната ера, преобразиха съвременното работно място и широко се налагат в генерирането на ново знание и за подобряване качеството на живот. Те драматично повлияват и върху възможностите за преподаване и осъществяване на научни изследвания.

Библиотечната професия изисква голям и широкопектърен набор от умения, което е и все по-настоятелно изискване от страна на работодателите от различни браншове. Библиотечните образователни институции традиционно се стараят да предлагат образование, гарантиращо усвояването както на теоретични знания и професионални умения, така и т.нар. „soft skills“ (комуникативни умения и др. личностни качества), така ценени и търсени у съвременните библиотекари и информационни специ-

алисти. Библиотекарите, които поеха предизвикателството да навлязат в други професионални сфери и успешно приложиха там своите специфични умения, започнаха бързо да променят начина на възприемане на качествата и способностите на информационния специалист, способен да се изявява и извън традиционните библиотечни институции.

Най-голямото предизвикателство, което новите технологии отправят към бъдещите информационни специалисти, е нуждата непрекъснато да се отговаря по адекватен начин на изискванията на изключително динамичната среда за постоянно усъвършенстване на познанията и компетенциите. В тази ситуация ролята на БИН образованието е изключително голяма. Тя се изразява в ръководство и помощ на библиотекарите за справянето им с трудностите, съпътстващи ги в работата им, в която се изискват нови знания и умения. Ефективният мениджмънт на знанието във всяка страна е основен фактор за доброто развитие на науката. Той подпомага иновациите в бизнеса и допринася за развитието на обществото като цяло. Инвестицията в по-добро технологично оборудване и висококачествено образование на информационните специалисти ще ускори разпространението на знания и вероятно ще донесе материални и нематериални ползи за обществото. С въвеждането на все повече международни стандарти и насоки, като напр. документите на ИФЛА, стандартите Dublin Core, софтуера за свободен/отворен достъп, с адаптирането на учебните програми към стратегиите на ЕС от рода на „Болонския

процес“, става все по-трудно да се открият национални или местни специфики. Може би те все още могат да се намерят в съдържанието на нашите информационни източници.

Литература

Тотоманова, Анна-Мария. Ние, висше образование и Европа. С., 2001, с. 24.

Янакиева, Татяна. Образователни идеи в областта на библиотечно-информационните науки в България. – Доклади от Международ. конференция София 2004, 2–5 ноември 2004. – София, 2005, 43–50.

Anguelova, Krassimira, I. Nikolova. University Platforms for Digital Academic Knowledge in Bulgaria – Isolated „Pockets of Excellence“. – From Author to Reader Challenges for Digital Content Chain, Proceedings of the 9. ICCCE International Conference on Electronic Publishing Elpub2005. – Leuven: Peeters Publishing, 2005, 303–304.

Anguelova, Krassimira. Libraries and Digital Academic Knowledge in Bulgaria Need for Digital Competence Development in LIS Education. – Proceedings of the International workshop on IT Profiles of Digital Librarian. – Parma, 13–14 Oct. 2005. (14 p.) (in print).

Anguelova, Krassimira. Widening the Partnership between Educational Institutions, Libraries and Civic Organizations within the Framework of Continuing Education and Lifelong Learning in Bulgaria, 2003, 16 p., 5.05.2006 //www.bulgaria-gateway.org/en/129/

Dimchev, Alexander, Krassimira Anguelova. Academic Libraries as know-how transfer centers. – Economic Role of the Libraries in the Modern Society: Proceedings of the International Scientific Meeting – Belgrad 7–9.10.2004. – Belgrade, 2005, 96–104.

Dimchev, Alexander, Krasimira Anguelova. (2004). Cooperation as a Strategy for the Future of the Departments of Library and Information Sciences. On the Example of the

Department of Library and Information Sciences at University of Sofia „St. Kl. Ohridski“. – Proceedings of the International Library Conference Belgrad'2003. – Belgrad, 2004, 32–40.

Kaluski, M., Polacy w Bulgarii. [online]. [Accessed: 27.05.2006]. World Wide Web: <http://www.wspolnota-polska.org.pl/index.php?id=pwko30>.

Kisilowska, Malgorzata, and Wozniczka-Paruzel, Bronislawa. Experiences of LIS Studies Accreditation in the Context of Quality Assurance System in Poland. – Conference and EUCLID Council. Restructuring and Adopting LIS Education to European Standards. 16–18 Oct. 2002, Thessaloniki, Greece. – Thessaloniki, 2002, 1–13.

Kisilowska, Malgorzata. Instructive Travel. Comparing Polish and Western European System of Teaching Library and Information Science. – New Library World, 2000, Vol. 101, № 1154, 66–70.

Library and information science curriculum in a European perspective. E. Assumpcio, L. Bernd, A.M. Bertrand, F. Blin, T. de Bruyn, T. Henriksen, M. Kisilowska, F. Ribeiro, J. Roelants Abraham, A.M. Tammaro. – European curriculum reflections on library and information science education. Ed. by L. Kajberg, L. Lorrington. The Royal School of Library and Information Science, Denmark, 2005, 17–36. [online accessed May 2006] <http://biblis.db.dk/Archimages/423.12.05.pdf>

Sosinska-Kalata, Barbara. Interpretation of the European Standards in Library and Information Science Education. – Preparing to the Future. Information Specialists for the 21st Century. – Hannover, 1999, 10–25.

Sosinska-Kalata, Barbara. Reform of Information and Book Studies at the University of Warsaw. – Polish Libraries Today, 1997, № 4, 27–32.

Watroski, L. Polacy z parafii sw. Michala w Warnie. – Express Wieczorny, 2005, November 6th.

Бележки

1. Текстът представя в съкращения доклада на авторите за Секция „Образование и научни изследвания“ на тазгодишната конференция на ИФЛА в Сеул, Южна Корея, 19-24 август 2006 г. Оригиналният вариант на доклада „A Slavonic Librarianship Phenomenon? The Polish-Bulgarian Cooperation Case study“ е публикуван на уеб-адрес: http://www.ifla.org/IV/ifla72/papers/145-Anguelova_Przastek-Samokowa_%20Kisilowska-en.pdf

2. Проф. Миечислав Малецки от Ягелонския университет в Краков изучава в България (1923–1933) български диалекти от Солунския и Костурския региони и се превръща в един от експертите на българската диалектология. Историкът Хенрик Батовски публикува през 1938 г. своя труд „Балканските страни 1800–1923“ („Panstwa balkanske 1800–1923“). Българският фолклорист и етнограф проф. Х. Вакарелски получава през 1939 г. почетната награда на Полското книжовно дружество за изключителен превод на български на полския роман „Селяни“ от Владислав Реймонт. През 1939 г. СУ „Св. Кл. Охридски“ връчва научното звание „доктор-хонорис кауза“ на Игнаци Мошчицки, действащ президент на Република Полша; на проф. Тадеуш Лер Сплавински от Университета в Познан, експерт по славянска филология; на проф. Казимиеж Нитш от Ягелонския университет, лингвист; на математика проф. Вацлав Сиерпински от

Лвовския и Варшавския университет; на историка и педагог от Варшавския университет, проф. Марсел Ханделсман; на проф. Тадеуш Котарнински, философ от Варшавския университет и пр.

3. Данните от изследването „Готовност на българските библиотеки за превръщането им в центрове на знанието на информационното общество“, проведено по поръчка на Държавната агенция по информационни технологии и съобщения, са официално оповестени, но все още не са публикувани, поради което то не се цитира в библиографията накрая.

4. Повече информация за учебните програми на Института по информационни науки и книгознание към Варшавския университет можете да намерите на уеб-сайта на IIBS WU: <http://www.lis.uw.edu.pl>

5. Преди промените българските БИН училища работят в тясно сътрудничество с партньори от гореспоменатото „семејство на социалистическите страни“. За съжаление много от тези чудесни и ползотворни партньорства бяха прекъснати след промените, но сътрудничеството с полските училища бе запазено, макар и с период на временно прекъсване.

Авторките – Красимира Ангелова е от Катедра „Библиотекознание, научна информация и културна политика“ на СУ „Св. Кл. Охридски“, Мария Прастек-Самкова и Малгожата Кисилоvsка са от Института по информационни науки и книгознание във Варшавски университет.

ПРАВИЛА ЗА БИБЛИОГРАФСКО ОПИСАНИЕ В НЕМСКОЕЗИЧНИТЕ СТРАНИ

МИЛЕНА МИЛАНОВА

Стандартизацията на библиографските процеси е ключова програма сред задачите и целите на IFLA. На основата ѝ се развиват международните правила за библиографско описание, водещи своето начало от 70-те години на XX век и претърпели вече редица промени, включително и разработването на правила за описание на новопоявяващите се видове документи. Българската каталогизационна практика не изостава от световните тенденции в това отношение. През 70-те и 80-те години се създават Българските държавни стандарти за библиографско описание на различните типове документи. Те от своя страна също претърпяват редица изменения. През 1992 г. е създаден ТК 16 АБИД – технически комитет по стандартизация в областта на архивната, библиотечната, информационната и издателската дейност. Комитетът работи за въвеждането на международните стандарти, като по този начин се цели постигане на хармонизация на българските стандарти с международните.

Една малко по-различна практика се наблюдава в границите на Федерална република Германия. През 1976/1977 г. се създават немските правила за азбучно каталогизиране RAK (Regeln für alphabetische Katalogisierung). Те са създадени на основата на „Инструкция за азбучните каталози на пруските библиотеки“ (Instruktionen für die alphabetischen Kataloge der preußischen Bibliotheken – PI), разработена през 1899 г. От 1980 г. правилата се разпространяват в рамките на Германия и Австрия. По-късно излизат правила за научни библиотеки (1983 г.), за обществени библиотеки (1986 г.), а от 1985 г. се разработват подобни издания за аудиовизуални, музикални, картографски и несамостоятелни издания. Също така се разработват отделни правила за колективните автори. Понастоящем немските библиотеки използват RAK2, които претърпяват изменение през 2001 г. и в същото време стават основата на продължителна дискусия в немскоезичните страни за преход към Англо-американските каталогизационни правила (Anglo-American Cataloguing Rules 2).

Като докторант в Катедрата „Библиотекознание, научна информация и културна политика“ към Философския факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ имах възможността да проведа част от обучението си, през летния семестър на 2006 г., в Университета за приложни науки в гр. Хановер, Германия, в рамките на европейската програма за обмен на студенти „Еразъм/Сократ“.

През този период посещавах семинар, свързан с изучаването на немските правила за библиографско описание. На основата на проведеното обучение и практиката, която имам като библиограф-експерт в Серия 1 на Националната библиография на България, ще се опитам да представя своите впечатления и наблюдения.

Самото наименование на Правилата за азбучен каталог показва, че въпреки широкото им използване в немските библиотеки, те не носят характер на стандарт. Последното издание дори визуално показва, че идеята на немските колеги е да предвидят възможността за развитие и промени в правилата. Изданието е в класьор с отделни листа, които при необходимост се подменят с нови, съдържащи съответната част от преработените правила. Ние всички знаем, че българските държавни стандарти се възприемат като нещо трайно съществуващо и на този етап трудно изменимо. Като каталогизатори можем да си позволим само промени в незначителни детайли, които се налагат от динамиката на новопоявяващите се документи. Една промяна в библиографското описание може да се приеме само при преработка на целия стандарт. В структурата на немските правила са включени множество примери, препратки и пояснения. В нашата практика, ролята на помощник на библиографа играе не самият стандарт, а поостарялото вече Ръководство за азбучни каталози на книги.

При съставяне на библиографското описание разликите не са толкова съществени. То започва с редна дума, която стои на един ред с областта на заглавието и авторската отговорност. Имената на авторите са в инверсия, подчертани, а разделителният знак е двуточие. Относно редната дума правилата са еднакви като българските. За редна дума се взема първият автор, когато авторите са до трима. Изписва се пълната форма на името в инверсия. При наличието на повече от трима автори, или липсата на такъв, редна дума е заглавието на произведението.

Редна дума

Hirsch-Reich, Beatrice: Joachim of Fiore and the prophetic future ~: a critical survey of his canon, teachings, sources, biography, and influence / Beatrice Hirsch-Reich. ~ Transl. and introd. by Marjorie Reeves. ~ London ~: SPCK, ~ 1980. ~ IX, 212 S. ~ Ill. ~ (~The~ classics of western spirituality ~; 45) Einheitssacht.: Joachim von Fiore und die Geschichte der Zukunft <engl.>. ~ Aus dem Dt. übers. ~ Literaturverz. S. 197 – 212 ISBN 0-281-03745-0 NE: Übers.; GT

Областите на библиографското описание са: област на заглавието и сведения за авторската отговорност. Тук място намират всички автори, до трима, както и лица-та, изрично упоменати на заглавната страница. Ако изданието е анонимно и няма лица с вторична авторска отговорност, които да са отпечатани на титулната страница, тогава се включва съставителят, независимо къде е споменат в книгата. От-разяването на авторското участие в описанието следва начина на изписване от за-главната страница.

Следващата област е на характеристика на изданието. В нея се отбелязват всич-ки бележки за поредност на изданието, както и за авторската отговорност, свърза-на с конкретното издание. Информацията се взима предвид само ако е посочена в изданието.

Vorstius, Joris: Grundzüge der Bibliotheksgeschichte T Joris Vorstius. --

6. Aufl. T neu bearb. von Siegfried Joost. -- Wiesbaden : Harrassowitz, 1969. --

IX, 128 S.

NE: Bearb.; Joost, Siegfried:

След сведениято за поредност е посочена конкретната авторска отговорност за това издание. От името на преработвача се съставя препратка.

Третата област е на издателските данни. В тази част на библиографското описа-ние се включва първото място на издаване и първото издателство. Характерна осо-беност е правилото, че ако издателството носи име на лице се вписва само фамил-ното име, независимо какво е отбелязано на заглавната страница.

Следва областта на физическа характеристика. Тя включва страниците, илюст-рации и съпроводителен материал. В библиографското описание се посочва, кога-то илюстративният материал е в голям обем. Следва областта на серията, която се поставя в кръгли скоби. Следващите области започват на нов ред: област на забе-лежките и област на международния стандартен номер. В последната област се изписват номерата, които са отпечатани в изданието.

Характерна и интересна особеност на библиографското описание според нем-ските правила е наличието на един ред в каталожната картичка, където са избро-ени всички възможни препратки, които съпътстват основното описание. Самата препратка изглежда по абсолютно същия начин като основното описание с из-ключение на това, че формата, от която се прави препратка, е изнесена на нов ред над описанието.

Трите точки служат като указание, че лицата с първична авторска отговорност са повече от три. Според българската практика, те биха били изброени в забележка.

~Der~ Antichrist und das Ende der Welt in der frühchristlichen Literatur ~:~
apokalyptische Aussagen bei Irenäus, Justin, Hippolyt und Tertullian ~ von James A.
Cunningham ... Hrsg. von Monika Annegret Dimpfel. ~-~ Göttingen ~:~ Vandenhoeck
& Ruprecht, ~ 1969. ~-~ 409 S. ~-~ (Kleine Vandenhoeck-Reihe ~;~ 399)

Einheitssacht.: ~The~ Antichrist and the end of the world in Irenaeus, Justin Martyr,
Hippolytus and Tertullian <dt.>. ~-~ Aus dem Engl. übers. ~-~ Literaturangaben

NE: Verf.;~ Hrsg.;~ EST <dt.>;~ GT

На този ред в каталожната картичка се посочват всички препратки и допълнителни библиографски описания, които ще получи книгата
В конкретния случай препратките са за автор, съставител, от оригиналното заглавие на книгата (изданието е анонимно) и от серията.

Всеки каталогизатор знае, че без наличието на система от препратки сме загубени при търсене в азбучния каталог. Немската традиция не отстъпва в това отношение на нашите правила. Препратки получават вторият и третият съавтор. При издание с повече от трима автори, или при анонимно издание, препратка получава първият автор, както и първото лице с вторична авторска отговорност. Задължително допълнително библиографско описание получава серията, различните форми на изписване на имената на авторите. Лицата, на които е посветено дадено издание, също получават препратки. При анонимно преводно издание се съставя допълнително библиографско описание от заглавието на оригиналния език. При наличието на разлика в изписване на заглавието на книгата върху корицата и заглавната страница отново се съставя препратка. Друга интересна подробност е наличието на препратка от част от заглавието, когато е открито полиграфически в изданието.

Bach-Interpretationen ~: Festschrift für Walter Blankenburg zum 65. Geburtstag ~f
hrsg. von Martin Geck. ~- Göttingen ~: Vandenhoeck & Ruprecht, ~ 1969. ~- XI, 226
S. ~: III., Noten-beisp. ~- (Kleine Vandenhoeck-Reihe ~; ~ 291)

Nebent.: Festschrift Walter Blankenburg. ~- Literaturverz. S. 207 – 226. ~- Bibliogr.
W. Blan-kenburg S. V – XI

NE: Hrsg.; ~ Blankenburg, Walter: Festschrift; ~ NT; ~ GT

Geck, M.

s. Geck, Martin

Обща препратка за име на лице

Препратка за него
Препратка от различна форма на
заглавието върху корицата

Kleine Vandenhoeck-Reihe. ~- Göttingen ~: Vandenhoeck & Ruprecht

Допълнително библиографско описание на серия

Molekularbiologie der Zelle ~f Bruce Alberts ... ~ Übers. von Lothar Jaenicke ... ~- 1.

Aufl. ~- Weinheim [u.a.] ~: Verl. Chemie, ~ 1986. ~- XLVIII, 1310 S. ~: zahlr. III.

Einheitssacht.: Molecular biology of the cell <dt.>. ~- Aus dem Engl. übers.

ISBN 3-527-26350-0

NE: Verf.; ~ Übers.; ~ EST <dt.>; ~ Zelle

В конкретния случай се прави препратка от
тази част на заглавието, която
полиграфически е открояна на заглавната
страница.

Както бе споменато в началото на настоящото изложение, немските колеги участват активно в дискусия за преминаването към Англо-американските каталогизационни правила. Тя е продиктувана от стремежа да се преодолее изолираността. На основата на тази полемика са разработени множество сравнителни анализи между двата типа правила. Основната разлика е при описанието на многотомните издания, чиято традиция за описание в немската практика е близка до европейската. Изборът все още не е ясен. Като краен резултат от дискусията е взето решение да се изчака новото, трето, издание през 2008 г. на Англо-американските каталогизационни правила.

Така споделените впечатления и бегъл преглед на немските правила за библиографско описание показват, че приликите ни са по-големи, отколкото разликите. Всички ние се стремим към унификация и стандартизация на едни процеси, които

Групи или последователност	Основни части на БО, разделителни знаци	Примерни източници на информация
Редна дума 1. Група: Заглавие и авторска отговорост	(1.) автор Основно заглавие : 1. допълнително заглавие или 1. подзаглавие към основното заглавие ; 2. и всяко следващо допълнително заглавие или подзаглавие = 1. паралелно заглавие : 1. допълнително заглавие към паралелното заглавие ; 2. (и всяко следващо) допълнително заглавие към паралелното заглавие = 2. паралелно заглавие (допълнителни заглавие както при 1. паралелно заглавие) / 1. автор ; 2. автор ; 3. автор. 1. лице със вторична авторска отговорност. Всяко следващо лице със вторична авторска отговорност, различна от предишната	Изданието като цяло и всички останали източници Заглавна страница
2. Група: Характеристика на изданието	Поредност на изданието, относно обекта на библиографското описание/посочените автори, свързани със съответното издание, всяко следващо сведение за поредно издание	Заглавна страница, гръб на заглавната страница и всички останали страници с библиографски данни
3. Група: Издателски данни	Място на издаване : Издателство, Година на издаване (при повече места на издаване или издателства: при всеки случай се взема само типографски подчертаното или съответно първото споменато. Наличието на останалите се отбелязва чрез "[u.a.]")	
4. Група: Физическа характеристика	Страници : Илюстрации + Съпроводителен материал	Изданието като цяло (само частите, които са трайно свързани с изданието!)
5. Група: Серия	(Серия ; номерация на серията : подсерия ; номерация на подсерията) 1. забележка. - 2. (и всяка следваща) забележка	
6. Група: Забележки		
7. Група: ISBN, ISSN, номер на отчет и др.п.	1. ISBN - 2. (и всеки следващ) ISBN ISSN Всеки вид започва на нов ред Номер на отчет	Изданието като цяло и всички останали източници
8. Група: Спецификация на многотомно издание	1. Том 2. Том Описанието е в последователността с разделителните знаци на групи 1-7 3. Том	Изданието като цяло
Препратки	NE: 1. Препратка ; 2. (и всяка следваща) препратка	Изданието като цяло и всички останали източници

Забележка: Разделителните знаци в групи от 1 до 8 се предлагат от интервал. Изключение са точката и запетаята, при които интервалът ги следва. Знакът “;” между имената на авторите в областта на авторската отговорност не се използва, когато в изданието те са свързани чрез конкретен текст. Групи 6, 7, 8 и Препратките започват на нов ред. Група 1 започва на същия ред след редната дума, предложана от интервал.

спомогат за лесната и бърза ориентация сред морето от новопоявяваща се информация.

Литература

Гълъбова, С. Стандартите – нормативна база на качеството на библиотечно-информационната дейност // СБИР. XIV нац. науч. конф., Варна, 2004, 65–68 (<http://www.lib.bg/dokladi2004/galabova.htm>, 05.10.2006).

Grundlagen der praktischen Information und Dokumentation. München, 2004.

Gömpel, R., Henze, G. Nationale oder internationale Standards? // RAK versus AACR. Bad Honnef, 2002, 13–23.

Hacker, R. Bibliographisches Grundlagen. 6., völlig neu bearb. Aufl. München, 1992.

Kirsch, C. RAK-WB. Grundlagen. Skript zum RAK-Grundkurs RAK-Aufbaukurs 1 und 2, 2006 (<http://www.christian-kirsch.de/rak/rak.pdf>, 05.10.2006).

НОВИНИ

*Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“,
Центърът по наукознание и история на науките на БАН и
Руският академичен съюз в България издадоха библиографския указател
„Руска емиграция в България 1878–2006 г.“*

Съставители са Елха Денева и ст.н.с. д-р Сергей Рожков.

Библиографска редакция – ст.н.с. д-р Елена Янакиева.

Целта на изданието е да разкрие възможно най-пълно публикуваните в България материали по темата. Указателят е структуриран в три основни дяла: книги, публикации в периодични сборници и научни списания, публикации във вестници. Всички книги и сборници, както и голяма част от периодичните издания, са прегледани de visu (с малки изключения за тези, които не са били открити по различни причини – липсващи, недепозирани, подлежащи на реставрация).

Изданието е осъществено с финансовата подкрепа на фирма „Руски стандарт“ и със съдействието на Международния съвет на руските съотечественици.

СЛАВИСТИЧНАТА ПАМЕТ НА БЪЛГАРИЯ

КОЛЕКЦИЯ „СЛАВИКА“
НА УНИВЕРСИТЕТСКАТА БИБЛИОТЕКА

ТАТЯНА ЯНАКИЕВА

Едва ли има учен, докторант или студент, който да не е пристъпвал през тежките дъбови порти на Университетската библиотека с уважение и трепет, защото там е съхранено хуманитарното знание на България. Именно в тази библиотека можем да осъзнаем онова високо ниво на българската наука, към което първостроителите на университета са се стремили още от момента на негово създаване, само там можем да видим „крайно поучителната, но ненаписана история“ на нашето университетско образование. Неговото високо качество е убедително защитено, за което свидетелства бързото изкачване на Софийския университет в академичната скала – от „Висш педагогически курс“ (1888 г.), през Висше училище (1889–1904) до университет (23 ян. 1904), който от 1905 г. носи името „Свети Климент Охридски“, а дипломите на неговите възпитаници са признати и ценени в цяла Европа.

Както във всеки световен университет, така и в Софийския преподавателското тяло създава, че високо равнище на образованието е възможно само когато се основава на богата и прецизно комплектувана библиотека. На тази задача се посвещават най-изявените учени в Софийския университет, които поставят основите на библиотеката и очер-

тават посоките на нейното развитие – акад. Александър Теодоров-Балан, акад. Любомир Милетич, акад. Стоян Аргиров. В прецизния и качествен подбор на библиотечните колекции участват учени от различни поколения – Михаил Драгоманов, Иван Шишманов, Боян Пенев, Михаил Арnaudов, Йордан Иванов, Беньо Цонев, Стоян Романски. Не случайно изследователите на библиотечното дело у нас изтъкват, че Университетската библиотека е най-добре комплектуваната българска библиотека в началото на XX век. За да защити високото й реноме, Народното събрание чрез законодателен акт от 1925 г. я утвърждава като депозитна библиотека, за да гарантира редовното попълнение на фондовете ѝ с текущо издаваната българска книжнина.

Отдавайки дължимото уважение на тази библиотека, тя е предпочетена като партньор в информационното осигуряване на световната славистична наука още от началото на XX в., а от средата на миналото столетие Международният комитет на славистите ѝ възлага престижната задача да осигури библиографския контрол върху българските научни публикации в областта на славянското литературознание и фолклор(1), една задача, от която Университетската библиотека е абдикирала за съжаление през последни-

те две десетилетия. Затова с особена радост посрещаме новото издание „**Колекция Славика: Редки и ценни издания по славистика от библиотеката на Софийския университет „Св. Климент Охридски 1519–1922“**“, което е доказателство за възвръщането на УБ към нейните основни библиографски функции.

Указателят, чието високо професионално ниво респектира, си поставя няколко основни задачи.

Първата от тях е да се продължи традицията на научните библиографски изследвания. Съставителките Анна Ангелова и Лиляна Петкова, които имат принос за създаването на „Отдел редки и ценни издания“ (1985 г.), заявяват, че това е „опит да се продължат традициите на университетските библиографи в областта на славянската филология като творческа задача на Университетската библиотека“ (2). Те са проучили подробно историята на колекцията, участниците в създаването ѝ, начините на набавяне, видовете издания, които тя съдържа, извършена е тяхната прецизна библиографска характеристика, установени са средищата, в които са публикувани ценните печатни издания. Причините за създаването на колекция „Славика“ съставителките търсят в историческата роля на България като люлка на славянската писменост, в превръщането на университета в естествен национален център за научна и учебна дейност в областта на славянската филология, във влиянието, което първите университетски учени-слависти оказват върху библиотечното комплектуване.

Принципът, към който се придържат създателите на колекцията, продължен и от техните по-късни следовници, е

покрите на публикациите, като се започне от самото начало на славистичната наука, когато във Виена през 1822 г. Йосиф Добровски отпечатва „*Institutiones linguae slavicae*“, до 1922 г., годината на смъртта на великия хърватски славист Ватрослав Ягич, чието дело е считано за връх в развитието на славянската филология (3). Използваните методи за изпълнение на тази задача са ретроспективно набавяне и текущо попълване на сбирката „Славика“ при строго спазване на критериите за ценност на изданията. Особено значение за по-нататъшното развитие на фонда от редки и ценни издания имат дарените лични библиотеки, постъпили в УБ през 20-те и 30-те години на XX в. Библиотеката притежава повече от 30 такива ценни специализирани научни сбирки, сред които специално трябва да бъдат отбелязани тези на Иван Шишманов, Любомир Милетич, Боян Пенев и др.

А. Ангелова и Л. Петкова съсредоточават вниманието си върху разработването на модерна библиотечна стратегия за формиране на специалните колекции. Като отчитат приноса на Стоян Аргиров, те развиват по-нататък теоретичните основи на тази дейност. Опирайки се на библиофилския подход, те формулират понятията „рядка“ и „ценна“ книга и изясняват принципите на подбор, към които са се придържали при създаването на указателя – съдържание и научна стойност на книгата, старопечатни книги, които имат различни хронологични граници за отделните страни, издания, представляващи библиографска рядкост, книги със специално полиграфическо и художествено оформление, книги с автографи, библиофилски издания.

Стъпвайки на тази платформа, А. Ангелова и Л. Петкова представят в указателя общо 862 библиотечни единици, създадени в периода XVI–XX век. Годината 1822-а, която се счита за начална в славистичната наука, разделя това хронологично пространство в два дяла: 1519–1822 и 1822–1922 г. Включени са 741 книги и 121 списания, славянски ръкописни книги, литографски издания и ръкописи на лекции, четени в университета, дело на 268 автори на 14 езика.

Структурата на указателя съдържа три основни дяла.

Първият дял, наречен „Хронология“, представя съчиненията в колекцията, като се започне от най-старата книга – „Служебник“ на Божидар Вукович, издадена в 1516 г. във Венеция, и се стигне до последната – „Диалектологически очерк Сибири“ на Афанасий М. Селищев, издадена през 1921 г. Всички съчинения са описани де визу с пълен библиографски запис.

Във втория дял – „Автори и книги“ – са представени в азбучен ред авторите и със съкратен библиографски запис заглавията, включени в колекцията. Съчиненията на един автор са събрани компактно и са подредени също азбучно. Имената на чуждите автори са представени на български, но в кръгли скоби са посочени и оригиналните им изписвания.

Третият дял – „Периодика“ – съдържа записи на специализираните славистични списания и периодични сборници с точно посочване на притежаваните от библиотеката книжки.

Търсенето в указателя се улеснява от съставените показатели : именен, пред-

метен и показалец за място на издаване, печатници и издателства.

При описанието на редки и ценни издания от особено значение е нивото на библиографския запис. Това е един от най-дискутираните въпроси в теорията на библиографията през последното десетилетие, защото е свързан с дебата за променения контекст, в който се оказва библиографският контрол през новото хилядолетие. Все по-настойчиво звучащите гласове за опростяване на каталогизацията твърдят, че при съществуващите възможности за дигитализация на документалното писмено наследство ще отпадне необходимостта от неговото детайлно описание. Контратезата на това твърдение използва като най-силен свой аргумент именно описанието на ценните колекции. Счита се, че интелектуалният анализ и изчерпателното описание на основните аспекти и атрибути на творбата в библиографското описание е от особено значение за създаване на информационен модел на „раритетите“ и без съмнение е важна черта от научния труд на библиографа.

В тази връзка считам, че А. Ангелова и Л. Петкова са били изправени пред значителни предизвикателства. Опора в библиографското описание на творбите от колекция „Славика“ за съставителките е бил международният стандарт ISBD(A) International Standard Bibliographic Description for Older Monographic Publication (Antiquarian, 2. rev. ed. 1991). Но и той не е задоволил изцяло потребността от детайлиран библиографски анализ. Съставителките са се стремили да пренесат в библиографския запис максимално точно сведенията от заглавната страница на изданията като

спазват тяхната последователност и особеностите на орфографията и пунктуацията. В областта на количествената характеристика са използвани данните от изданието – всички номерирани и неномерирани листове, страници, таблици, илюстрации. В областта на забележките се сочат: наличието на предговор, сведения за езика на текста, данни за спомоществатели и абонати, дарствени надписи, принадлежност към лична библиотека. Към всеки запис е посочена библиотечната сигнатура. Сканирани са и повечето оригинални корици на творбите.

Изброявайки основните задачи на указателя, не можем да пренебрегнем и още една особено важна – популяризирането на културно-историческото документално наследство, съхранено в колекцията „Славика“. Изданието гарантира достъпа на заинтересованите читатели до това богатство, отговаряйки на необходимостта да се споделят културните ценности.

Библиографският указател „Славика“ е допълнение към едноименната виртуална библиотека(4) на Софийския университет и показва как тези две информационни форми могат да си партнират в процеса по подбора на ценни издания, дигитализация на достъпа и на значими за славянската филология текстове.

Указателят „Колекция Славика: Ред-

ки и ценни издания по славистика от библиотеката на Софийския университет „Св. Климент Охридски“: 1519–1922“ е несъмнено библиографско постижение, което утвърждава ролята на библиографския контрол като инструмент за изследване на ценните колекции на Университетската библиотека, за опазването и достъпа до културно-историческото наследство.

Бележки

1. Янакиева, Татяна. Библиографията по славянска филология и Софийския университет. Исторически преглед и съвременно състояние // 100 години Университетска библиотека : 1888–1988 : Юбил. сб. с докл. от междунар. науч. сесия, посветена на 100 г. от основаването на Университетската библиотека. – С., 1989, 148–157.

2. Ангелова, Анна и др. Колекция Славика : Редки и ценни издания по славистика от библиотеката на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ : 1519–1922. – С., 2006, с. 33.

3. Пак там, 14–15. Оценката е на проф. Иван Добрев.

4. <http://www.libsu.uni-sofia.bg/slavica>

Ангелова, Анна и др. Колекция Славика : Редки и ценни издания по славистика от библиотеката на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ : 1519–1922 / Състав. Анна Ангелова, Лиляна Петкова ; Увод Иван Добрев. – С., : Унив. изд. Св. Климент Охридски, 2005. – 534 с.

ДВЕ ПРИНОСНИ КНИГИ ЗА БИБЛИОТЕЧНАТА ЕТИКА

МАРИЯ МЛАДЕНОВА

Библиотечната етика е научна дисциплина, появила се в резултат от интеграцията на библиотекознанието и етиката. Тя изучава нормите на поведение, които библиотечните специалисти трябва да познават и прилагат на работното си място, за да се осигури по-високо културно равнище на обслужването на читателите, което те действително заслужават. Поради своята значимост проблемите на професионалната етика основателно стоят в центъра на вниманието и на ИФЛА, и на световната професионална общност. Тази е причината, поради която публикации по библиотечна етика от десетилетия намират постоянно място на страниците на западния професионален печат.

Не е излишно да припомним, че от десетилетия професионалната етика е базова учебна дисциплина, фигурираща в учебните планове на всички авторитетни учебни заведения в света, подготвящи специалисти в областта на библиотечно-информационните науки.

През последните години и в руската професионална литература все по-често се отделя значително внимание на проблемите на професионалната етика. На страниците на руския професионален печат постоянно се публикуват статии по темата, водят се дискусии, обсъждат се широк кръг морални явления от сферата на библиотечната етика, от изясняването на които професионална-

та общност има все по-нарастваща потребност.

Събитие за библиотечната общност на Русия стана публикуването на два тематични сборника от областта на професионалната етика, които поради скромната българска литература в тази проблемна област представляват несъмнен интерес и за нашата колегиална общност, която през последните години също демонстрира разбираем интерес към висшите нравствени норми и общочовешките ценности, върху които е построена библиотечната етика.

Първият от публикуваните сборници е „Библиотечная етика в странах мира“, в който са включени етичните кодекси на различни страни с отличаващи се културно-исторически традиции, с различно равнище на библиотечното обслужване и нееднаква степен на информираност на обществото.

Географският периметър на включените кодекси е твърде широк. Представени са 25 страни от пет континента: Австралия (Индонезия, Нова Зеландия, Филипините и др.), Азия (Китай, Корея, Япония и др.), Америка (Канада, Мексико, САЩ и др.), Африка (Нигерия). Най-силно присъствие имат кодексите на страните от Европа (Великобритания, Италия, Русия, Швейцария и др.), като от балканския регион са включени само два – на Словения и Хърватия.

Тези кодекси отразяват професио-

налното кредо на библиотекарите в съответните страни и регламентират изискванията към желаното поведение на всички работещи, в която и да е библиотечна институция, независимо от заеманата длъжност, от образованието им и специализацията в работата.

Всички етични кодекси еднозначно отбелязват готовността на библиотекарите от цял свят да служат на високите идеали на своя народ, като щедро и безрезервно му предоставят необходимите знания, кумулирани в различните носители на информация. Те изразяват и увереността на библиотекарите, че с труда си те работят за постоянното обогатяване на духовния свят на хората и им помагат по-лесно да намерят своето място в живота, като по този начин чрез професията си те служат и на цялото човечество.

Публикуваните етични кодекси по свой начин отразяват и приоритетните цели и задачи на библиотеките в отделните страни, отношението на библиотекарите към собствената им професия и към самите себе си, принципите на взаимоотношенията с читателите и колегите по работа, с висшестоящите (особено държавните) институции, отношението към културно-историческото наследство и тенденциите в библиотечната политика в съвременното гражданско и информационно общество.

В обръщението си към читателите на сборника професор Юлия П. Мелентиева – ръководител на Кръглата маса „Библиотечно общуване и професионална етика на библиотекаря“ към Руската библиотечна асоциация, активен член на Постоянния комитет на секцията по библиотечно образование към

ИФЛА и ръководител на групата, създала текста на „Кодекс на професионалната етика на руския библиотекар“, отбелязва, че „днес нито една професия не може да се развива в пространството, ограничена от своите национални рамки“ (1, с. 5).

В предговора към изданието „От библиотечна етика към виртуална деонтология“, написан от д.п.н. В. Р. Фирсов – председател на Постоянния комитет по библиотечна политика и законодателство към Руската библиотечна асоциация и член на Постоянния комитет на публичните библиотеки към ИФЛА, е разгледан детайлно Кодексът на професионалната етика на Американската библиотечна асоциация, който като най-стар (първата му редакция е от 1939 г.) е използван като основа и модел за всички професионални кодекси в света, появили се след него. По-късните му редакции от 1981 и 1995 г., въпреки че запазват основополагащите принципи, заложили през 1939 г., въвеждат и нови: признаване, уважение и защита на интелектуалната собственост и стремеж към високо професионално равнище, обмен на знания и опит, поощряване на професионалното развитие на сътрудниците и създаване на интерес към библиотечната професия у нейните бъдещи представители. Сред достойнствата на американския кодекс В. Р. Фирсов отбелязва неговата цялостна ориентация към читателите и гарантирането на техните права в гражданското и информационно общество.

Особено полезни са и значимите по количество и съдържание приложения към сборника: „Правила за мрежов етикет“, „Разширен етичен кодекс на гил-

дията на системните администратори“, „Кодекс на професионалната етика на Международния съвет на музеите“ (ICOM) и др., които представляват несъмнен интерес и за нашата професионална общност.

Вторият интересен и съдържателен сборник с публикации по същата тема е **„Современни проблеми библиотечной и информационно-етической етики“**. Той е резултат от активното сътрудничество между Руската библиотечна асоциация и Комитета за свободен достъп до информацията и свободата на изразяване към ИФЛА и е посветен на петгодишнината от приемането на „Кодекс за професионалната етика на руския библиотекар“. Сборникът съдържа статии на водещи специалисти по темата от Австралия, Великобритания, Дания, Канада, Норвегия, Русия, САЩ и Швеция и представя съвременните възгледи за етиката в библиотечно-информационните дейности, осъществявани в сложните условия на ХХІ век, поради което вниманието на част от авторите е насочено към моралното поведение при използването на интернет в работата на библиотеките.

Сборникът се открива с две съдържателни предисловия. Първото е от проф. В. Н. Зайцев – генерален директор на РНБ и президент на РБА, който, като изтъква значимостта на библиотечната етика и нейната консолидираща роля в международната библиотечна общност, отбелязва: „За библиотекарите тази проблематика е особено важна не само, защото в хода на професионалната дейност те встъпват в етически взаимоотношения, но и преди всичко, защото обект на дейността на библиотекарите е човекът, личността. Именно в тези

случаи особено значение придобиват категориите добро и зло“ (2, с. 10).

Автор на второто предисловие е Пол Старжес – професор в университета Лафобро (Великобритания) и председател на Комитета за свобода на достъпа и свобода на изразяването към ИФЛА. Той е сред авторите на документа „Ръководни принципи за европейската културна политика. Публичен достъп и свобода на изразяването в организациите и учрежденията на културата“, подготвен за Съвета на Европа (1997–2001). Чрез встъпителните си думи Старжес насочва към размисъл проблемите на етиката, свободата на информацията и конфиденциалността на информационната дейност, които не само стоят в центъра на вниманието на световната професионална общност, но и налагат високи международни стандарти в професиите, изявяващи се в библиотечната и информационната сфера.

Международният авторски колектив на сборника разработва широк кръг от проблеми на професионалната етика. Прочитът на включените статии налага убеждението, че авторите успешно са се справили с целта си и са успели да осмислят нравствените принципи, основните професионални категории и ценности, с които са наситени библиотечно-информационните дейности на библиотеките в цял свят.

Книгата започва със статията на проф. Юлия Мелентиева „Кодекс на професионалната етика на руския библиотекар. Пет години формиране на ново професионално съзнание“. Тя е ръководител на работната група, създала текста на етичния кодекс на руския библиотекар. Приет от РБА през 1999 г., той „обуславя отношенията

между членовете на тяхната асоциация; между ползвателите и професионалистите; между професионалиста и неговия работодател, а също и основните принципи на обслужване. Фактически етичният кодекс е инструмент, чрез който се заявява за значимостта и отговорността на професията пред обществеността и правителството“ (2, с. 15), и регламентира отношенията на библиотекаря със социума, ползвателите и колегите.

Мелентиева разкрива дългия път, извървян от текста на кодекса – от първата му редакция през 1995 г. и огромната работа, извършена от инициативната група: превеждането и проучването на редица чуждестранни етични кодекси, приети в други страни, подготовката на първоначалния вариант на текста, обсъждането му на различни равнища, консултациите с експерти – до окончателното му приемане през 1999 г., последвалите семинари и конференции в цяла Русия, както и дискусиите в професионалния печат.

След приемането на този „Кодекс за професионалната етика на руския библиотекар“ РБА разработва нормативни документи като: „Моделен стандарт за дейността на публичните библиотеки“ (2001), „Манифест на РБА за публичните библиотеки“ (2003) и др., в които намират отражение дълбоките изменения, настъпили в работата на руските публични библиотеки през последните 15 години.

В статията си проф. Мелентиева отразява иниципирането и подготовката на друга значителна поредица от професионални документи като „Кодекс на етиката на училищния библиотекар“ (в проект), „Кодекс на професионалната ети-

ка на изследователя на библиотечната наука“ (в проект), „Професионален кодекс на библиографа“, чрез които РБА демонстрира намерението си за системна и постоянна работа в полето на професионалната етика.

Масщабната и целенасочена програма на РБА в тази област има за задача да мобилизира интелектуалните и моралните усилия на цялата професионална общност в Русия и да насочи отговорностите ѝ към осъществяване на мисията на библиотеките в служба на общочовешките идеали и нравствените ценности.

Особен интерес представлява и статията „Филтрация в интернет. Сравнителен обзор на чуждестранната практика“, написана от Ирина Линден – професор в Училището по библиотечни и информационни науки към университета в Род Айлънд (САЩ), която е член на Постоянния комитет на ИФЛА „Държавна информация и официални публикации“ и на кръглата маса на АБА по международни връзки. В публикацията си авторката проследява както развитието на идеята за управление на интернет, която много специалисти определят като нереална, така и мерките, които се предприемат в тази насока от ИФЛА, Европейския съюз и редица национални и международни институции с цел осъществяването на филтрация на някои сайтове в интернет, предлагащи безнравствена информация и лансиращи вредни за децата и учениците идеи. За намиране на вярната позиция на библиотечните специалисти авторката предлага да се проучат международният опит, практиката на чуждестранните колеги и мненията на читателите, като

те се анализират през призмата на вечните добродетели, утвърждавани от нашата професия.

С аналогична насоченост е и статията „Интернет“ филтри: достъп на библиотеките в киберпространството“. Неин автор е Елвин Шрадер – професор в Училището за библиотечни и информационни науки при университета „Алберти“ в Канада. Автор на над 150 публикации по въпросите на интелектуалната свобода, цензурата в библиотеките и политиката на достъп в интернет, Шрадер разглежда изчерпателно сложността на проблемите, свързани с интернет – филтрите и опитите мрежата да бъде направена „цензурустойчива“.

Деветнадесетте статии, намерили място в сборника, са написани от автори със световна известност и авторитет, поради което публикациите им се отличават с дълбоко познаване на темата и компетентна разработка на избрания аспект на професионалната етика. Силно впечатление прави и широкият спектър от гледни точки на авторите, които обхващат и тенденциите към засилване на ролята на библиотечната етика в цял свят.

В сборника са публикувани и няколко особено ценни извлечения от текстовете на важни международни документи, чието съдържание е насочено към регулирането и утвърждаването на устойчиви етични взаимоотношения в условията на информационното общество. Сред тях са: „Декларация на принципите на Световния саммит по информационно общество“, „План за действие на Световния саммит по информацион-

но общество“, „Туниска програма за информационно общество“, „Декларация за библиотеките, информационните служби и интелектуалната свобода“, приета в Глазгоу (Шотландия) на 19 август 2002 г., и „Александрийски манифест за библиотеките“, приет от ИФЛА на 11 ноември 2005 г. в Александрийската библиотека в Египет, които имат за цел формирането на световни етични норми, произтичащи както от професионалните и социалните отговорности на библиотечните и информационните специалисти, така и от динамиката в тенденциите на развитието на световното информационно пространство.

Любознателният български библиотекар ще намери на страниците на двата сборника отговорите на много интересувачи го въпроси от областта на професионалната етика, които вълнуват и нашата професионална общност, която достойно осъществява новата социална и гражданска мисия на библиотеките в съвременното информационно пространство.

Двата сборника представляват безспорен принос към философията на професионалната етика, нейните принципи и международни норми, които регулират цялостната дейност и проявите на библиотеките в света.

Библиотечная этика в странах мира : Сб. кодексов / Состав. В. Р. Фирсов, И. А. Трушина. – Санкт-Петербург : Рос. нац. библ., 2002. – 156 с.

Современные проблемы библиотечной и информационной этики / Состав. Ю. П. Мелентьева, И. А. Трушина. – Санкт-Петербург : Рос. нац. библ., 2006. – 244 с.

БИОБИБЛИОГРАФИЯ ЗА ВЛАДИМИР АРДЕНСКИ

МАРИЯ ЛИЧКОВА

Всяко библиографско издание е посредник между документа и читателя. Такъв ориентир за потребителите е и биобиблиографията „Владимир Арденски и Средните Родопи“. Целта, която си поставя Магдалена Добрикова, е „да събере и представи само творчеството на автора, свързано със Смолянския край и неговите хора“. Материалът по темата е представен по правилата на персоналията. В 189 библиографски описания е обхванато творчеството на журналиста и писателя Владимир Арденски за периода 1954–2005 г. Обособена е една основна част – публикации от Владимир Арденски, която включва самостоятелните му издания и публикации в списания и вестници. Подредени хронологично, те разкриват както трайния интерес на автора към темата за Родопския край, така и различните аспекти на този интерес. По-голямата част от отразените в биобиблиографията материали са публикации в списания и вестници, което дава възможност да се проследят през годините проблемите, които са вълнували не само автора, но и хората от този край. При самостоятелните трудове на Вл. Арденски са посочени и рецензиите за тях, които на практика отразяват писаното за него.

Библиографските описания са прецизни и са изработени по изискванията на новия стандарт. Текстът на някои от

тях се допълва от уточнения в прави скоби, които биха могли да се оформят в анотация.

Всяко библиографско издание ориентира читателя в събрания материал чрез адекватни на съдържанието, тематиката и структурата на включените документи показатели. В този смисъл в разглежданата биобиблиография е включен само именен показалец и читателите ще усетят липсата на географски показалец и показалец на авторовите подписи и псевдоними. Макар и скромни по обем, те биха разкрили съдържанието на описаните документи от различен ъгъл и биха повишили информационното ниво на изданието, resp. биха улеснили ползвателите.

Биобиблиографията е придружена от предговор на Магдалена Добрикова, биографична справка за Владимир Арденски, встъпително слово на Станка Пенчева за книгата „Капки от корена“ и от мисли и изказвания за твореца, които обогатяват представата за човека, писателя и журналиста Вл. Арденски и конкретизират значението на темата за Родопите в творчеството му.

Добрикова, Магдалена. Владимир Арденски и Средните Родопи : Биобиблиография / Състав. Магдалена Добрикова. – Смолян : Регионална библ. Николай Вранчев, 2006. – 36 с.

КНИГИТЕ СА МОИ СИНОВЕ

ОТКЪС ОТ КНИГАТА „ОРЕЛ И МЕЧ“

КИМ БАКИШИ

*Тези книги вече не са мъртви вещи,
а великите граждани на своя народ.*

Сергей Бородин

Книги – страдалци. Книги – инвалиди. С изтръгнати страници и изрязани миниатюри. Книги – хариби(1), скитници, скиталци.

Те са разположени върху широката маса. Те се трупат една върху друга, сякаш бързат да покажат своите рани.

– Ето този ръкопис – казва Л. С. Хачикян – е на преписвача Агоп(2).

Взимам го в ръцете си. Какво ли му се е случило от онова далечно време? Върнал ли се е в родния си Татевски университет заедно с Григорий Татеваци(3), станал по-късно негов ректор и игумен, велик учен на средновековна Армения? В какви подвързии е преживял през тези векове – в буквалния и преносен смисъл на думата. Върху титулния лист има следи от кръв. Дали това не е кръвта на преписвача – онзи Агоп с едрото тяло? Защо

Ким Бакиши (р. 1931 г.) е руски учен, писател, кинодраматург, изследовател на арменската история и култура (от 1963 г.). Автор е на 5 книги и много статии върху тази тематика, на 50 документални и научно-популярни филма (между които и 24-серийния филм „Матенадаран“). Лауреат е на държавната награда на Република Армения и на Съюза на арменските писатели, на Международната награда „Фритьоф Нансен“ и на Международния съюз „Текеян“ (Лондон) за приноса му за популяризирането на арменската култура. Книгата „Орел и меч“ излиза през 1971 г.

тази книга е обгорена от огъня? Какво се е случило с нея по далечните пътища на нейното скитничество?

А ето и още книги. Тази се е вкаменила в пещерата. Тази е разсечена от меч. Кръв е заляла текста в тази. Тази е горяла в пожар.

Левон Хачикян мълчаливо докосва дълбокия белег върху кожената подвързия и отделя книгите една след друга.

Ако е необходима жива илюстрация на трагичната история на Армения, на народните въстания и потушаването им, кратка почивка, когато припряно са разцъфтявали културата и занаятите; и отново потоци кръв са заливали страната, и отново са горели университетите, манастирите, градовете, и нови хиляди арменци са напускали родината. И отнасяли със себе си най-ценното – книгата.

Хишадагараните(4) – паметните записки в края на древните ръкописи, са малки исторически хроники. Както отбелязва техният голям познавач и издател Л. С. Хачикян, те дават възможност на автора на приписката да се докосне до съвременните му исторически и икономически събития, да разкаже за живота на хората, които са имали някакво отношение към поръчания книга и ръкописа. Те са много достоверни, защото са записвани от очевидци, а понякога и от непосредствените участници в събитията. През XIV–XVI век – най-мрачните в арменската история, когато богатата на традиции историография почти изчезва, хишадагараните се прев-

ръщат в основен първоизточник за изучаване живота на народа. Учудващата непосредственост и актуалност ни привличат в тези паметни записи. Сякаш се пренасяме с няколко столетия назад в някакъв провинциален манастир, изгубен сред планините, и научаваме ежедневните новини, които са вълнували хората. Понякога ред, друг път случайно изтървана от преписвача дума и пред нас се разтваря нечие сърце, нечия далечна съдба. В един от ръкописите кричът(5) съобщава, че най-красивата мома от селото се е омъжила. И малко по-надолу, явно след няколко дена, той написва: „... а младият свещеник се обеси“.

Като че ли виждаш тези хора и планинското им село, и рекичката, смътно блъбукаща там долу...

Но бавното течение на хишадагараните прекъсва. Преписвачите разказват за войни и за смъртта на хората. Приписките стават забележимо по-припрени и незавършени. Те са като застинал вик: „О, братя! Тази книга беше начертана в горчиво и тъжно време.“ И друга ръка допълва: „Калиграфът беше посечен от чуждоверците. И аз, мирянинът, спасих тази книга...“ И още: „Господарят Захарий я даде като залог, а аз, Симеон Вартабед(6), за 30 сребърни танга спасих ръкописа от ръцете на грабителите.“ И петна от кръв.

Книгите, както гражданите, са споделяли съдбата на народа. Горили са ги по площадите и са ги отвеждали в плен. В 1179 г., по време на нашествието на селджуките(7), са били унищожени 10 хиляди тома. Железният куц Тимур(8) заповядал да подпалят Татевския университет(9) и заграбил огромната му библиотека. Той знаел, че за книгите ще получи предостатъчно сребро и злато.

Арменският народ защитавал своята книга. Той се е сражавал с оръжие в ръка за нея, крил я, откупвал я, преписвал нови и нови екземпляри с още по-голямо упорство и решимост. На мястото на разрушените, възниквали нови скриптории и книгохранилища – матенадарани(10).

Кричът – преписвачът и калиграфът, е една от драматичните фигури в арменската история.

Калиграфът Захарий в приписката си съобщава, че тази книга я завършва той, защото учителят му – знаменитият крич Ованес Мангасаренц ослепял, след като работил „72 години подред и лете, и зиме, през деня и нощта“ и така преписал 132 книги. Там Захарий съобщава и за чумата в Армения. И малко по-долу: „... двамата ми сина починаха.“ А още по-долу е последната анонимна приписка: „Тази книга завърших на острова в средата на Ванското езеро(11), а учителя убиха...“

Книгите са били погребвани и оплаквани като падналите воители. Ако някой е нямал дете, поръчвал да препишат някоя книга и я е осиновявал.

Съдбата на книгите е съдбата на хората.

Разказаха ми една история, чието действие е протекло в наше време. Работниците от Ереванския матенадаран научили, че в района на Ленинан(12) у една стара жена, бежанка от Турска Армения, се пазят древни книги и сред тях е и една уникална от XI век. Всичко било точно така и книгите били там. Но на всичките молби да ги предаде в матенадарана селянката мълчаливо поклащала глава. По едно време заплакала и казала: „Върнете ми моите трима загинали синове и тогава ще ви дам книгите. Книгите са моите синове.“

Историите на древните книги понякога

са заплетени и драматични. В матенадарана, в една от витрините, се пази гигантски пергаментен ръкопис, създаден в самото начало на XIII век – през 1200–1202 г. Това е забележителният „Мушки Чаринтир“ (13) – сборник, съдържащ тържествени речи. Той е известен със своите ярки и сочни миниатюри и огромен размер – за неговото изработване са били нужни около 70 големи телешки кожи, а теглото на книгата е над 2 пуда – това е най-голямата в света пергаментна книга на арменски език.

„Мушкия Чаринтир“ има необикновена съдба. Донякъде за нея научаваме от паметната записка, съдържанието на която предаваме накратко, близо до оригинала.

Някой си почтен мъж от Баберд на име Аствадзадур поискал да има такава книга – ценен бисер. Той търсил някой много мъдър преписвач и намерил някой си свещеник Вартан, който бил изкусен в занаята на преписването и този свещеник се захванал за работа и след три години достигнал до края на сборника с тържествени речи.

Точно по това време султанът на Севастиа, като събрал безбройно множество войска, нараснала подобно на планина, стигнал до Теодополис и оттам пожелал да отиде в страната на арменците и грузинците. И като съвсем забравил Бога, надявайки се на своята суетност, пожелал да завладее всички страни.

Но дошли войските грузински и арменски. И великият Закаре и родният му брат Иване (14), и другите князе и дворяните, заедно с многобройното сборище от простолюдието нападнали турците и безжалостно ги избили, някои взели в плен, а някои побягнали, но султанът останал жив.

И в тази 1202 г. заради злодейско предателство е бил уловен мъжът Аствадза-

дур от слугите на емира Аладин (15) и от ръцете на този звяр приел своя край. И завладели имуществото негово, и нищо не останало, освен тази книга. Съдията турчинът Бацор я арестувал, като привел следните доводи: „От Аствадзадур имам да взимам 500 потата (?).“

След това съдията заминал и като пристигнал, се заселил в прославения град Хълат (16) и две години крил книгата, и пожелал да я продаде, но никой не могъл да даде такава висока цена, каквато той искал.

Като научили за това, тримата братя от селото Данджан, което се намирало до портите на града, написали в манастира „Сурп Аракелоц“ (17): „Ценно съкровище се намира в града.“

Било през зимата и никой, както и да се опитвал, не можел да стигне от „Сурп Аракелоц“ до Хълат. Тогава свещениците от манастира „Аракелоц“ се обърнали към този Боцор, но той, като видял тяхната гореща любов към книгата, още повече вдигнал цената.

И още цяла година останала книгата у Боцор. Тогава вартабедът Саркис с петима философи с голям труд стигнали до Хълат, защото времето било зимно, а въздухът отровен и сняг имало много.

Пет хиляди драхми поискал онзи Боцор за книгата и едва могли да го убедят да я отстъпи за четири хиляди.

И те взели желаната книга и се върнали, подобно на търговец, който е намерил скъпоценност.

Авторът на приписката, завършвайки историята, дълго изброява онези, които са помогнали да се събере тази огромна сума — 4000 драхми, т.е. повече от 18 килограма сребро. Тук са и онези трима братя от Данджан, за които вече

стана дума, и чичо им Хачик, „някаква жена на име Узик, дала в дар за светата книга 30 драхми, да бъде спомената! И някой си хлеббар на име Артавазд, дал в дар 30 драхми. Да бъде споменат и той!“

Като назвал Срапион и Хачадур, Аведис Църванци и Бохос, и още немалко имена, преписвачът отбелязва: „И така, има още много други, които с голяма надежда бяха помощници, защото те са многобройни и е невъзможно да се изпишат техните имена.“

Прибраният в манастира, разположен в Западна Армения, чаринтир около 700 години внимателно е бил пазен. Но по време на клането, което организирали турците в 1915 г., бежанците, както това се е случвало и през предишните векове, взели със себе си не бедната си покъщнина, не съдинките си, а книгата. Било много трудно да се мъкне двупудовият (18) великан. Те разделили книгата на половина. И двете половини се разделили. При скитанията си ръкописът изгубил много страници и миниатюри. 17 листа попаднали във Венеция, а и други десетки са изгубени завинаги.

След много лишения и опасности преминали хората, предавайки си от ръка на ръка едната половина на книгата, докато накрая тя попаднала в Ереванския матенадаран. За съдбата на втората половина дълго нищо не се знаело. Нима пергаментният гигант щял да остане осакатен? Но след шест години хората научили продължението на тази история.

Спасявайки се от преследвачите, хората, които отнесли втората половина на книгата, се отзовали в района на Ерзерум (19). Изнеможели, те го зарили през нощта в двора на арменската църква. Но тези хора били убити и тайната на чарин-

тира така и би останала неразкрита, ако не била щастливата случайност – ръкописът бил намерен. След дългото скитане двете половини се съединили в матенадарана, където те вече повече от 40 години си почиват и се лекуват.

Лечебницата за древни книги се намира на горните етажи на Института за древни ръкописи.

Ако книгата е заболяла или е заразена от гъбички, или от други микровредители, тя преминава през дезинфекция в специални камери и я просмукват със специални разтвори. Дори в брашненото лепило се прибавя антисептик, за да не се повреди. Хартията се укрепва с поливинилбутерол. В лабораторията се работи с всеки лист, а понякога и с отделния ред на древния ръкопис.

В специалното помещение царува А. Хачатрян. Той напомня по нещо на своите предшественици – древните подвързвачи. Не само с огромното си майсторство и знания. В него има нещо от цеховата непристъпност. В матенадарана към него се отнасят с добродушна усмивка, защото той е майстор от най-висша класа.

Той подмладява кожата. Някога, преди много стотици, а понякога и преди хиляда години, неизвестният подвързвач е приготвял кожата, за да облече книгата. Приготвял я е дълго – шест-осем месеца биволската, телешката, а понякога и свинската кожа се подлагали на специална обработка, щавене и т.н. После в суров вид я опъвали върху дървените корици на книгата, изсушавали я, със закалено желязо дамгосвали плетениците, а пергаментните листове на ръкописа, броширани в тетрадки, се зашивали заедно и се закрепвали със специално сплетен шнур – всеки подвързвач

имал свой цвят и плетеници. И така, постепенно, след дълги и сложни операции, ръчно изработвана, се раждала книгата – от дъска до дъска, закована в здрава и дълговечна подвързия.

Дълговечна, но не вечна. Вековете и бурната съдба на книгата разрушавали подвързията, върху нея се появявали петна от пожари, рани от мечове. Книгите лежали със столетия из пещерите, или били заривани в земята. И в резултат – кожата почернявала, изкорубвала се, разсипвала се на прах.

Видях подвързии(20), възстановени от Хачатрян. Това е просто чудо. Хачатрян се замислил какво губи кожата с времето под въздействието на различни влияния – студ, горещина, минерални води и т.н. И започнал да я възстановява в нейния предишен вид, прибавяйки онова, което е изгубила – влага, мазнина, минерални соли.

Белезите, раните, драсканиците той покрива с кожени стърготини, разтворени в... впрочем това е една от тайните на Хачатрян. Той пази в специални пакети стърготини от кожени подвързии. Оказва се, че кожата от X–XII век се различава от тази от XIII–XV век и съответно от онази от XV–XVII и XVII–XIX век. Не дай си Боже да залее цепнатината с разтвор не от нужното време – така всичко може да се развали!

Хачатрян специално изсушава и обработва при висока температура дъската за древните подвързии. Плете шнурове, съответстващи на стила на епохата и маниера на подвързвача.

Но се случва, книгата изобщо да няма подвързия. Тогава Хачатрян прави нова. Той дълго се е подготвял за това – изучава ръкописа, научава къде е бил пре-

писан, внимателно изчита хишадагараните. Хачатрян свещенодейства над кожата и дъската. В такива случаи той се чувства не реставратор, а творец. Тогава той оплита свой, хачатрянов по рисунка си шнур. Украсява подвързията със свои дамги, а някъде в ъгълчето скромно поставя своите инициали „А.Х.“. А когато работата е завършена и всички в матенадарана достатъчно са се насладили на нейната чистота и съвършенство, той отваря последния лист с приписката и поставя бележка: „На този ръкопис подвързията направи А. Хачатрян.“

Така и преди него, през многото столетия, са постъпвали арменските подвързвачи.

Подвързия, хартия, мастило, бои; украса, орнаменти; основен текст и приписки; датировка на ръкописа и на частите му – всичките елементи на древната арменска книга, започвайки от нейното оформление, та чак до съдържанието, крият в себе си възможности за все нови и нови открития и даряват учени-те с щастието на търсачеството.

Ето една от скъпоценните находки. Асадур Мнацаканян ми разказа средновековната новела за чудото, която открил в един древен манускрипт:

„В един манастир монасите започнали спор дали днес се случват чудеса. Един от монасите казал: „Какви чудеса? Къде са чудесата?“

На утрото на следващия ден един монах видял извън манастира чудесна птица, която пее. Той я подплашил, но песента на птицата била толкова прекрасна, че тръгнал след нея, а тя все летяла и летяла.

Така той вървял до вечерта. След това се върнал назад, страхувайки се дали ще

стигне в манастира, преди да е паднала тъмнината. Пристигнал. Почукал на манастирската порта. Показал се някакъв монах и попитал: „Кой си ти?“ А той отвърнал: „Не ме ли позна? Сутринта излязох оттука“. „Лицето ти не ми е познато“ – отвърнал пазачът.

Събрали се всички монаси: „Познаваш ли някого от нас?“ – попитали го те. Но пред него стояли непознати хора...

Съобщили на игумена на манастира и той поръчал да пуснат пришелеца и го извикал при себе си.

– Кой ти беше игумен? – попитал той.

Монахът назовал името на своя игумен. Тогава игуменът взел летописа на манастира и дълго го прелиствал. Накрая възкликнал:

– Че това е било преди седемстотин години! А ето тук пише и за тебе.

Той показал написаното – на тази и тази дата излезе и изчезна от манастира Ован, който не вярваше в чудесата.

Внезапно черните коси на монаха посивели и израснали до пода, всичките му вътрешности остарели и се разсипали на прах. И той паднал мъртъв.

Интересна е съдбата на тази новела. А. Ш. Мнацаканян случайно я срещнал в един от ръкописите, но после изгубил бележката, на която пишело къде се намира новелата. И тя, като прекрасната птица от легендата, плеснала с крила и отлетяла в очарователния свят на неразкритите тайни.

Бележки

1. Хариб (арм.) – емигрант, скитник.
2. Агоп – тук става дума за преписвача

Агоп. Востанци (XVI в.).

3. Григорий Татеваци – известен арменски средновековен учен, ректор и игумен на Татевския манастир и университет (XIV в.).

4. Хишадагаран (арм.) – приписка.

5. Крич (арм.) – писач, преписвач.

6. Вартабед – учена степен на монах, архимандрит, дн. доктор на науките.

7. Селджуки – селджукски турски племена, които нахлули в Армения.

8. Тимур ленг (Тамерлан) – татарски завоевател и основател на монголската империя и династия (1336–1405); ленг – куцийат.

9. Татев – средновековен арменски манастир с висше училище към него (IX–XIX в.).

10. Матенадаран (арм.) – библиотека. Матенадаранът в Ереван се нарича Институт за древни ръкописи „Месроп Маштоц“.

11. Ванското езеро – езерото Ван в дн. Турция.

12. Ленинанкан – град в Армения, дн. Гюмри.

13. „Мушки Чаринтир“ (арм.) – сборник с речи (Чаринтир) от древния арменски град Муш, дн. в Турция.

14. Иване и Закаре – арменски князе-военачалници в двора на грузинската царица Тамара, основатели на династията Закарян (Долгоруки).

15. Аладин – емир на Сирия, воювал успешно срещу мюсюлмани и християни.

16. Хълат – голям арменски средновековен град.

17. Сурп Аракелоз (арм.) – благовестител.

18. Пуд – руска мерна единица за тегло равна на 16,38 кг.

19. Ерзерум – древен арменски град, дн. гр. Ерзурум в Турция.

20. Подвързии – в руския текст е използвана думата „переплет“, която се превежда като „подвързия“, но означава и „решетка“, „неприятност“, „затруднено положение“.

*Превод от руски език и бележки
Арманд Басмаджиян*

БИБЛИОГРАФСКИ СПРАВКИ

0 Общ отдел

001 Наука. Наукосзнание. Организация на умствения труд

Съюз на учените в България - клон Смолян. Книги и статии. 34 загл. Бълг. ез. Септември 2006. РБ См

002 Печат. Книгознание. Документция. Информационна дейност

Български автори, преведени в Австрия. 1878-2005. Книги. 250 загл. Бълг., рус., англ., нем., фр., исп. ез. 2006. НБКМ

Български автори, преведени в Швейцария. 1878-2005. Книги. 183 загл. Англ., нем., фр. ез. 2006. НБКМ

Български автори, преведени във ФРГ. 1949-1990. Книги. Бълг., рус., англ., нем., тур. хърв. ез. 2006. НБКМ

Канадски автори в превод на български език. Книги. 2000-2005. 45 загл. Бълг. ез. 2006. НБКМ

008 Цивилизация. Култура. Прогрес. Футурология

Антропологично направление в културологията. Книги и статии. 1990-2004. 15 загл. Бълг. ез. Април 2005. РБ Пл

Интеркултурни изследвания. Книги, статии, интернет ресурси. 1976-2004. 93 загл. Бълг. и англ. ез. Октомври 2005. РБР

Кой кой е в културата на град Плевен. Книги и статии. 97 загл. Бълг. ез. Май 2005. РБ Пл

Oesterreichish - Bulgarische Beziehungen. Weiterfuehrende Bibliographie. Kulturkontakt. Buecher, Broschuere u. Artikel. 48. Titel. Dt., Engl., Bulg. Dezember 2005. ABS - WK

07 Вестници. Журналистика

Двуезични българско-ромски периодични издания, депозираны в НБКМ. 1994-2005. 2006. НБКМ

Жълтата преса в България. 1999-2005. Статии. 6 загл. Бълг. ез. 2006. НБКМ

1 Философия

159.9 Психология

Бърнаут: Синдром на професионално "изпепеляване". Книги и статии. 1980-2004. 23 загл. Бълг. и англ. ез. Май 2005. РБ Пл

Въпросът за отношенията между половете в светлината на интеркултурната комуникация. Книги и статии, интернет ресурси. 1994-2006. 55 загл. Бълг. ез. Юни 2006. РБР

Език и взаимоотношения: психични бариери. Книги и статии. 1992-2002. 17 загл. Бълг. ез. Януари 2005. РБ Пл

Етнокултурна характеристика на агресивно поведение на деца роми в началното училище. Книги и статии. 1993-2005. 55 загл. Бълг. ез. Март 2006. РБР

Музикални асоциации. Книги и статии. 1989-2004. 25 загл. Бълг. и рус. ез. Юли 2005. РБ Пл

Социално-психологически тренинг. Книги и статии. 1989-2004. 18 загл. Бълг. и рус. ез. Юни 2005. РБ Пл

Специфика на полово-ролевите стереотипи при възрастните и децата. Книги, статии и интернет ресурси. 1979-2005. 48 загл. Бълг. и рус. ез. Октомври 2005. РБР

Тревожността при децата в начална училищна възраст. Книги и статии. 1991-2005. 45 загл. Бълг. ез. Февруари 2006. РБР

2 Религия. Теология

23/28 Християнска религия

Епископ Висарион Смоленски. Книги и статии. 1999-2004. 8 загл. Бълг. ез. Октомври 2005. РБ См

Иезуитите. Книги, статии и интернет ресурси. 1896-2005. 51 загл. Бълг., рус. и англ. ез. Октомври 2005. РБР

Социално-просветна и духовно-нравствена мисия на българската православна църква. Книги. 1878-2006. 82 загл. Бълг. ез. 2006. НБКМ

Социално-просветна и духовно-нравствена мисия на българската православна църква - сп. Духовна култура. Статии. 1946-1965. 56 загл. Бълг. ез. 2006. НБКМ

3 Обществени науки

Книги за Швеция. 169 загл. Бълг., рус., англ., нем. ез. 2006. НБКМ

316 Социология. Социална психология

Личностни особености на хора с наркоманна зависимост и мотивите им за ресоциализация. Книги, дисертации, статии. 1992-2006. 85 загл. Бълг. ез. 2006. НБКМ

Семейството в межкултурен план. Книги, статии, интернет ресурси. 1991-2005. 77 загл. Бълг. и англ. ез. Март 2006. РБР

Социални умения за справяне с конфликти. Книги и статии. 1981-2005. 76 загл. Бълг. и рус. ез. Ноември 2005. РБР

Value dimensions of cultural identity typical of the German-speaking communities in Europe (the case with Germany). Книги, статии, EBSCO. 1978-2006. 38 загл. Бълг., англ. и нем. ез. Май 2006. РБР

Value orientations of the Bulgarians about membership of Bulgaria in the European Union. Книги, статии, EBSCO. 1990-2005. 52 загл. Бълг., англ. и нем. ез. Май 2006. РБР

323 Вътрешна политика

Демокрацията и българският политически живот. 1992-2005. Книги и статии. 98 загл. Бълг. и рус. ез. 2006. НБКМ

327 Международни политически отношения. Световна политика. Международна политика. Дипломация

Българо-италиански отношения 1878-2006. Книги. 49 загл. Бълг., рус., итал., нем. и фр. ез. 2006. НБКМ

Българо-италиански отношения 1878-

2006. Статии. 123 загл. Бълг., рус., итал., нем. и фр. ез. 2006. НБКМ

Българо-турски отношения след 1989 г. Книги и статии. 54 загл. Бълг. и англ. ез. 2006. НБКМ

Политически аспекти на присъединяването на България към ЕС. Книги и статии. 37 загл. Бълг. и англ. ез. Декември 2005. НБКМ

Съветската външна политика след Втората световна война. Книги и статии. 137 загл. Бълг., рус., англ. ез. Декември 2005. НБКМ

328 Парламенти. Представителни органи. Правительства

Лобизъм, лобиране. Книги. 18 загл. Рус. ез. Май 2006. НБКМ

331 Труд. Работодател. Работник. Наука за труда. Икономика на труда. Организация на труда

Работодателски организации. Статии. 15 загл. Бълг. ез. Ноември 2005. РБ Пл

331.1 Теория на труда. Икономика на труда. Взаимоотношения между работещи и администрация (работодатели)

Повишаване ефективността на работата в отдел „Закрила на детето“ чрез оптимизиране на натовареността. Книги, статии, EBSCO. 1984-2006. 49 загл. Бълг. и англ. ез. Юни 2006. РБР

331.2 Работна заплата. Възнаграждения. Премии. Хонорари. Парична подкрепа

334 Организационни форми и споразумения на стопанска дейност. Кооперативно дело, кооперация

Анализ на финансови резултати на предприятие. Книги и статии. 1993-2005. 47 загл. Бълг. ез. Януари 2006. РБР

Влияние на транснационалните корпорации върху устойчивото развитие. Книги, статии, интернет ресурси. 1991-2005. 45 загл. Бълг. ез. Март 2006. РБР

Производствено коопериране. Книги и статии. 1991-2004. 18 загл. Бълг. ез. Февруари 2005. РБ Пл

336 Финанси. Митническо дело. Банково дело. Пари

Банковата система на Р България. Книги, статии, дисертации. 296 загл. Бълг., рус., англ. ез. Интернет - 22 загл. пълен текст. Англ., нем. ез. Нормативни актове. 43 загл. Бълг. ез. Февруари 2006. НБКМ

Държавни заеми. 2000-2004. Статии. 16 загл. Бълг. ез. Ноември 2005. РБ Пл

Държавни приходи - мита и акцизи. 1994-2005. 14 загл. Бълг. ез. Октомври 2005. РБ Пл

Счетоводно отчитане и данъчно третиране на лизинговите договори. Книги и статии. 1992-2005. 49 загл. Бълг., англ. ез. Януари 2006. НБКМ

Техника на бюджетния процес в търговската фирма. Книги и статии. 1987-2005. 44 загл. Бълг., рус. и англ. ез. Юни 2006. РБР

Управление на привлечените ресурси в търговска банка. Книги и статии. 1994-2005. 51 загл. Бълг. ез. Август 2005. РБР

Управление на дефицита във външния сектор на икономиката. Книги и статии. 1991-2005. 69 загл. Бълг. ез. Февруари 2006. РБР

Финансиране на новосъздадени фирми в България от страна на банките. Книги, статии, интернет ресурси. 1989-2006. 68 загл. Бълг. ез. Март 2006. РБР

338 Икономическо положение. Икономическа политика. Управление. Планиране. Производство. Услуги. Цени

Информационни системи в управлението. Статии. 40 загл. Бълг., англ. ез. Юли 2005. НБКМ

Разработване на маркетингова стратегия на туроператор в Природен парк „Русенски Лом“. Книги, статии, интернет ресурси. 1982-2005. 59 загл. Бълг. ез. Март 2006. РБР

Туризм в Хърватия. Книги, статии, интернет ресурси. 1992-2006. 34 загл. Бълг. ез. Април 2006. РБР

Управление на дълготрайните активи в

зеделска фирма. Книги и статии. 1992-2005. 73 загл. Бълг. ез. Януари 2006. РБР

Управленски структури, организационни структури. Книги и статии. 54 загл. Бълг. ез. 20 статии пълен текст. Англ. ез. Декември 2005 НБКМ

339.3 Вътрешна търговия

Търговия на дребно и сертификати. Книги и статии. 1992-2006. 73 загл. Бълг. ез. 2006. НБКМ

339.9 Международни икономически отношения. Външно стопанска политика. Световно стопанство

Икономика и търговия на Аржентина. 2000-2005. Статии. 34 загл. Бълг. ез. Интернет - пълен текст - 10 бр. статии. Бълг., рус., англ. ез. Март 2006. НБКМ

Икономическо развитие на Индия и страните от региона. Дисертации. 11 загл. Бълг. ез. Май 2006. НБКМ

Международни икономически организации. Книги и статии. 1992-2005. 48 загл. Бълг., рус. и англ. ез. Април 2006. РБР

340 Право. Общи въпроси. Увод в правото. Методи и помощни науки на правото

341 Международно право

Международен наказателен съд. Римски статут. Книги и статии. 64 загл. Рус., англ., фр. ез. 15 статии пълен текст. Англ. ез. Април 2006. НБКМ

343 Наказателно право. Наказателен процес. Учение за престъплението. Криминология

Методика на разследване на компютърни престъпления. Книги, статии, дисертации. 148 загл. Бълг., рус., англ., нем. ез. Интернет - 14 статии пълен текст - англ. ез. Февруари 2006. НБКМ

Прекратяване на досъдебното производство от прокурора по отношение на непълнолетните. Книги, статии, дисертации. 295 загл. Бълг., рус., англ. ез. Интернет — 7 бр.

статии, пълен текст — англ., нем. ез. Февруари 2006. НБКМ

347 Гражданско право

Преобразуване и ликвидация на търговски дружества. Книги и статии. 1992-2005. 62 загл. Бълг. ез. Април 2006. РБР

Производство по несъстоятелност, предпазен конкордат, банков фалит и несъстоятелност. Книги и статии. 1878-2005. 96 загл. Бълг., рус., нем. ез. 11 загл. пълен текст. Май 2006. НБКМ

351 Основни задачи на общественото управление

Институцията „омбудсман“ в Европа и България. Книги, статии, интернет ресурси. 1996-2004. 45 загл. Бълг. ез. Октомври 2005. РБР

37 Възпитание. Образование. Просвета. Организация на свободното време

Влияние на семейното възпитание върху формирането на ценностна система при малолетни и непълнолетни престъпници. Книги и статии. 48 загл. Бълг. ез. Интернет - 6 статии, пълен текст. Англ. ез. Януари 2006. НБКМ

Джон Дюи. Книги, статии, интернет ресурси. 1920-2005. 35 загл. Бълг. ез. Октомври 2005. РБР

Европейски измерения на образованието. Книги, статии, интернет ресурси. 1997-2004. 57 загл. Бълг. ез. Октомври 2005. РБР

Икономика на знанието и образованието. Книги и статии. 1995-2006. 73 загл. Бълг. и англ. ез. 2006. НБКМ

Икономика на знанието и образованието. Книги и статии. 2000-2006. 36 загл. Рус. ез. 2006. НБКМ

Права на децата. Книги и статии. 101 загл. Бълг. ез. Май 2006. НБКМ

Приносът на Петър Нойков в развитието на педагогиката в България. Книги и статии. 1898-2005. 46 загл. Бълг. ез. Септември 2005. РБР

Bildungswesen in Republik Oesterreich. Weiterfuehrende Bibliographie. Geschichte, Stu-

dienordnungen fuer die Studienrichtungen, Gesetze u.a. Buecher, Broschuere u. Artikel. 34 Titel. Dt., Engl., Bulg. Dezember 2005. ABS - WK

371 Организация на възпитанието и образованието. Училищно дело

Българската образователна политика в европейското образователно пространство. Книги, статии, интернет ресурси. 1997-2005. 50 загл. Бълг. ез. Февруари 2006. РБР

Външният вид като невербално реторично средство на съвременния учител. Книги и статии. 1994-2005. 48 загл. Бълг. ез. Февруари 2006. РБР

Образователното дело между двете световни войни в Русе (1918-1939). Книги и статии. 1922-2005. 67 загл. Бълг. ез. Април 2006. РБР

Психологически аспекти на управлението на педагогическия персонал. Книги и статии. 2000-2005. 56 загл. Бълг. и рус. ез. 2006. НБКМ

Стилове на учене при различните етноси в българското училище. Книги, статии, интернет ресурси. 1953-2005. 41 загл. Бълг. ез. Ноември 2005. РБР

Учителската професия като социално явление. Книги и статии. 68 загл. Бълг. ез., рус., англ. ез. Ноември 2005. НБКМ

372 Съдържание и форми на работа в предучилищното възпитание и в основното образование. Учебни предмети и учебници за начални и основни училища

Модел на възпитаване на хуманните отношения в начална училищна възраст. Книги и статии. 1990-2005. 51 загл. Бълг. ез. Март 2006. РБР

Социална работа с деца. Книги, статии. 118 загл. Бълг. ез. Май 2006. НБКМ

372.3 Занимания в предучилищна възраст

Възпитаване на вежливост чрез театрализирани игри и импровизации в детската градина. Книги и статии. 1973-2005. 56 загл. Бълг. ез. Ноември 2005. РБР

Емоционалната устойчивост на детето от предучилищна възраст. Книги и статии. 1978-2005. 52 загл. Бълг. ез. Ноември 2005. РБР

Развитие на представите за величини и измерване в предучилищна възраст. Книги и статии. 1977-2005. 44 загл. Бълг. ез. Юли 2005. РБР

Семейните празници и речевото поведение на децата от предучилищна възраст и техните родители. Книги, статии, интернет ресурси. 1943-2005. 46 загл. Бълг. ез. Януари 2006. РБР

Сравнителен анализ на алтернативните дидактически помагала по математика за подготвителната група в детската градина. Книги и статии. 1977-2005. 60 загл. Бълг. ез. Юли 2005. РБР

372.4 Основно образование

Възпитаване на нравствени качества у учениците чрез обучението по литература в IV клас. Книги и статии. 1994-2005. 59 загл. Бълг. ез. Октомври 2005. РБР

Гражданското възпитание на учениците от началните класове. Книги и статии. 1993-2005. 41 загл. Бълг. ез. Март 2006. РБР

Индивидуално-диференцираният подход в обучението по математика - I клас. Книги и статии. 1966-2005. 40 загл. Бълг. и рус. ез. Януари 2006. РБР

Похвати за усъвършенстване изчислителните умения за умножение и деление във II, III и IV клас. Книги и статии. 1985-2004. 31 загл. Бълг. ез. Юли 2005. РБР

Проблемните ситуации при обучението в началните класове. Книги и статии. 1972-2005. 32 загл. Бълг. ез. Ноември 2005. РБР

Сравнителен анализ на алтернативните учебници по математика за IV клас. Книги и статии. 1993-2004. 34 загл. Бълг. ез. Юли 2005. РБР

372.65 Чужди езици

Изграждане на умения чрез използване то на приказка и проекти в часовете по английски език. Книги и статии. 1990-2005. 60 загл. Бълг. и англ. ез. Януари 2006. РБР

Методика на обучението по английски език в началното училище. Книги, статии, интернет ресурси. 1990-2005. 64 загл. Бълг. и англ. ез. Февруари 2006. РБР

Нетрадиционни форми на урок по английски език. Книги и статии. 1992-2005. 49 загл. Бълг. ез. Ноември 2005. РБР

Формиране на евроидентичност чрез ранното чуждоезиково обучение. Книги, статии, интернет ресурси. 1992-2005. 45 загл. Бълг., англ. и нем. ез. Декември 2005. РБР

376 Възпитание, образование и обучение на специални групи и лица

Деца в неравностойно социално положение. 1992-2005. Книги и статии. 385 загл. Бълг. ез. 2006. НБКМ

Приемно семейство. Приемна грижа. Книги и статии. 1998-2004. 32 загл. Бълг. и рус. ез. Февруари 2005. РБ Пл

Съгласуване на прилагателните имена със съществителните имена от деца билингви в НУВ. Книги и статии. 1958-2004. 38 загл. Бълг. ез. Септември 2005. РБР

377 Висше образование. Висши учебни заведения

Значение на висшето образование за регионалното развитие. Книги и статии. 1997-2005. 18 загл. Бълг. ез. 1 бр. статия пълен текст. Май 2006. НБКМ

379.8 Организация на свободното време

Средновековни български градове в Северозточна България (туристически маршрути). Книги, статии, интернет ресурси. 1980-2005. 49 загл. Бълг. ез. Септември 2005. РБР

Трансграничен културен маршрут Букурещ-София. Книги, статии, интернет ресурси. 1986-2005. 44 загл. Бълг. и англ. ез. Септември 2005. РБР

39 Етнология. Етнография. Нрави. Обичаи. Бит. Фолклористика

Семейни и календарни празници на българите. Книги и статии. 1943-2005. 51 загл. Бълг. ез. Ноември 2005. РБР

Традиционната сватба в Плевенския край. Книги и статии. 21 загл. Бълг. ез. Април 2005. РБ Пл

5 Математика. Естествени науки

502 Природа. Изучаване и опазване на природата. Опазване на растителния и животинския свят

Защита от замърсяване на Черно море. Книги и статии. 12 загл. Бълг., рус., англ. ез. 13 загл. пълен текст на англ. ез. Юни 2006. НБКМ

6 Приложни науки. Медицина. Техника. Селско стопанство

61 Медицина

Здравен пазар в България. Основни параметри и ограничители. Книги и статии. 20 загл. Бълг. ез. Септември 2005. НБКМ

614 Здравеопазване. Социална хигиена. Защита от несчастни случаи

Анализ за подобряване удовлетвореността на работещите в системата на здравеопазването. Книги и статии. 1992-2005. 46 загл. Бълг. ез. Май 2006. РБР

616 Патология. Клинична медицина

Изгаряния и пластична хирургия на шия. Статии пълен текст. 21 загл. Англ. ез. 64 загл. Рус. ез. Май 2006. НБКМ

617 Ортопедия. Хирургия (общи въпроси). Офталмология

Изгаряния, пластично-възстановителна и естетична хирургия, микросъдова хирургия. 1929-2005. Дисертации. 21 загл. Бълг. ез. 2006. НБКМ

618 Гинекология. Акушерство

Морални проблеми при оплождане in vitro. Книги и статии. 1960-2006. 7 загл. Бълг. и англ. ез. 2006. НБКМ

621.3 Електротехника

Изследване и разработване на фотоволтаична система с малка мощност за потре-

бители в Република Йемен. Книги, статии, интернет ресурси. 1980-2005. 67 загл. Бълг. и англ. ез. Септември 2005. РБР

Разработване на методи за обследване енергийната ефективност на електрически консуматори. Книги и статии. 1974-2004. 85 загл. Бълг., рус. и англ. ез. Юли 2005. РБР

625 Железопътно строителство. Пътно строителство

Площадите на Русе. Книги и статии. 1895-2005. Бълг. ез. Декември 2005. РБР

629 Техника на транспортните средства

Компютърно симулиране на мобилни машини. Книги, статии, интернет ресурси. 1994-2005. 25 загл. Бълг. и англ. ез. Септември 2005. РБЛР

631.1 Организация и управление на селскостопанското производство.

Моделиране на условията на използване на инвестициите в икономо-математическата задача за определяне производствената структура на земеделското стопанство. Книги, статии, интернет ресурси. 1978-2004. 34 загл. Бълг. ез. Януари 2006. РБР

631.2 Селскостопански машини и инструменти. Селскостопанско машиностроене

Видове и технологии за сеитба на дребносеменни зеленчукови култури. Книги и статии. 1966-2004. 61 загл. Бълг. и рус. ез. Юли 2005. РБР

638.1 Пчеларство. Медоносна пчела

Разработване фирмена марка пчелен мед. Книги, статии и интернет ресурси. 1991-2005. 62 загл. Бълг. ез. Април 2006. РБР

641 Хранителни продукти. Хранене

Технология на кулинарната продукция и обучение на студентите по ресторантьорство. Книги. 34 загл. Бълг., англ., нем. ез. 10 бр. Статии пълен текст. Англ., нем. ез. Април 2006. НБКМ

65 Управление на предприятията. Организация на производството, търговията, транспорта и съобщенията. Полиграфическа промишленост и издателско дело

657 Счетоводство

Годишен финансов отчет. Книги и статии. 88 загл. Бълг. ез. Декември 2005. НБКМ

Одит в управлението. Книги и статии. 87 загл. Бълг. ез. 8 статии пълен текст. Англ. ез. Декември 2005. НБКМ

Проблеми при отчитане на активите в бюджетните предприятия.

Книги и статии. 1993-2006. 51 загл. Бълг. и англ. ез. Април 2006. РБР

Счетоводна политика. Книги и статии. 40 загл. Бълг. ез. Декември 2005. НБКМ

Счетоводно отчитане на вноса и износа на стоки. Книги и статии. 1992-2005. 33 загл. Бълг. ез. Март 2006. НБКМ

658 Организация на промишленото производство (предприятие) и на търговията

Анализ и планиране на запасите на фирма. Книги и статии. 1992-2004. 32 загл. Бълг. ез. Април 2006. РБР

663 Техническа микробиология. Технология на напитките. Технология на вкусовите вещества

Автоматизация във винопроизводството. Книги и статии. 1961-2004. 30 загл. Бълг. и рус. ез. Ноември 2005. РБР

664 Хранителна и консервна промишленост

Перспективи пред хранително-вкусовата промишленост в област Русе за периода 2006-2010. Книги и статии. 1983-2006. 51 загл. Бълг. и англ. ез. Февруари 2006. РБР

681 Фина механика. Автоматика. Техническа кибернетика

Измерване и оценка на ефективността на програмите на Е-маркетинг. Книги, статии, EBSCO. 1997-2005. 44 загл. Бълг. и англ. ез. Юли 2005. РБР

69 Строителство. Строителни материали. Строително-монтажни работи

Отоплителни (битови и промишлени) системи. Книги и статии. 1986-2001. 27 загл. Бълг. и рус. ез. Април 2005. РБ Пл

7 Изкуство. Художествени занаяти. Фотография. Музика. Развлечения. Игри. Спорт

71 Планиране на населените места. Градоустройство. Градинска архитектура. Паркове. Оформяне на природната среда (ландшафт)

Защита на паметниците на културата. Книги, статии, дисертации. 43 загл. Бълг., рус., англ. ез. Нормативни актове. 45 загл. Бълг. ез. Февруари 2006. НБКМ

73/76 Изобразителни изкуства и художествени занаяти

История на педагогиката на изобразителното изкуство в България. Книги, статии, интернет ресурси. 1953-2005. 41 загл. Бълг. ез. Ноември 2005. РБР

75 Живопис

Майсторът на четката Александър Поплилов. Книги и статии. 28 загл. Бълг. ез. Юни 2006. РБ См

Страшен съд (българско изкуство и етнография). Книги, статии, интернет ресурси. 1956-2004. 41 загл. Бълг. ез. Юни 2006. РБР

Художничката Дора Бонева на 70 години. Книги и статии. 31 загл. Бълг. ез. Април 2006. РБ См

78 Музика

Джакомо Пучини. Книги и статии. 1946-2005. 53 загл. Бълг. англ. и итал. ез. 2006. НБКМ

Публикации за и от Н. Гяуров в бълг. пер. печат. 1996-2005. 33 загл. Бълг. ез. Май 2006. НБКМ

Jubilaeumsjahr Mozart. Weiterfuehrende Bibliographie anlaesslich seiner 250. Geburtstage. Broschuere u. Artikel. 47. Titel. Dt., Engl., Bulg. Dezember 2005. ABS - WK

793/794 Тържества и празненства. Хореография. Подвижни, умствени и други игри

История и развитие на шахмата. Смолянска област. Статии. 251 загл. Бълг. ез. Юли 2006. РБ См

796.3 Игри с топка

Георги Пачеджиев - Чугуна. Книги и статии. 46 загл. Бълг. ез. Интернет - 17 бр. пълен текст статии. Април 2006. НБКМ

8 Езикознание. Филология. Литература

803.97 Шведски език

Книги на шведски език в НБКМ. 31 загл. 2006. НБКМ

82.9 Литературна критика и литературнознание

Ирония в художествения повествователен текст. Книги. 1945-2005. 308 загл. Бълг. ез. 2006. НБКМ

Критика върху иронията в повествователен текст. Книги и статии. 1952-2005. 99 загл. Бълг. ез. 2006. НБКМ

820 Английска литература

Адаптация на произведения на Шекспир за деца. Книги. 69 загл. Бълг., рус., словаш., чеш. и др. ез. 2006. НБКМ

820(73) Американска литература

Бърнард Маламъд. Преводи на бълг. ез. и критика за него. 1950-2000. Книги и статии. 10 загл. 2006. НБКМ

Филип Рот. Преводи на бълг. ез. и критика за него. Книги и статии. 1961-2006. 14 загл. Бълг. ез. 2006. НБКМ

830 Немска литература

Произведения на Карл Май, преведени на бълг. ез. Книги. 1994-2005. 22 загл. Бълг. ез. Май 2006. НБКМ

886.1 Сръбска литература

Душан Ковачевич. Преводи на бълг. ез.

Книги и публ. в пер. печ. 1970-2006. 6 загл. Бълг. ез. 2006. НБКМ

886.7 Българска литература

Български поетически антологии в периода 1944-2006. Книги. 206 загл. Бълг. ез. 2006. НБКМ

Борис Вулжев - поет и белетрист. Книги и статии. 61 загл. Бълг. ез. Май 2006. РБ См

Златомир Златанов. Произведения и критика за него. Книги и статии. 1975-2004. 108 загл. Бълг. ез. 2006. НБКМ

Ирен Иванчева. Публикации. Книги, статии, рецензии. 1992-2001. 44 загл. Бълг. ез. 2006. НБКМ

Любовният дискурс в разказите на Йордан Йовков. Книги и статии. 1980-2005. 40 загл. Бълг. ез. Януари 2006. РБР

Психология на женските образи в романите на Димитър Димов. Книги и статии. 1981-2005. 33 загл. Бълг. ез. Февруари 2006. РБР

Николай В. Ракитин. 1993-2005. Книги и статии. 40 загл. Бълг. ез. Април 2005. РБ Пл

Владимир Свинтила - есеист, публицист, художествен критик и преводач. Книги и статии. 119 загл. Бълг. ез. Юни 2006. РБ См

Стефан Цанев на 70 г. Био-библ. справка. Книги и статии. 1995-2004. 66 загл. Бълг. ез. Август 2006. РБ См

Дора Янева-Медникарова - поетеса, преводач от естонски и финландски ез. Книги и статии. 1978-2005. 28 загл. Бълг. ез. Март 2006. РБР

9 География. Биографии. История

902 Археология

Сексагинта Приста. Статии. 1999-2005. 19 загл. Бълг. ез. Декември 2005. РБР

908 Краезнание

История на град Видин. 1878-2005. Книги и статии. 133 загл. Бълг. ез. 2006. НБКМ

История на Роженските събори. Книги и статии. 121 загл. Бълг. ез. Юли 2006. РБ См

Клуб „Култура“ - Смолян. Книги и статии. 2001-2005. 122 загл. Бълг. ез. Януари 2006. РБ См

Селата Пловдивци, Мочура и Корита - Рудоземска община - история, етнография, култура. Книги и статии. 49 загл. Бълг. ез. Декември 2005. РБ См

Селищни изследвания за Смолянски регион. Книги. 45 загл. Бълг. ез. Декември 2005. РБ См

Село Бостина, Смолянско - история, култура, стопански живот. Книги и статии. 74 загл. Бълг. ез. Юни 2006. РБ См

Село Войкова лъка, общ Рудозем - общи материали, история. Книги и статии. 35 загл. Бълг. ез. Юли 2006. РБ См

Село Средногорци, Смолянско - читалище, културен живот. Книги и статии. 36 загл. Бълг. ез. Юли 2006. РБ См

914.972 География на България

Обекти в България под закрилата на ЮНЕСКО и тяхната туристическа атрактивност. Книги, статии, интернет ресурси. 1979-2005. 59 загл. Бълг. и англ. ез. Март 2006. РБР

92 Биографии

Генеалогия. Книги и статии. 1981-2004. 55 загл. Бълг. ез. Декември 2005. РБР

941/949 История на отделните европейски държави и страни

Екатерина Велика и Волтер. Книги и статии. 1956-2000. 15 загл. Бълг. и рус. ез. Януари 2005. РБ Пл

949.72.02 Робовладелски строй

Траки - история, археология, етнология. Книги и статии. 1992-2005. 360 загл. Бълг. ез. 2006. НБКМ

949.72.04 Период на кризата на феодализма и зараждане на капиталистически отношения. Възраждане на българския народ (II пол. на XVIII в. - 1878 г.)

Отец Матей Преображенски - Миткалото. Книги, статии, интернет ресурси. 1867-2005. 62 загл. Бълг. ез. Април 2006. РБР

949.72.5 България през периода на капитализма (1878-1944)

Екатерина Каравелова. Книги и статии. 1970-2003. 13 загл. Бълг. ез. Декември 2005. РБ Пл

Йосиф Хербст - живот и дело. Книги и статии. 1925-2003. 14 загл. Бълг. ез. Декември 2005. РБ Пл

СПИСЪК НА БИБЛИОТЕКИТЕ УЧАСТНИЦИ

ABS - Австрийска библиотека, София

НБКМ - Народна библиотека „Св. Св.

Кирил и Методий“

РБ Пл - Регионална библиотека „Хр. Смирненски“, Плевен

РБР - Регионална библиотека, Русе

РБ См - Регионална библиотека, Смолян

Редактор **Елха Денева**
e-mail: elha46@yahoo.com

Уважаеми колеги,

Във връзка с абонамента на изданията за 2007 г. ви съобщаваме, че през предстоящата година НБКМ няма да абонира за книжки на националната библиография: сериите № 1, 2, 4, 5 и 6 (текущи и годишни), тъй като имаме неизпълнени стари задължения към библиотеките за минали години. Проблемът бе обсъден в Редакционно-издателския съвет и решението бе гласувано единодушно.

През 2007 г. продължава абонаментът за всички други издания и дискети, посочени в талона.

Н Б К М

Данъчен № 1223124603

Булстат 000672293 Ю

ТАЛОН

ЗА АБОНАМЕНТ НА ИЗДАНИЯТА НА НАРОДНАТА БИБЛИОТЕКА
„СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“ ЗА 2007 г.

Име..... Презиме..... Фамилия.....

Фирма (библиотека).....

Изпращайте абонамента на адрес:

Пощенски код..... Град (село)..... Област.....

Улица..... бл..... вх..... ет..... ап..... тел.....

Заплащам сумата от..... лева за следните издания:

АБОНАМЕНТ / ЛВ.

	Бр. кн.	ед. ц.	6 м.	12 м.
☐ БЮЛЕТИН за новонабавени книги на чужди езици				
Серия А. Обществени и хуманитарни науки	12	1,50	☐ 9,00	☐ 18,00
Серия Б. Естествени и приложни науки. Медицина. Техника.				
Селско стопанство	12	1,50	☐ 9,00	☐ 18,00
☐ СПИСАНИЕ „БИБЛИОТЕКА“	6	3,00	☐ 9,00	☐ 18,00
България в чуждата литература	1	5,00		
(Булгарика) – указател				

• Превеждам сумата по сметка: IBAN сметка: BG12BFTB76303100112993, BIG код: BFTBBGSF „БУЛБАНК“ АД, клон „Калоян“, ул. „Калоян“ 3, 1000 София. • Изпращам пощенски запис на адреса на НБКМ: 1037 София, бул. „Васил Левски“ 88, Народна библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ – отдел „Експедиция“.

• Прилагам към поръчката копие от платежния документ.

• Прилагам квитанция от изпратен пощенски запис.

Срокът за превеждане на сумата за абонамент е до 08.12.2006 г., поради приключването на финансовата година за бюджетните организации. Изпратените след тази дата суми не могат да бъдат използвани, защото биват внасяни в републиканския бюджет. Следващата дата, от която можете да изпращате парите, е 03.01.2007 г. до 28.02.2007 г.

ИЗПРАЩАЙТЕ ТАЛОНИТЕ НА АДРЕС: НАРОДНА БИБЛИОТЕКА „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“ – Отдел ЕКСПЕДИЦИЯ
1037 София, бул. „Васил Левски“ 88. За справки тел. 988 28 11 (287).

Уважаеми колеги,

Предлагаме ви абонамент в ISO формат на дискети, CD или по E-mail на базите данни на Националната библиография. След направените промени в Националната библиография от 2005 г., библиографските описания са съобразени с новите дефиниции на полетата в базите данни.

БЪЛГАРСКИ КНИГОПИС

Предоставяните машинночитаеми записи съдържат библиографски описания на: книги, нотни, графически, картографски издания и издания в допълнителен тираж.

БЪЛГАРСКИ КНИГОПИС

Година	Абонамент на дискети				По електронна поща			
	За библиотеки		Библиотеки към организации и фирми		За библиотеки		Библиотеки към организации и фирми	
	Год. аб.	Полугод.	Год. аб.	Полугод.	Год. аб.	Полугод.	Год. аб.	Полугод.
2001	52,00	26,00	72,00	36,00	40,00	20,00	52,00	26,00
2002	52,00	26,00	72,00	36,00	40,00	20,00	52,00	26,00
2003	52,00	26,00	72,00	36,00	40,00	20,00	52,00	26,00
2004	52,00	26,00	72,00	36,00	40,00	20,00	52,00	26,00
2005	52,00	26,00	72,00	36,00	40,00	20,00	52,00	26,00
2006	52,00	26,00	72,00	36,00	40,00	20,00	52,00	26,00
2007	52,00	26,00	72,00	36,00	40,00	20,00	52,00	26,00

Периодичност:

за предходни години – еднократно цялата база
за текущата година – на дискети – 4 списъка на 4 седмици
– по ел. поща – 1 списък на седмица

*Предлагаме и абонамент за машинночитаеми записи от 1992 до 2000 г. за всички серии и Булгарика. Телефон за справка 946-10-81, отдел „Автоматизация“ или e-mail: automation@nationallibrary.bg.

ЛЕТОПИС НА СТАТИИТЕ ОТ БЪЛГАРСКИТЕ СПИСАНИЯ И СБОРНИЦИ

Предлага се като информационно-търсеща система.

ЛЕТОПИС НА СТАТИИТЕ ОТ БЪЛГАРСКИТЕ СПИСАНИЯ И СБОРНИЦИ

Година	Абонамент на дискети				По електронна поща			
	За библиотеки		Библиотеки към организации и фирми		За библиотеки		Библиотеки към организации и фирми	
	Год. аб.	Полугод.	Год. аб.	Полугод.	Год. аб.	Полугод.	Год. аб.	Полугод.
2001	62,00	31,00	74,00	37,00	42,00	21,00	52,00	26,00
2002	62,00	31,00	74,00	37,00	42,00	21,00	52,00	26,00
2003	62,00	31,00	74,00	37,00	42,00	21,00	52,00	26,00
2004	62,00	31,00	74,00	37,00	42,00	21,00	52,00	26,00
2005	62,00	31,00	74,00	37,00	42,00	21,00	52,00	26,00
2006	62,00	31,00	74,00	37,00	42,00	21,00	52,00	26,00
2007	62,00	31,00	74,00	37,00	42,00	21,00	52,00	26,00

Периодичност:

за предходни години – еднократно цялата база
за текущата година – на дискети – 2 книжки на всеки 2 месеца
– по ел. поща – 1 книжка всеки месец

ЛЕТОПИС НА СТАТИИТЕ ОТ БЪЛГАРСКИТЕ ВЕСТНИЦИ

Предлага се като информационно-търсеща система.

ЛЕТОПИС НА СТАТИИТЕ ОТ БЪЛГАРСКИТЕ ВЕСТНИЦИ

Година	Абонамент на дискети				По електронна поща			
	За библиотеки		Библиотеки към организации и фирми		За библиотеки		Библиотеки към организации и фирми	
	Год. аб.	Полугод.	Год. аб.	Полугод.	Год. аб.	Полугод.	Год. аб.	Полугод.
2001	38,00	19,00	42,00	21,00	32,00	16,00	36,00	18,00
2002	38,00	19,00	42,00	21,00	32,00	16,00	36,00	18,00
2003	38,00	19,00	42,00	21,00	32,00	16,00	36,00	18,00
2004	38,00	19,00	42,00	21,00	32,00	16,00	36,00	18,00
2005	38,00	19,00	42,00	21,00	32,00	16,00	36,00	18,00
2006	38,00	19,00	42,00	21,00	32,00	16,00	36,00	18,00
2007	38,00	19,00	42,00	21,00	32,00	16,00	36,00	18,00

Периодичност:

за предходни години – еднократно цялата база
за текущата година – на дискети – 3 книжки на всеки 3 месеца
– по ел. поща – 1 книжка всеки месец

БЪЛГАРСКИ ПЕРИОДИЧЕН ПЕЧАТ

Предлага се в ISO формат

БЪЛГАРСКИ ПЕРИОДИЧЕН ПЕЧАТ

Година	Абонамент на дискети		По електронна поща	
	За библиотеки	Библиотеки към организации и фирми	За библиотеки	Библиотеки към организации и фирми
2001	18,00	22,00	14,00	17,00
2002	18,00	22,00	14,00	17,00
2003	18,00	22,00	14,00	17,00
2004	18,00	22,00	14,00	17,00
2005	18,00	22,00	14,00	17,00
2006	18,00	22,00	14,00	17,00
2007	18,00	22,00	14,00	17,00

Периодичност: за 1992 г. – еднократно цялата база; за 1993 г. – 2000 г. – еднократно новите заглавия.

БУЛГАРИКА

Предлага се в ISO формат

БУЛГАРИКА

Година	Абонамент на дискети		По електронна поща	
	За библиотеки	Библиотеки към организации и фирми	За библиотеки	Библиотеки към организации и фирми
2000	17,00	20,00	12,00	14,00
2001	17,00	20,00	12,00	14,00
2002/2003	17,00	20,00	12,00	14,00

Периодичност: еднократно цялата база

Желателно е с писмо да укажете точно за какво се абонирате, вида, в който искате да получавате данните, и e-mail адреса, ако имате абонамент по e-mail. Писмата адресирайте до отдел „Автоматизация“ (тел.: 946-10-81, 988-28-11, в. 357) или по e-mail: automation@nationallibrary.bg. Срещу заплащане в НБКМ могат да бъдат правени справки в следните бази данни:

БЪЛГАРСКИ КНИГОПИС

Серия 1 – 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006 г.

БЪЛГАРСКИ ДИСЕРТАЦИИ – Серия 2 – 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005 г.

БЪЛГАРСКИ ПЕРИОДИЧЕН ПЕЧАТ Серия 4 – 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004 г.

ЛЕТОПИС НА СТАТИИТЕ ОТ БЪЛГАРСКИТЕ СПИСАНИЯ И СБОРНИЦИ Серия 5 – 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006 г.

ЛЕТОПИС НА СТАТИИТЕ ОТ БЪЛГАРСКИТЕ ВЕСТНИЦИ Серия 6 – 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006 г.

БЪЛГАРИЯ В ЧУЖДАТА ЛИТЕРАТУРА – 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999-2000, 2001, 2002/2003 г.